

UNDERDÅNIGT BETÄNKANDE

AFGIFVET AF

DEN AF KUNGL. MAJ:ET DEN 3 OKTOBER 1902

TILLSATTA KOMMITTÉ

RÖRANDE

REGLERING AF STATENS ÄMBETSVERKS OCH MYNDIGHETERS LÖNEFÖRHÅLLANDEN M. M.

I.

ALLMÄNNA FÖRUTSÄTTNINGAR OCH GRUNDER
FÖR EN REGLERING AF LÖNEFÖRHÅLLANDEN M. M.
INOM DE CENTRALA ÄMBETSVERKEN.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1903

I N N E H Å L L.

	Sid.
Underdånig skrifvelse till Konungen	I—IV.

Betänkande och förslag.

<i>Inledning</i>	1.
<i>Öfversikt af löneroglerings- och förenklingsfrågornas tidigare behandling</i>	7.
<i>Nuvarande löneförhållanden vid de centrala statsmyndigheterna</i>	44.
<i>Innehållet af de till kommittén inkomna framställningar</i>	59.
<i>Förarbeten och utredningar för kommitténs förslag</i>	74.

Kommitténs förslag.

<i>Allmänna villkor för aflöningsförmånernas åtnjutande</i>	102.
<i>Utsträckning af arbetstiden</i>	119.
<i>Aflöningsatser och pensionsbelopp</i>	125.
<i>Aflöningsförmåner vid förordnande å ledig tjänst</i>	134.
<i>Upphörande af skyldigheten att ställa uppbördssäkerhet</i>	135.
<i>Grunderna för den extra personalens anställning och aflöning</i>	138.
<i>Förenkling i arbetssättet hos de centrala ämbetsverken</i>	152.
<i>Revision af instruktionerna för de centrala ämbetsverken i syfte att åstadkomma ytterligare förenkling och önskvärd likformighet</i>	161.
<i>Sammanfattning</i>	168.

Till KONUNGEN.

Den 3 oktober 1902 beslöt Eders Kungl. Maj:t uppdraga åt en kommitté att afgifva underdånigt utlåtande och förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden, därvid kommit-

tén skulle hafva att taga under öfvervägande, huruvida genom förenklingar i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster, som genom de förändrade anordningarna kunde undvaras.

Till ordförande i nämnda kommitté tacktes Eders Kungl. Maj:t förordna undertecknad *Schlytern* samt till ledamöter i kommittén undertecknade *Persson*, *Pettersson*, *Schultzberg* och *Widén*, äfvensom före detta ryttmästaren friherre Johan Theodor Gripenstedt; och tillkännagaf Eders Kungl. Maj:t, att Eders Kungl. Maj:t framdeles, i den mån en tillökning af kommitténs personal kunde finnas behöflig vid reglering af särskilda verk och myndigheter, ville därom meddela beslut.

Eders Kungl. Maj:t fann tillika godt förklara, att kommittén, till hvilken de i ämnet inkomna handlingar och utlåtanden skulle från vederbörande statsdepartement öfverlämnas, skulle, så snart sådant lämpligen kunde ske, sammanträda på kallelse af kommitténs ordförande, samt att kommitténs ordförande och ledamöter skulle äga att hos vederbörande ämbetsverk omedelbart genom besök eller annorledes inhämta de upplysningar, som kunde för kommittéuppdragets fullgörande finnas erforderliga.

I kommitténs sammansättning inträffade emellertid den förändring, att, sedan friherre Gripenstedt i underdånighet anmält sig vara förhindrad att emottaga det honom meddelade uppdrag att vara ledamot i kommittén, Eders Kungl. Maj:t den 7 november 1902 fann godt entlediga friherre Gripenstedt från berörda uppdrag och förordna undertecknad *Wijk* att vara ledamot i kommittén.

Kommittén, som till följd däraf först den 19 november 1902 kunde begynna sina sammanträden, tog därefter till en början kännedom om de från olika statsdepartement till kommittén öfverlämnade eller från särskilda tjänstemän densamma tillhandakomna framställningar. Efter det kommittén sedermera låtit verkställa eller föranstaltat om åtskilliga förberedande undersökningar och afhandlat vissa allmänna synpunkter, hvilka kunde anses böra vid de blifvande regleringarna vinna beaktande, tillkännagaf kom-

mittén i underdånig skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t den 11 februari 1903, att kommittén ansåge den tidpunkt vara nära förestående, då kommittén blefve i tillfalle att till behandling företaga regleringsfrågorna för särskilda ämbetsverk och myndigheter; och anhöll kommittén tillika, att Eders Kungl. Maj:t måtte meddela kommittén föreskrift, hvilket eller hvilka ämbetsverk borde i första rummet varda föremål för kommitténs utredning.

Genom nådigt bref den 20 februari 1903 täcktes därpå Eders Kungl. Maj:t förklara, att kommittén hade att i första rummet till behandling företaga frågan om reglering af löneförhållandena m. m. vid kammarkollegium, statskontoret och kammarrätten, därvid kommittén jämväl skulle äga att, där det befunes vara erforderligt, taga under öfvervägande förhållandena inom Eders Kungl. Maj:ts kansli. Sedermera meddelades kommittén genom nådigt bref den 14 mars 1903, att Eders Kungl. Maj:t funnit godt förordna kammarrådet Karl Hjalmar Abraham Nehrman, statskommissarien Carl Gustaf Sylvan och kammarrättsrådet Johan Östberg att, enhvar under den tid, det ämbetsverk han tillhörde utgjorde föremål för kommitténs behandling, deltaga i kommitténs öfverläggningar, utan rätt att deltaga i besluten, men med rätt att till kommitténs protokoll afgifva den särskilda mening, hvartill han kunde finna sig befogad.

Därefter har, jämte det allmänna undersökningar och utredningar fullföljts samt vissa förarbeten verkställets för behandling af frågan rörande reglering af löneförhållanden m. m. vid kammarrätten, inom kommittén, under samarbete med representanten för kammarkollegium, förehafte och numera slutbehandlats frågan om reglering vid sistnämnda ämbetsverk.

Kommittén får härjämte i underdånighet öfverlämna betänkande och förslag

dels angående allmänna förutsättningar och grunder för en reglering af löneförhållanden m. m. inom de centrala ämbetsverken,

dels ock angående reglering af löneförhållanden m. m. vid kammarkollegium.

Till den första delen af detta betänkande ansluter sig ett särskildt bihang, innefattande statistiska utredningar beträffande personalen inom Eders Kungl. Maj:ts kansli och de centrala ämbetsverken.

Vid den andra delen af kommitténs betänkande finnes fogadt ett af representanten för kammarkollegium, kammarrådet Nehrman, till kommitténs protokoll afgifvet särskildt yttrande.

Stockholm den 18 november 1903.

Underdånigst
F. H. SCHLYTERN.

CARL PERSSON. FREDR. PETTERSSON. HENRIK SCHULTZBERG.
JOHAN WIDÉN. I. WIJK.

Allan Cederborg.

**Allmänna förutsättningar och grunder för en
reglering af löneförhållanden m. m. inom de
centrala ämbetsverken.**

Inledning.

Enligt det utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 3 oktober 1902, som, med kungl. brefvet af samma dag angående kommitténs tillsättande, blifvit till densamma öfverlämnadt, har, vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t, statsrådet och chefen för finansdepartementet, efter erinran att, i anledning af Kungl. Maj:ts framställningar, Riksdagen beviljat dyrtidstillägg för åren 1901 och 1902 åt en del tjänstemän och betjante, anført, bland annat, hurusom, under förutsättning att de förhållanden, som framkallat behovet af dyrtidstillägg, komme att fortfara någon längre tid framåt, sagda behof synts böra tillgodoses på mera stadigvarande sätt än genom ett år efter år beviljad dyrtidstillägg. Kungl. Maj:t hade i anledning däraf genom cirkulär den 25 oktober 1901 anbefallt statens vederbörande ämbetsverk och myndigheter att hvar för sin förvaltningsgren före utgången af maj månad 1902 till Kungl. Maj:t inkomma med utredning, huruvida under den angifna förutsättningen för tiden efter 1902 ändringar i vederbörande lönestater kunde anses böra äga rum, därvid tillika borde komma under öfvervägande, huruvida genom förenklingar i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster, som genom de förändrade anordningarna kunde undvaras. De sålunda infordrade utredningarna hade dämcra, utom från några få myndigheter, som af särskildt angifna orsaker medgifvits förlängd tid för utredningarnas afgifvande, till Kungl. Maj:t inkommit.

Af dessa utredningar framgick, att ändringar i gällande lönestater i syfte att bereda ämbets- och tjänstemännen förbättrade löneförhållanden ansetts vara behöfliga. I fråga om de belopp, hvarmed lönerna borde ökas, äfvensom beträffande sättet, hvarpå lönetillökningen skulle komma vederbörande till godo, hade emellertid olika meningar gjort sig gällande. Med afseende därpå och då frågan om ändringar i gällande löne-

*Den närmare
omfattningen
af kommitténs
uppdrag.*

stater, i den utsträckning frågan sålunda förelåg, var af synnerligen ingripande betydelse, ansåg chefen för finansdepartementet, att frågan, innan den företogs till afgörande, borde underkastas ytterligare utredning och pröfning af en kommitté.

Beträffande den närmare beskaffenheten af det uppdrag, som borde lämnas åt denna kommitté, framhöll departementschefen, att uppdraget borde omfatta icke endast de centrala ämbetsverken och myndigheterna utan alla statens myndigheter, hvilkas aflöningsförhållanden icke under senaste åren blifvit reglerade eller på grund af särskilda omständigheter voro eller kunde blifva föremål för särskild undersökning och beredning.

I fråga om uppdragets omfattning fann sig departementschefen emellertid böra framhålla äfven en annan synpunkt. I afseende härå erinrade han, att han icke förbisåg vikten däraf, att statens ämbets- och tjänstemän så snart som möjligt komme i åtnjutande af den förbättring i lönevillkor, som kunde anses påkallad. Finge kommitténs uppdrag inskränkas till endast afgifvande af förslag till ett efter vissa allmänna grunder ordnad aflöningsätt för statens ämbets- och tjänstemän, kunde ett dylikt förslag också snart nog från kommittén införväntas. Emot krafvet på löneförbättring hade emellertid ur synpunkten af det allmännas intresse uppställts det anspråket, att vid löneregleringen jämväl borde tillses, huruvida icke genom förenkling i förvaltningen och lämplig anordning och fördelning af arbetet en del å stat uppförda tjänster kunde indragas. Detta anspråk fann departementschefen för sin del också vara fullt befogadt. Men om åt kommittén skulle uppdragas att åstadkomma utredning och förslag jämväl i sistberörda hänseende, kunde det icke undvikas, att kommitténs arbeten måste blifva vida mer omfattande och följaktligen också kräfva betydligt längre tid. För att åstadkomma ett ur båda nyss antydda synpunkter fullt tillfredsställande resultat var det emellertid nödigt, att ett sådant utsträckt uppdrag lämnades åt kommittén. Förslag till lönereglering för hvarje särskildt verk borde således föregås af en noggrann pröfning af hvarje sysslas behöflighet och lämpliga anordning.

Chefen för finansdepartementet tillstyrkte fördenskull, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt en kommitté att, efter tagen kännedom af de

redan inkomna utredningarna äfvensom af dem, hvilka än ytterligare kunde varda till kommittén öfverlämnade, afgifva underdånigt utlåtande och förslag rörande reglering af statens ämbetsverks och myndigheters löneförhållanden, därvid kommittén skulle hafva att taga under öfvervägande, huruvida genom förenklingar i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster, som genom de förändrade anordningarna kunna undvaras.

Hvad föredragande departementschefen hemställt, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, blef ock af Kungl. Maj:t bifallet.

På grund af Kungl. Maj:ts föreskrift vid kommitténs tillsättning hafva under loppet af oktober, november och december månader år 1902 samt under februari månad år 1903 genom vederbörande statsdepartement, med särskilda skrivelser, öfverlämnats till kommittén följande i anledning af ofvannämnda nådiga cirkulär den 25 oktober 1901 från ämbetsverk och myndigheter inkomna underdåniga yttranden, nämligen:

genom *justitiedepartementet*: från nedre justitierevisionen, justitiäkanslersämbetet, Svea och Göta hofrätter samt hofrätten öfver Skåne och Blekinge, krigshofrätten och fångvårdsstyrelsen;

genom *landtförsvarsdepartementet*: från arméförvaltningen;

genom *sjöförsvarsdepartementet*: från marinförvaltningen (angående ändringar såväl i verkets egen som i vissa andra till riksstatens femte hufvudtitel hörande lönestater), lotsstyrelsen, cheferna för sjökrigshögskolan, sjökrigsskolan och sjökarteverket, styrelsen öfver nautisk-meteorologiska byrån och direktionen öfver flottans pensionskassa;

genom *civildepartementet*: från generalpoststyrelsen (jämväl angående postinspektörernas aflöning), medicinalstyrelsen (tillika angående ändringar i lönestaterna för åtskilliga underlydande förvaltningsgrenar), väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen (jämväl angående ändrade stater för underlydande distrikts- och lokalförvaltningars personal) och öfverståthållareämbetet;

*Inkomna
handlingar.*

genom *finansdepartementet*: från kammarkollegium, statskontoret, myntdirektören, kontrolldirektören, kommerskollegium (jämväl angående bergsstaten), kamrarrätten, generaltullstyrelsen, statistiska centralbyrån, öfverintendentsämbetet, styrelsen för postsparbanken samt patent- och registreringsverket;

genom *ecklesiastikdepartementet*: från riksarkivarien (jämväl angående landsarkiven), överbibliotekarien, nationalmusei nämnd (äfven angående ändrad stat för lifrustkammaren), universitetskansleren (angående ändringar i lönestaterna för universiteten i Uppsala och Lund, karolinska mediko-kirurgiska institutet samt kanslersexpeditionen), direktionen öfver gymnastiska centralinstitutet, direktionen öfver institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas samt styrelsen öfver förskolan för blindas i Växjö, styrelserna för tekniska högskolan, Chalmers tekniska läroanstalt, tekniska elementarskolorna i Norrköping, Malmö, Örebro, Borås och Härnösand samt tekniska skolan i Stockholm, direktionen öfver tekniska skolan i Eskilstuna, styrelsen för farmaceutiska institutet, direktionen öfver veterinärinstitutet i Stockholm och styrelsen för veterinärrättningen i Skara, vetenskapsakademien, vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, akademien för de fria konsterna, musikaliska akademien och direktionen öfver folkskolelärnarnas pensionsinrättning; samt

genom *jordbruksdepartementet*: från landtmäteristyrelsen (tillika angående höjda aflöningar till förste landtmätare), stuteriöfverstyrelsen (jämväl angående ändringar i lönestaterna för statens hingstdepåer), Sveriges geologiska undersökning, domänstyrelsen (tillika angående ändringar i skogsstatens och de allmänna skogsläroverkens lönestater), landtbruksstyrelsen (jämväl angående aflöningarna till vissa underlydande tjänstemän) och chefen för rikets allmänna kartverk.

Därförutom hafva under loppet af oktober, november och december månader år 1902 samt under mars månad år 1903 genom vederbörande statsdepartement till kommittén öfverlämnats, för att tagas i öfvervägande vid fullgörande af det kommittén lämnade uppdraget, följande vid olika tider till Kungl. Maj:t inkomna underdåniga framställningar:

af sekreterare, advokatfiskaler, aktuarier och arkivarier i Svea och Göta hofrätter samt innehafvare af motsvarande befattningar i hofrätten

öfver Skåne och Blekinge, angående beredande åt dem af kostnadsfri tjänstledighet under sex veckor årligen;

af arméförvaltningen, angående höjning af det å verkets stat för ett juridiskt biträde uppförda arfvode;

af rektor vid skeppsgosseskolan, om löneförbättring;

af svenska statsbanornas banmästareförening, om förbättrade lönevillkor för banmästare;

af tjänstemän i första lönegraden inom åtskilliga centrala ämbetsverk, angående löneförbättring;

af de inom statsdepartementen anställda kanslisekreterare och med dem i aflöningsförmåner likställda tjänstemän, om bestämmande af deras löneförmåner i enlighet med aflöningarna för sekreterare i kollegium eller annat centralt ämbetsverk;

af direktionen öfver gymnastiska centralinstitutet, om ökning af institutets ordinarie lärarekrafter; samt

af direktionen öfver veterinärinstitutet i Stockholm, i fråga om ny stadga och ny stat för institutet.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 14 mars 1903 har kommittén vidare fått för behandling emottaga underdånigt utlåtande af statskontoret angående revision af aflöningsförhållandena vid landsstaten jämte därå grundadt förslag till lönereglering, samt underdånig framställning af styrelsen för allmänna svenska landsstatsmöten, angående förbättrade löneförmåner för vissa landsstatstjänstemän; hvarefter Kungl. Maj:t till kommittén öfverlämnat dels den 25 september 1903 en underdånig framställning af vaktmästarna vid rikets länsstyrelser i fråga om förbättrade löneförmåner, dels ock den 12 oktober 1903 en skrifvelse från Konungens befallningshafvande i Värmlands län till statsrådet och chefen för civildepartementet i fråga om arbetstiden för landtränsmästaren i sistnämnda län.

Slutligen har af Kungl. Maj:t den 20 oktober 1903 öfverlämnats till kommittén en underdånig framställning från förste aktuarier och aktuarier inom kommerskollegii statistiska afdelningar och statistiska centralbyrån, arkivarier och amanuenser i riksarkivet, bibliotekarier och amanuenser i kungl. biblioteket samt amanuenser vid nationalmusei konstafdelning och statens historiska museum angående förbättring af deras löneförhållanden.

Omedelbart hafva till kommittén ingifvits följande framställningar:

af sekreteraren, advokatfiskalen, aktuarien och arkivarien i Svea hof-rätt samt af innehafvare af motsvarande befattningar i hofrätten öfver Skåne och Blekinge, i enahanda syfte som ofvannämnda, af dem och lik-ställda befattningshafvande i Göta hofrätt hos Kungl. Maj:t gjorda under-dåniga ansökning;

af länsmansföreningen i Västerbottens län, om förbättrade löne-förmåner;

af aktuarien i kommerskollegium I. Flodström och amanuensen i riksarkivet S. Clason, enligt uppgift efter uppdrag af förste aktuarier och aktuarier inom kommerskollegii statistiska afdelningar och statistiska cen-tralbyrån, arkivarier och amanuenser i riksarkivet m. fl., med påkallande af kommitténs uppmärksamhet å dessa tjänstemäns ofvannämnda under-dåniga framställning om förbättring af deras löneförhållanden; samt

af extra ordinarie tjänstemän i statistiska centralbyrån, med fram-hållande af vissa önskemål i fråga om deras ställning.

Öfversikt

af lönereglings- och förenklingsfrågornas tidigare behandling.

Allt sedan införandet år 1809 i Sverige af nytt statsskick hafva gång efter annan, i sammanhang med förslag om lönereglering för statens tjänstemän eller däraf oberoende, förekommit jämväl frågor om förenkling i statsförvaltningen och om indragning af öfverflödiga tjänstebefattningar eller andra åtgärder i syfte att minska statens förvaltningskostnader. Kommittén tillåter sig att i detta afseende nu erinra allenast om följande.

I proposition till statsutskottet *den 5 juli 1809* förklarade Kungl. Maj:t sig benägen att sorgfälligt iakttaga alla utvägar och tillfällen till sådana indragningar i statsverkets utgifter, som vore förenliga med riksstyrelsens tillbörliga handhafvande, rikets försvar och hvarje undersåtes i lag grundade säkerhet, samt meddelade, att Kungl. Maj:t ville med välbehag anse, om utskottet uppgåfve de besparingar, som utskottet enligt dessa grunder kunde finna nyttiga och rättvisa. Tillika uttalade Kungl. Maj:t den förmodan, att vid en förbättrad gång af de allmänna ärendena dessa skulle, med lindring i statens kostnad, kunna lika noggrant som förut vårdas och behandlas af färre, dock till en del bättre lönade ämbets- och tjänstemän. Rikets Ständer anhöll *den 3 januari 1810*, att till frågans undersökning en kommitté måtte tillförordnas och dess förslag, äfvensom andra enskilda, för hvilka belöningar utsattes, Ständerna föreläggas.

*Förenklings-
frågor 1809
—1823.*

Sedan den i anledning häraf förordnade kommitténs arbete icke ledt till något resultat, tillsatte Rikets Ständer vid *1817—1818 årens riksdag* ett särskildt utskott med uppdrag att utarbета allmänna grunder för indragning och sammansläende af öfverflödiga ämbeten och tjänster samt en förbättrad arbetsmetod. I underdänig skrifvelse *den 2 juli 1818* (nr 233) anhöll Rikets Ständer därefter, att en kommitté måtte tillförordnas

att genast och verksamt företaga ny reglering af rikets ämbeten och tjänster jämte ett förbättradt arbetssätt.

Den 2 februari 1819 utfärdade Kungl. Maj:t förordnande för den sålunda åskade kommittén; och *den 21 maj samma år* befallde Kungl. Maj:t densamma äfvensom lagkommittén och de till ekonomiska författningarnas öfverseende förordnade kommitterade att vid uppgörande af deras förslag noga tillse, att alla rättsfrågor blefvo skilda från de ärenden, som tillhörde förvaltningsmyndigheterna. Dessa tre kommittéer afgåfvo *den 6 april 1820* underdånigt betänkande rörande rättsfrågors skiljande från de administrativa verken. Den förstnämnda kommittén fick sedermera Kungl. Maj:ts tillåtelse att vid utarbetande af sitt förslag till ny reglering af rikets ämbeten och tjänster antaga och tillämpa de grunder och de där- efter emellan förvaltnings- och domaremyndigheterna föreslagna gränser, som det gemensamma betänkandet innefattade. Kommitténs särskilda betänkande afgafs *den 29 juni 1822*.

Kungl. Maj:t öfverlämnade med skrifvelse *den 4 mars 1823* kommitténs arbeten till Rikets Ständer, hvilka för ärendets vidare handläggning tillsatte ett särskildt utskott. Sedan detta utskott *den 25 augusti 1823* afgifvit betänkande i ämnet, öfverlämnade Rikets Ständer med skrifvelse *den 22 december 1823* (n:r 458) nämnda betänkande till Kungl. Maj:t under återopande af däri anförda hufvudgrunder och med anhållan, att Kungl. Maj:t tacktes till verkställighet befordra de delar af utskottets förslag, hvilka Kungl. Maj:t kunde finna leda till förenkling af styrelsen och till inskränkning i ämbetsmännens antal.

»Hvad särskilda utskottet å riksdagen 1817—1818, den år 1819 förordnade kommittén och 1823 års särskilda utskott, rörande formen för statsförvaltningen och därmed sammanhang ägande ämnen, yttrat och föreslagit är» — säger 1858 års nedan omförmälda kommitté — »i de flesta delar förtjänt af den största uppmärksamhet. Men, såsom i flera riktningar mäktigt ingripande i samfundslifvet, voro de mera betydande organisations- och författningsreformerna, då äfventyret af våldsamma brytningar borde undvikas, icke på en gång eller i ett steg utförbara. Många af de speciella förslagen hafva däremot, allteftersom de vunnit insteg i den allmänna meningen, under tidens lopp *successivt* blifvit antagna; och det kan med

fullt skäl sägas, att de af förenämnda kommittés och utskotts ledamöter angående statsförvaltningen, de kamerala inrättningarna och den ekonomiska lagstiftningen uttalade förnuftsensliga satser innefattat frön, som, med tiden utvecklade, i mer och mindre väsentliga hänseenden burit frukt.»

Den 19 juni 1858 tillsatte Kungl. Maj:t en kommitté för behandling af frågan om en förändrad organisation af rikets styrelseverk och förvaltningsmyndigheter. Detta var föranlett af Rikets Ständers skrifvelse den 25 april 1857 (n:r 65), hvari anhölls, att Kungl. Maj:t måtte förordna en kommitté af sakkunniga personer för att afgifva yttrande och förslag, huruvida och på hvad sätt en sådan förändring uti styrelseverkens och förvaltningsmyndigheternas organisation skulle kunna åstadkommas, som, i öfverensstämmelse med de grunder, hvarpå den så kallade departementalstyrelsen hvilade, beredde en dylik organisations närmare samband med statsdepartementen äfvensom möjligaste enkelhet i ärendenas behandling i förening med nödig säkerhet.

I Rikets Ständers skrifvelse yttrades, att de regleringar inom ämbetsverken, som efter införandet år 1840 af den nya organisationen af statsrådet blifvit verkställda eller ifrågakommit, egentligen varit inskränkta till blott jämkningar uti personal- och lönestaterna, men att hufvudfrågan, eller beredandet af förändring uti själfva organisationssystemet och ändamålsenligaste sättet för dess tillvägabringande, ännu icke vunnit lösning. Behofvet af en sådan lösning, redan tillräckligen påkalladt af ämnets stora vikt, hade emellertid blifvit ännu mera oafvisligt, då, till följd af senare tidens stegring af alla lefnadskostnader, en betydligare förbättring af statens tjänstemäns aflöning syntes blifva oundgänglig, samt det således var af ytterligare angelägenhet att noga tillse, huruvida icke, genom förenkling uti förvaltningen, ämbets- och tjänstemannapersonalen kunde inskränkas, så att, utan alltför mycket ökad tunga för staten, hvar och en kunde tilldelas tillräcklig vedergällning för sin möda.

1858 års kommitté fann, i betraktande af såväl ordalydelsen som den antagliga syftningen af Rikets Ständers skrifvelse, omfattningen af

det kommittén gifna uppdraget böra anses inskränkt till hvad som angick de regeringen underordnade centrala förvaltningsverken och statsdepartementalstyrelsens förhållande till dem och andra offentliga ämbetsmyndigheter jämte de specialfrågor, som med dessa hufvudämnen stodo i sammanhang. Under hela den föregående tidrymd, då frågan om reform i statsförvaltningens organisation utgjort föremål för offentlig behandling, hade statens lokaladministration eller den så kallade landtregeringen ansetts icke påkalla någon ombildning; och statsrådets därunder påyrkade reorganisation hade i grundlagsenlig ordning redan gått i verkställighet. Det återstod alltså att undersöka, huruvida därefter lämpade förändringar i de centrala styrelseverkens och administrationsmyndigheternas organisation kunde föreslås, och hvilka nya föreskrifter i öfrigt, som i sammanhang därmed kunde anses vara af nöden.

Uti det af kommittén *den 26 maj 1859* afgifna betänkande lämnades, till belysning af dess ofvan åberopade uttalande om betydelsen af föregående kommitté- och riksdagsarbeten, en redogörelse såväl beträffande reformerna i lagstiftning och beskattningsväsendet m. m. som ock vidkommande genomförda organisationsreformer och däribland äfven »allmän inskränkning i antalet af statens ämbets- och tjänstemän». För att åskådliggöra hvad i sistberörda afseende, beträffande statsdepartementens kanslier och de centrala förvaltningsverken, blifvit åtgjordt, uppställdes tabellariskt förhållandena åren 1823 och 1859. Enligt den sålunda uppgjorda tabellen uppgick antalet ämbets- och tjänstemän vid statsdepartementens kanslier och de centrala förvaltningsverken året 1823 till 762, hvaremot det år 1859 utgjorde endast 499. Afräknade man från denna summa de nya ämbetsverk, som efter år 1823 tillkommit, visade sig antalet ämbets- och tjänstemän hafva nedgått från 762 till 446, så att, under loppet af 36 år, indragning ägt rum af 316 tjänster, utgörande mer än 40 procent. Det ansågs ock i öfrigt böra anmärkas, att antalet af de i ordinarie befattningar *tjänstgörande individer* icke uppgick till nyssnämnda siffror, enär åtskilliga af dem, synnerligast i subalterngraderna, samtidigt innehade mer än en tjänst.

För åtskilliga i betänkandet framlagda förslag torde blifva tillfälle att framdeles närmare redogöra.

Emellertid hade vid 1856—1858 årens riksdag Kungl. Maj:t framlagt förslag rörande lönereglering för statens med penningelöner försedda ämbets- och tjänstemän.

*Provisorisk
lönereglering
vid 1856—
1858 årens
riksdag.*

Då detta ärende *den 11 oktober 1856* anmälades inför Konungen i statsrådet, anfördes af chefen för finansdepartementet, hurusom de dåvarande otillfredsställande aflöningsförhållandena haft till följd, att ordinarie tjänstemän, genom förening af flera befattningar, genom handels- och industriföretag eller genom emottagandet af enskilda uppdrag, sökte bereda sig en outhärlig fyllnad i sina lefnadsbehof, men på samma gång afven splittrade den tid och uppmärksamhet, som borde mera odeladt ägnas åt hvarje allmän befattning. En stor del af statens tjänare sågo sin bästa ålder förgå utan möjlighet att därunder träda i äktenskap och i den husliga kretsen vinna trefnad och vederkvickelse. Vid den löneförhöjning, som oundgängligen erfordrades och hvars skyndsamma verkställande påkallades af en under de senaste åren inträffad, utomordentlig stegring i pris å de förnämsta lefnadsförnödenheterna, borde naturligtvis noggrant afseende fästas dels å de särskilda statsfunktionernas behof af ämbets- och tjänstemän, dels å dessas behof af anständig bärning. Intetdera behovet fick öfverskridas, men också intetdera åsidosättas.

Beträffande det förra eller det nödiga antalet af ämbeten och tjänster hade det väl varit ifrågakalladt, att en lönereglering icke borde företagas annorlunda än i sammanhang med en ny ämbetsverkens organisation, bland hvars förnämsta fördelar skulle vara nedsättning af de anställda personernas mängd. Statsrådet hade dock, efter noggrant öfvervägande af frågan, icke funnit skäligt inlåta sig i undersökning om lämpligheten af eller sättet för en förändrad organisation af statsmekanismen i dess helhet; och därför hade de särskilda verkens och kårernas på egen erfarenhet om dithörande arbetens mängd och beskaffenhet grundade framställningar hufvudsakligen blifvit följda vid de förslag, som beträffande personalen af ämbets- och tjänstemän komme att underställas Kungl. Maj:ts pröfning.

Hvad angick aflönningarnas belopp, hade statsrådet, efter sorgfälligt pröfning af alla därvid förekommande omständigheter, kommit till den öfvertygelsen, att den lägsta årsinkomst, som under dåvarande högt upp-

drifna lefnadskostnader kunde bereda den ogifta tjänstemannen en tarflig men någorlunda tillräcklig bärning — när han, vanligen efter lång väntan, tillträdde en ordinarie tjänst och måste under hela eller största delen af året, för tjänstens bestridande, uppehålla sig i hufvudstaden eller å annan dyrare vistelseort — var omkring 1,000 riksdaler riksmünt. Detta föreslogs alltså blifva den i allmänhet lägsta lönegraden för civila tjänstemän under nyssnämnda omständigheter. Öfver denna första lönegrad ansågs för den andra, där tjänstemannen borde äfven såsom gift äga sin bärning, kunna bestämmas 2,000—2,200 riksdaler; för den tredje 3,000—3,500 riksdaler, hvarunder en tillväxande familjs underhåll jämte barnens undervisning icke kunde uppskattas; för fjärde graden 4,500—5,000 riksdaler, hvilket i löneinkomst blefve, under vanliga förhållanden, yttersta målet äfven för en utmärkt duglig ämbetsmans sträfvanden, och för femte graden, som komme att innefatta rikskollegiernas presidenter, 9,000 riksdaler, allt riksmünt. Därjämte tillstyrktes, att också mellan dessa grader måtte bestämmas löner för befattningar af den art, att de icke egentligen utgjorde eller motsvarade något af »de vanliga stegen i den allmänna befordringsstrappan».

I fråga om rätten till förening af flera särskilda tjänster yttrade departementschefen, hurusom en naturlig följd af den dittills med skäl öfverklagade otillräckligheten i aflöning för hvarje särskild tjänstebefattning hade blifvit, att flera sådana fått innehafvas af samma person för att genom sin förenade afkastning fylla hans lefnadsbehof. Utom denna ekonomiska nödhjälps hade den samtidiga tjänstgöringen i flera verk någon gång medfört den från statens synpunkt väsentligare fördelen, att personer med utmärktare förmåga och lust till arbete och till ett djupare inträngande i göromålens väsende förvärfvat en mångsidigare kännedom af allmänna värf och förhållanden, än som kunnat vinnas inom ett mera begränsadt område, och sålunda tillägnat sig en högre grad af skicklighet och användbarhet för den invecklade statsförvaltningen. Men detta den delade tjänstgöringens fördelaktiga inflytande på utbildningen af en och annan person, hvars framstående egenskaper troligen skulle äfven på annan väg hafva gjort sig gällande, uppvägs icke de olägenheter, som både för statens tjänst och för mindre omfattande, ehuru aktningssvärda, ämbets-

mannaförmågor uppkommo genom nödvändigheten att splittra krafterna och uppmärksamheten i flera, ofta vidt åtskilda riktningar. Vanliga följden blef, att tjänstemannen vid den ålder, som bäst ägnade sig för duglighetens utveckling, sökte att hjälpligt och klanderfritt afbördas sig de olikartade göromålen för dagen, utan att äga tid eller, måhända, ens håg öfrig för ett mer än ytligt betraktande af målens beskaffenhet eller förvaltningsbestyrens sammanhang och ändamål. Och slutligen, när tillfälle yppade sig för en person, hvilken i särskilda befattningar visat större duglighet, att erhålla en plats, som erbjöd tillfälle till en verksamhet af större vikt och omfattning, men också ensam tog sin innehafvares hela tid och arbetskraft i anspråk, fann han mången gång, vid sammanräknandet af sina inkomster på spridda håll, att dessa mer eller mindre öfverstego hvad den ifrågasatta befattningen kunde ensam lämna i afkomst, och fann sig, af omtanke för sitt och de sinas närmaste behof, hindrad att emottaga en befordran, som på samma gång skulle öppna för honom utsikten till en oberoende framtid och skänka fäderneslandet en ämbetsman, vuxen sitt kall.

Till förekommande af de olägenheter, hvilka sålunda, utöfver fördelarna, syntes åtfölja delningen af tjänstemannens tid mellan flera sysselsättningar, hade statsrådet ansett oundgängligt, att såsom en för alla ämbetsverk, där icke särskildt annorlunda bestämdes, gemensam regel stadgades, att icke någon förening af två eller flera ordinarie tjänster på allmän stat för framtiden skulle få äga rum, dock med förbehållen rätt att härifrån göra undantag för tjänstemän i (dåvarande) första lönegraden äfvensom för dem, hvilkas löner i anseende till mindre trägna göromål blifvit bestämda till lägre belopp, än för tjänstegraden i allmänhet gällde.

Förutom det sålunda uppställda villkoret i afseende å förening af tjänster föreslogos vissa andra stadganden att i sammanhang med löne-regleringen meddelas, däribland äfven att ämbets- eller tjänsteman, som kom i åtnjutande af den nya lönestatens förmåner, skulle vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som i vederbörlig ordning kunde varda bestämd, dock alltid utan förpliktelse att tjänstgöra i lägre grad än den, hvarå gällande fullmakt eller förordnande lydde.

I skrifvelse *den 3 februari 1858* (n:r 208) anmälde Rikets Ständer, att de visserligen funnit, att en löneförbättring för statens ämbets- och tjänstemän i allmänhet var af behovet högt påkallad, äfvensom att, sedan den under de senare åren inträffade betydliga stegringen i prisen å de flesta lefnadsförmödenheter och behofsartiklar ofördelaktigt inverkat på löntagarnas ställning, rättvisa, billighet samt det allmännas egen fördel måste fordra, att staten genom sin mellankomst sökte afhjälpa den förlägenhet, hvaruti löntagarna såmedelst råkat. Då emellertid icke med någon viss- het kunde antagas, att dåvarande varupris och penningeförhållanden komne att blifva beständande, och enär en definitiv lönereglering skulle i väsent- lig mån lägga hinder i vägen för de förändrade organisationer af åtskil- liga ämbetsverk, som framdeles kunde ifrågakomma, hade Rikets Ständer ansett, att ifrågavarande löneförhöjningar icke borde beviljas i den form, Kungl. Maj:t äskat, utan anvisas blott för närmaste statsregleringsperiod, dock med de inskränkningar däruti, som för särskilda fall befunnits lämpliga.

Därjämte föreskrefvo Rikets Ständer för de civila ämbets- och tjänste- männen i allmänhet vissa villkor för löneförhöjningen, att under ifråga- varande tid blifva gällande.

Bland dessa villkor var ock, att den, som tillträdde löneförhöj- ning, skulle vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en blifvande förändrad organisation af ämbetsverken eller eljest i allmänhet kunde varda stadgad, samt att uti alla fullmakter eller förordnanden, som under åren 1858—1860 utfär- dades, det förbehåll borde intagas, att ämbetets eller tjänstens innehafvare skulle vara underkastad förbindelsen att icke tillika innehafva eller emot- taga annan allmän tjänst med lön på rikets stat, därest sådant framdeles blefve föreskrifvet.

*Lönereglering
vid 1859—
1860 årens
riksdag.*

I den proposition, Kungl. Maj:t vid 1859—1860 årens riksdag afgaf angående statsverkets tillstånd och behof, hemställde Kungl. Maj:t frågan om förbättrad lönereglering för kronans ämbets- och tjänstemän ånyo till Rikets Ständers pröfning. Till stöd härför anfördes, att, ehuru de aflö-

ningsanslag, som till nästföretgånga riksdag föreslagits för att tillförsäkra statens tjänare en tillräcklig bärning, afpassad bland annat efter en inträffad, utomordentlig stegring i pris å de förnämsta lefnadsförnödenheter, blifvit i de flesta och väsentligaste delar af Rikets Ständer beviljade, detta dock icke skett definitivt, såsom Kungl. Maj:t äskat, utan i allmänhet blott för den statsregleringsperiod, som då förelåg. Men Kungl. Maj:t fann hvarken förändrade prisförhållanden i sin helhet gifva anledning att frånträda förslaget om en fortfarande behöflig definitiv lönereglering eller denna böra på annat sätt göras beroende af framtida organisationsförslag än genom bibehållande af det vid den provisoriska löneregleringen fästa villkoret, att den, hvilken ingick på den nya staten, skulle vara förbunden att underkasta sig den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en blifvande förändrad organisation af ämbetsverken eller eljest i allmänhet kunde vara stadgad.

I följd däraf och med hänsyn till statsverkets dåvarande tillstånd hemställde Kungl. Maj:t till Rikets Ständer, att de vid 1856—1858 årens riksdag för ämbetsverk, kårer och stater provisoriskt beviljade aflöningsanslag måtte, med föreslagna förändringar i vissa hänseenden, definitivt på stat uppföras under iakttagande af vissa bestämmelser rörande villkoren för lönernas åtnjutande af civila ämbets- och tjänstemän i allmänhet.

I skrifvelse den *11 augusti 1860* (n:r 113) tillkännagäfvö Rikets Ständer, att, hvad angick frågan om definitivt uppförande i allmänhet på stat af de ifrågavarande aflöningsanslagen, Rikets Ständer komme att, i sina skrivelser rörande utgiftsregleringen under de särskilda hufvudtitlarna, för hvarje ämbetsverk eller kår särskildt anmäla, huruvida dess anslag skulle blifva å stat definitivt uppfördt eller icke, men meddelade emellertid vissa, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, af Rikets Ständer vidtagna beslut angående de villkor och föreskrifter, som skulle gälla för de civila ämbets- och tjänstemän, hvilka komme i åtnjutande af löner på ordinarie stat till högre belopp, än hvartill de på grund af innehavande fullmakter dittills varit berättigade.

Den *9 november 1860* utfärdade Kungl. Maj:t cirkulär till vederbörande kollegier samt civila ämbetsverk och myndigheter angående nyssberörda villkor och föreskrifter. Bland dessa voro ock följande:

Två eller flera ämbeten eller tjänster med lön på rikets stat finge i allmänhet icke hos samma personer förenas; dock kunde undantag härifrån ske inom de tvenne (dåvarande) lägsta lönegraderna, såvida Kungl. Maj:t, efter vederbörandes hörande, därtill lämnade bifall. Huruvida den ämbets- eller tjänsteman, som redan innehade flera dylika befattningar, finge, sedan han kommit i åtnjutande af förhöjd lön på ordinarie stat, bibehålla mer än en af dem, skulle ankomma på Kungl. Maj:ts pröfning i ofvanberörda ordning. Hvarje ämbets- och tjänsteman skulle vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en blifvande förändrad organisation af ämbetsverken eller eljest i allmänhet kunde varda stadgad.

Bland de ämbetsverk, för hvilka vid 1859—1860 årens riksdag de höjda lönerna uppfördes på ordinarie stat, voro ock kammarkollegium, statskontoret och kammarrätten. För flera öfriga ämbetsverk uppfördes sedermera vid åtskilliga följande riksdagar aflöningsanslagen å ordinarie stat. För vissa voro emellertid ännu vid medlet af 1870-talet endast de äldre lönerna fortfarande uppförda på ordinarie stat, men löneförhöjningarna betraktade såsom provisoriska.

Förenklingsfrågor vid riksdagarna 1868, 1870 och 1871 jämte där af föranledda åtgärder.

Vid 1868 års riksdag väcktes i Andra Kammaren af representanten för Göteborg A. W. Björck en motion, hvari han, med återupptagande hufvudsakligen af de förslag, som han framställt redan i en motion vid 1867 års riksdag, gjorde framställning om den s. k. administrativa domsrättens upphörande och förvaltningens förenkling i vissa hänseenden. Riksdagen tillsatte för denna frågas utredning ett särskildt utskott och beslöt, efter pröfning af dess utlåtande, att i ämnet ingå med en skrifvelse till Kungl. Maj:t. I denna skrifvelse af *den 15 maj 1868* (n:r 89) anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande:

1:o) huruvida af de mål, hvilka afgjordes af administrativ ortmyndighet och genom besvär kunde fullföljas antingen hos rikets kollegier eller andra förvaltande, centrala ämbetsverk samt vidare hos Kungl. Maj:t i statsrådet eller ock omedelbart hos Kungl. Maj:t,

sådana, som kunde till rättsfrågor hänföras, skulle öfverlämnas till allmän domstol;

sådana, som voro af både judiciell och administrativ natur och hvilka fortfarande ansågos böra af administrativ ortmyndighet i första hand upptagas, likväl skulle i sista instansen af Kungl. Maj:t i dess högsta domstol afgöras;

de, som voro af rent administrativ natur, skulle från den administrativa ortmyndigheten utan mellaninstans fullföljas omedelbart hos Kungl. Maj:t i statsrådet; samt

2:o) om icke, till åstadkommande af besparing samt större enkelhet och reda i förvaltningen, kunde, bland andra åtgärder, sammanslås vissa förvaltande centrala ämbetsverk.

I anledning af nämnda skrifvelse anbefalldes kammarkollegium och kammarrätten hvar för sig att afgifva underdånigt utlåtande, huruvida bland de mål, som från dessa ämbetsverk fullföljdes till Kungl. Maj:t i statsrådet, några kunde anses böra antingen helt och hållet öfverlämnas till behandling af domstol eller ock endast i sista instansen handläggas af juridisk myndighet. Sedan underdåniga yttranden i ämnet inkommit, utarbetades ett förslag till författning i denna syftning och granskades i högsta domstolen; hvarefter Kungl. Maj:t till 1874 års riksdag aflät nådig proposition (n:r 7) om antagande af en författning angående förändrade bestämmelser i afseende å behandlingen och fullföljden af vissa mål.

Denna kungl. proposition, hvilken af lagutskottet i vissa delar tillstyrktes, blef af Riksdagen godkänd i enlighet med utskottets förslag. Men vid ärendets förnyade föredragning den 5 juni 1874 förklarade Kungl. Maj:t, att, som det genom propositionen åsyftade ändamålet icke skulle ernås, Riksdagens beslut komme att förfalla. Härtill varder kommittén i tillfälle att återkomma i den del af kommitténs betänkande, som angår kammarkollegium.

I anledning af motioner vid 1870 års riksdag inom Andra Kamnaren beslöt denna Kamnare skrifvelse till Kungl. Maj:t i syfte af förenklingar

i arbetssättet inom statsförvaltningen till vinnande af större skyndsamhet vid ärendenas behandling och besparing i kostnader genom indragning af tjänster. Första Kammaren fann sig emellertid då icke äga tillräcklig anledning att biträda den af Andra Kammaren beslutade skrifvelsen; i följd hvaraf frågan för nämnda riksdag förföll.

Frågan återupptogs vid 1871 års riksdag i särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner. Dessa föranledde en skrifvelse af Riksdagen till Kungl. Maj:t af den 17 maj 1871 (nr 69), uti hvilken till en början erinrades om skrifvelsen den 15 maj 1868 angående den s. k. administrativa domsrättens upphörande och förvaltningens förenkling i vissa hänseenden, åsyftande en förbättrad organisation af ämbetsverkens yttre former och verksamhetsområden. Därefter framhölls vidare, att, huru mycket än en i det yttre förbättrad organisation af ämbetsverken kunde gagna, de fördelar, som eftersträfvades och borde kunna uppnås, dock ej skulle vinnas, förrän uti själfva sättet för behandlingen af ärendena hos hvarje myndighet åstadkommits den förenkling, den befrielse från omgång och vidlyftighet, som möjliggjorde en önskvärd skyndsamhet, utan att lägga hinder i vägen för en betryggande pröfning af hvarje ärende. En sådan formernas förenkling var också ett villkor för att ämbets- och tjänstemännens antal måtte kunna inskränkas och sålunda onödiga utgifter för statsverket undvikas samt en användning af krafter och förmåga vinnas i andra riktningar, där de väl behöfdes, på samma gång som staten, jämte det den fordrade af sina tjänare fullt och godt arbete, också förmådde att jämnare och bättre, än med afseende å de lägre platserna mångenstädes var förhållandet, godtgöra arbetet.

Den granskning af arbetsmetoder och former, hvilken för vinnande af det åsyftade ändamålet borde hos hvarje särskild förvaltningsmyndighet företagas, hade Riksdagen emellertid funnit icke lämpligen eller med utsikt till framgång kunna verkställas af Riksdagen eller någon afdelning af densamma, men Riksdagen hade trott sig böra i underdånighet antyda fördelarna af den förändringen, att ordinarie tjänst i möjligaste mån så ordnades, att den emot skälig vedergällning toge i anspråk innehafvarens hela verksamhet, och att sålunda måtte kunna undanröjas det understundom inträffande missförhållandet, att tjänsteman i lägre grad genom förening af två eller

flera tjänster åtnjöt högre aflöning än hans endast af en tjänst fullt systerförmånen, samt att renskrifnings- och andra därmed jämförliga göromål icke bestredes af ordinarie tjänstemän, utan mot arvode af biträden. Riksdagen anhöll därför, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, om icke hos de till statsförvaltningen hörande ämbetsverk och myndigheter en förenklad anordning af göromålen skulle kunna åvägabringas, på samma gång befördrande större skyndsamhet vid ärendenas behandling och medgifvande nedsättning i kostnaderna genom indragning af möjligen obehöfliga tjänster, samt att Kungl. Maj:t ville hos kommande Riksdagar göra de framställningar i ämnet, hvartill Kungl. Maj:t kunde finna förhållandena föranleda.

Då chefen för civildepartementet den 28 november 1873 för Kungl. Maj:t framlade förslag till ny organisation af kansliexpeditionerna inom statsdepartementen, undantagandes utrikesdepartementet, och därvid hemställde om indragning af de dåvarande ordinarie kanslist- och kopistbefattningarna, anförde han jämväl, hurusom dåmera den åsikt var allmän, att staten ej borde aflöna ordinarie tjänstemän för besörjande af renskrifning och att sådan utan olägenhet kunde till största delen anförtros åt personer, som, utan att vara tjänstemän, försörjde sig med sådant arbete. Departementschefen åberopade ock i detta hänseende den i Riksdagens ofvannerörda skrifvelse den 17 maj 1871 gjorda antydning om fördelarna af, att renskrifnings- och andra därmed jämförliga göromål icke skulle bestridas af ordinarie tjänstemän utan mot arvode af biträden.

Frågan om behöfvet af ytterligare aflöningsförhöjning för statens tjänstepersonal hade emellertid vid denna tidpunkt kommit på dagordningen.

*Fråga om ny
lönereglering.
Vid 1874 års
riksdag be-
viljade
dyrtidstillägg.*

Den 19 december 1873 anförde chefen för finansdepartementet inför Kungl. Maj:t:

Den lönereglering för rikets ämbets- och tjänstemän, som vid 1856—1858 årens riksdag föreslogs af Kungl. Maj:t och hufvudsakligen bifölls af Rikets Ständer, hade allt sedermera utgjort den väsentliga grunden för de civila aflöningsförhållandena, om än någon afvikelse i

en eller annan enstaka del funnits af den förflutna tidens erfarenhet påkallad. De sålunda fastställda lönebeloppen, som varit afsedda att bereda sina innehafvare en efter måttliga lefnadsbehof vid olika åldrar och samhällsställning lämpad anständig bärning, syntes äfven hafva för någon tid uppfyllt denna bestämmelse, men kunde dåmera icke anses för sådant syfte tillräckliga, sedan priset på bostäder, bränsle, arbetsbiträden, åtskilliga delar af beklädnad samt de oundgängligaste födoämnen stigit till en höjd, vida utöfver den, som år 1856 varit känd och lagts till grund för den då föreslagna regleringen.

Statsdepartementens chefer hade, på nådig befallning, i början af september 1873 anmodat ämbetsverk och myndigheter att före viss tidpunkt, enhvar för sina ämbets- och tjänstemän, inkomma med förslag, i den mån de kunde anses af omständigheterna påkallade, i syftning af lönevillkorens förbättring, vare sig genom en fast löneförhöjning på ordinarie stat eller genom ett tillfälligt, efter prissförhållandena lämpadt lönetillägg; och hade vid denna anmodan fogats en uppmaning till vederbörande att uppgifva, huruvida någon eller några ämbets- och tjänstemän innehade flera befattningar, och att utlåta sig, i hvad mån de sålunda med andra förenade eller ock andra tjänster med afseende på sin omfattning borde anses vara af beskaffenhet, att tjänstgöring äfven på annat håll kunde utan olägenhet därmed förenas, och i sådant fall, om icke genom flera tjänsters sammanslagning eller på annat sätt arbetet lämpligen kunde så ordnas, att hvarje tjänsteman, under förutsättning att skäligen aflöning bereddes honom, i sin tjänst erhöll motsvarande full sysselsättning och samtidigt innehafvande af annan aflönad beställning kunde undvikas.

De underdåniga utlåtanden och förslag, som i följd af sådana eller väsentligen därmed öfverensstämmande uppmaningar inkommit från förvaltningens särskilda grenar, hade vid jämförelse inom statsdepartementen befunnits icke blott i föreslagna anordningars särskilda delar, utan äfven i de allmänna grundsatser, som vid deras uppgörande tagits till ledning, innefatta en mångfald, så stor och växlande mellan så olika åsikter i fråga om arbetsfördelning, lönegrader, aflöningens fördelning i lön och tjänstgöringspenningar, sportelrätt, ålderstillägg i ett eller flera steg m. m., att

dess ämnens sammanföring till ett öfverskådligt helt och deras bearbetande till ett förslag, som kunde göras till föremål för Kungl. Maj:ts och därefter för Riksdagens pröfning, var omöjligt att verkställa under den korta tid, som till då instundande riksmötes början återstod. För frågans bringande till en lycklig lösning såg chefen för finansdepartementet sig följaktligen icke i stånd att då föreslå något annat än en förberedande behandling; och hemställde han, att Kungl. Maj:t måtte åt en kommitté uppdraga att, efter tagen kännedom af de inkomna yttrandena, afgifva utlåtande och förslag rörande reglering af de förvaltande ämbetsverkens och myndigheternas löneförhållanden, med rätt att därvid jämväl, i den mån kommitterade kunde finna det af omständigheterna påkalladt, göra framställning om förändringar i dåvarande organisation af förvaltningspersonalen och anordning af dess arbete.

Departementschefen omnämnde vidare, att beträffande vedergällningen för en del af den ämbetsverksamhet, som i statens tjänst utöfvades, statsrådet, på grund af redan tillförne vunnen erfarenhet, ansett sig kunna, utan afbidan af den tillämnade kommitténs betänkande, afgifva slutligt förslag. Men i öfrigt syntes det honom att, i afbidan på en omfattande regleringsplan, de dåvarande aflöningsbeloppen, jämförda med stegrade pris och däraf beroende lefnadsbehof, påkallade förhöjning, hvilket oöversägligt dock på sakens dåvarande ståndpunkt svårligen kunde ske under annan form än genom ett tillfälligt och i själfva sin benämning motiveradt dyrtidstillägg.

I sådant hänseende tillstyrkte departementschefen aflåtande till Riksdagen af framställning därom, att för hvarje å rikets stat uppförd penningelön eller arfvode, där icke af särskild anledning blefve annorlunda bestämdt, måtte anvisas ett dyrtidstillägg af 30 procent, dock icke högre än 1,500 riksdaler för något aflöningsbelopp. Men enär dylikt tillägg icke kunde vara i lika hög grad behöfligt för den, hvilken innehade två eller flera befattningar eller, enligt undantagsvis lämnadt medgifvande, uppbar personell förhöjning å lönen, som för den, hvilken för sina lefnadsbehof var hänvisad blott till aflöningen för en enda befattning, hemställdes, att rörande dyrtidstilläggets utbetalning måtte stadgas de inskränkingar, att dylikt tillägg till den, som af statens medel åtnjöt lön eller arfvode

för två eller flera befattningar, skulle utbetalas endast för en af dessa, nämligen för den, som medförde högsta aflöningen, eller, därest denna på mer än ett ställe var lika, för den af dem, till hvilken han först blifvit befordrad, samt att å dyrtidstillägget skulle afdragas hvad tjänstens innehafvare, på grund af särskildt medgifvande, ägde att uppbära såsom personell godtgörelse för upphörda inkomster i tjänsten.

Hvad sålunda af chefen för finansdepartementet hemställt, vann Kungl. Maj:ts bifall. Med anledning häraf gjordes i den till 1874 års riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof under särskilda hufvudtitlar framställning om anvisande af dyrtidstillägg till åtskilliga ämbets- och tjänstemän inom verk och stater, för hvilka ej till samma riksdag framlades förslag till lönereglering.

I skrifvelse till Kungl. Maj:t *den 17 maj 1874* (n:r 33) angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel redogjorde Riksdagen uti ett sammanhang för de åsikter, som legat till grund för Riksdagens pröfning af Kungl. Maj:ts förslag om dyrtidstillägg.

I sådant hänseende anfördes, bland annat, att efter tiden för senaste allmänna reglering af aflöningen för civila tjänstemän priset på de flesta förnödenheter obestriddigen stegrats i högst väsentlig grad, och att denna stegring måste verka särdeles menligt för alla, som för sin utkomst voro hänvisade till en viss bestämd inkomst. Uppenbarligen befunno sig statens ämbets- och tjänstemän dåmera i afscende på aflöningsförhållandena i vida sämre ställning än den, som genom nyssnämnda lönereglering beredts dem. Beträffande de för år 1875 ifrågasatta dyrtidstillägg för sådana ämbetsverk och stater, för hvilka reglering icke blifvit föreslagen, hade Riksdagen funnit sådana tillägg i allmänhet icke lämpligen böra annorlunda än på det af Kungl. Maj:t angifna sätt eller efter en för alla lika procentberäkning bestämmas. Denna procentberäkning hade emellertid ej endast grundats på förhållandet af den allmänna prisstegringen, utan därvid hade jämväl tagits hänsyn därtill, att icke den dåvarande aflöningen med dyrtidstillägget komme att uppgå till sådant belopp, att däraf kunde uppstå svårighet vid en blifvande definitiv lönereglering. Vidare hade därvid iakttagits, att, då fråga endast var om en tillfällig, af den stegrade lefnadskostnaden föranledd löneförbättring, sådan förbättring icke kunde an-

ses för de ämbetsmän, som voro försedda med högre löner, vara af nöden eller åtminstone icke erfordras i lika grad som för dem, hvilkas aflöning vid tiden för dess reglerande endast varit afsedd för uppehållandet af en tarfligare lefnadsställning.

Såsom allmän grund för pröfningen af de under de särskilda hufvudtitlarna förekommande framställningar om dyrtidstillägg fastställde alltså Riksdagen, att sådant tillägg borde utgå med 20 procent å alla löner och arfvoden, som ej öfverstego 5,000 kronor; att å löner och arfvoden från 5,000 kronor till och med 9,000 kronor tillägget, där sådant beviljades, borde utgöra 1,000 kronor, samt att å löner eller arfvoden, som öfverstego 9,000 kronor, något dyrtidstillägg ej borde medgifvas. Ofvannämnda, af Kungl. Maj:t föreslagna inskränkningar i afseende å dyrtidstilläggens utbetalning blefvo därjämte af Riksdagen godkända.

Uti vederbörliga punkter i Riksdagens skrivelser angående regleringen af utgifterna under de olika hufvudtitlarna meddelades sedermera Riksdagens i hufvudsaklig öfverensstämmelse med dess sålunda uttalade åsikter fattade beslut i ämnet.

Till 1875 års riksdag afläts därefter af Kungl. Maj:t proposition om beviljande för år 1876 af dyrtidstillägg enligt förberörda, af Riksdagen år 1874 godkända grunder. Denna framställning blef emellertid af Riksdagen endast delvis bifallen, i det att, med vissa undantag, dyrtidstillägg med 20 procent tillerkändes endast de tjänstemän, hvilkas löner eller arfvoden ej öfverstego 5,000 kronor.

*Dyrtidstillägg
vid 1875 års
och följande
riksdagar.*

Enligt enahanda grunder, som sålunda vid 1875 års riksdag antagits, beviljades sedermera, på framställning af Kungl. Maj:t, till tjänstemän, hvilka förut varit i åtnjutande af dyrtidstillägg, sådant afven vid därefter följande riksdagar, intill dess löneförhållandena vid vederbörande verk och myndigheter blifvit definitivt bestämda.

Sedan Kungl. Maj:t den 12 juni 1874 förordnat ordförande och ledamöter i ofvannämnda den 19 december 1873 beslutade kommitté för reglering af de förvaltande ämbetsverkens och myndigheternas löneförhållanden

*1874 års löne-
reglerings-
kommitté och
dess förslag.*

m. m., hade denna kommitté begynt sina arbeten. Emellertid uppdrog Kungl. Maj:t *den 25 september 1874* åt kommittén att handlägga jämväl frågorna om lönereglering för tjänstepersonalen i rikets hofrätter och krigshofrätten samt om upphörandet af de sportler, som hofrätternas tjänstemän enligt då gällande föreskrifter åtnjöto. Kommittén, hvilken förklarade sig, med afseende på de sålunda erhållna uppdragens vidd och grannliga beskaffenhet, inse omöjligheten att under loppet af år 1874 medhinna hela det densamma förelagda arbetet eller den del däraf, som omfattade de förvaltande myndigheterna, öfvergick, för att kunna tidigare uppfylla någon del af sin uppgift, till arbetet med den andra, i och för sig begränsade afdelningen, som afsåg hofrätterna, samt afgaf rörande dessa särskildt underdånigt betänkande af *den 12 december 1874*.

När kommittén sedermera återvände till sitt ursprungliga uppdrag att afgifva utlåtande och förslag rörande regleringen af de förvaltande ämbetsverkens och myndigheternas löneförhållanden, med rätt att därvid jämväl, i den mån kommitterade kunde finna det af omständigheterna påkalladt, göra framställning om förändringar i dåvarande organisation af förvaltningspersonalen och anordning af dess arbete, yppade sig inom kommittén tvekan och olika meningar rörande hufvudföremålet för det värf, hvilket sålunda blifvit kommittén förelagdt, och arbetets däraf beroende uppräkning. Antingen borde detta värf, ansågs det, företrädesvis åsyfta att, med afseende på stegrade lefnadskostnader, bereda ett samtidigt och någorlunda snart ordnande efter gemensamma grunder af de centrala förvaltningsverkens aflöningsförhållanden, hvarvid organisationsfrågor skulle upptagas till behandling endast i den mån sådant funnes för hufvudändamålet nödigt och icke hinderligt. Eller ock borde för hvarje verk i första rummet tillses, att dithörande göromål på ändamålsenligaste sätt fördelades och handhades samt ämbets- och tjänstemännens antal och inbördes ställning därefter lämpades, i hvilka hänseenden kommittén då måste stadga sin åsikt, innan öfvergången till den egentliga löneregleringen kunde, för ett verk i sänder, äga rum.

Med anmälan om detta förhållande och under erinran, att i den omfattning, som kommitténs åligganden enligt denna senare åsikt erhöles, deras fullgörande måste komma att väsentligen fördröjas, anhöll kommittén

i skrifvelse den 1 februari 1875 till chefen för finansdepartementet, att kommittén måtte, till efterrättelse vid fortsättningen af sina göromål, få sig meddeladt, huruvida regeringen äskade dessas behandling i den ena eller andra af ofvan antydda riktningar.

I det svar å denna skrifvelse, som meddelades kommittén, erkändes väl den stora vikten däraf, att statens ämbets- och tjänstemän så snart som möjligt funne tillfredsställelse för sina billiga anspråk på en lön, lämpad efter såväl det arbete som ock de förstudier och insikter, hvilka af dem fordrades för tjänstens skötande, äfvensom de oförnekliga missförhållanden, alstrade dels af penningens fallande värde, dels af göromålens växande mängd och mångfald, hvilka åtminstone för vissa tjänster trädde i dagen. Men det framhölls, att å andra sidan ej heller kunde och fick förbises det allmännas anspråk på ett sådant ordnande af tjänstemännens arbete, att det samma, där det under tidernas lopp förminskats eller, med förenklade former, blifvit eller kunde blifva i betydlig mån lättadt, också genom förändrade anordningar eller förnyad fördelning måtte kunna så ställas, att fördelarna däraf för det allmänna vunnes. Kommitténs tillsättande hade därför också varit föranledt af den önskan, att *arbetet* och *lönen* måtte, så vidt möjligt, blifva efter hvarandra afpassade, och denna omständighet hade äfven blifvit framhållen i det åt kommitterade lämnade uppdraget, om den än däri omnämnts såsom en kommitténs rätt och gjorts beroende af kommitterades eget bedömande af påkallande omständigheter. Ifrågasvarande del af det nådiga uppdraget borde således, såsom den ej minst viktiga, icke förbises, och kommittén borde fördenskull låta hvarje förslag till löneroglering för hvarje särskildt verk föregås af en sådan noggrann pröfning af hvarje sysslas behöflighet och lämpliga anordning, att kommitterades förslag därigenom måtte vinna den inre styrka, som erfordrades för att åt detsamma bereda förtroende och framgång.

Då kommittén därefter *den 9 juni 1875* afgaf betänkande angående löneroglering m. m. vid kammarkollegium, erinrades i nämnda betänkande, att åtskilliga till kommittén hänskjutna framställningar till stor del afsågo löneförhållandena icke blott för de ämbetsverk och myndigheter, som närmast under regeringsmakten öfvervakade och handhade statsförvaltningen, utan jämväl för den personal, som, spridd i särskilda orter, utgjorde

organer för utförande af den centrala förvaltningens bestämmelser, såsom t. ex. fångvårds-, post- och tullstaterna. Kommittén hade därför varit uppfordrad att från början göra sig klart, huruvida dess uppdrag kunde anses omfatta löneregleringen jämväl för den lokala förvaltningspersonalen. Att sådan icke varit Kungl. Maj:ts afsikt vid det nådiga uppdragets meddelande, ansåg kommittén framgå af det därvid begagnade uttrycket »de förvaltande ämbetsverken och myndigheterna», hvilket syntes vara i det närmaste liktydigt med det vid andra tillfällen använda »rikets styrelse- och förvaltningsverk», — detta så mycket hellre, som endast i fråga om de centrala myndigheternas aflöningsförhållanden en sammanställning och jämförelse, sådan det nådiga uppdraget enligt de därför angifna grunder åsyftat, lät sig med någon framgång verkställa, då däremot godtgörelsen till förvaltningens organer på alla de orter, där dylika erfordrades, var alltför mycket beroende af lokala eller inom olika områden skiftande förhållanden för att lämpligen kunna bringas till gemensam öfversikt. Kommittén hade således fattat sin uppgift vara att för de centrala myndigheternas ämbets- och tjänstemän utarbета ett efter dåvarande förhållanden lämpadt förslag till lönereglering.

Men vid en dylik reglering borde afseende fästas icke blott vid den enskildes rättmätiga anspråk på billig ersättning för sitt arbete, utan jämväl på dettas ordnande i det allmännas intresse så, att intet arbete kräfdes, som var öfverflödigt, inga tjänstebefattningar bibehöllos, hvilkas uppgift kunde, utan äfventyrande af erforderlig säkerhet, fyllas genom annan, med mindre kostnad förenad anordning. Den åsikten syntes ock vara ganska allmän och hade äfven af representationen blifvit uttalad, att själfva sättet för behandlingen af ärendena inom ämbetsverken borde förenklas och befrias från den omgång och vidlyftighet, som man ansett förhindra en önskvärd skyndsamhet. Kommittén hade därför funnit sig uppfordrad att, innan den företog frågan om aflöningsstaterna, ingå i en undersökning, i hvad mån arbetssättet hos de särskilda ämbetsverken och myndigheterna kunde lämna stöd för nyss angifna åsikt, samt, på grund af därvid vunna upplysningar, begagna det kommittén lämnade medgifvandet att, i den mån omständigheterna det påkallade, göra framställning om förändringar i den dåvarande organisationen af förvaltningspersonalen och anordningen af dess arbete.

Enligt kommitténs åsikt hörde däremot tydligen icke till dess uppdrag en undersökning, huruvida de allmänna förvaltningsformer, som under loppet af århundraden utvecklats sig inom landet, ännu vore de för dess förhållanden fördelaktigaste eller om de borde ersättas med nya.

Kommittén ansåg därför sina förslag i detta hänseende böra vara begränsade af den grundsatsen, att de dåvarande centrala ämbetsverken och myndigheterna fortfarande bibehölles vid den hufvudsakliga organisation, de då ägde — en gräns för ifrågasatta reorganisationer, som jämväl blifvit såsom tills vidare lämplig erkänd af Riksdagen i dess förenämnda skrivelse den 17 maj 1871, i hvilken endast framställts den anhållan, att Kungl. Maj:t tacktes taga i öfvervägande, om icke hos de till statsförvaltningen hörande ämbetsverk och myndigheter en förenklad anordning af göromålen skulle kunna åvägabringas, på samma gång befordrande större skyndsamhet vid ärendenas behandling och medgifvande nedsättning i kostnaderna genom indragning af möjligen obehöfliga tjänster.

Med iakttagande af denna begränsning fortsatte kommittén därefter sina arbeten och afgaf ytterligare å nedan angifna tider betänkanden angående lönereglering m. m. vid följande särskilda ämbetsverk:

1875	den 11 november	statskontoret;
	den 30 december	mynt- och kontrollverken;
1876	den 17 maj	förvaltningen af sjöärendena;
	den 14 juni	sundhetskollegium;
	den 30 augusti	kungl. biblioteket och riksarkivet;
	den 12 oktober	generaltullstyrelsen;
	den 9 november	fångvårdsstyrelsen;
1877	den 5 mars	generalpoststyrelsen;
	den 24 april	telegrafstyrelsen;
	den 13 juli	landtmäteristyrelsen;
	den 16 oktober	öfverintendentsämbetet;
1878	den 8 januari	statistiska centralbyrån;
	den 6 juli	arméförvaltningen;
	den 6 november	kammarrätten;
	den 19 december	nationalmuseum;
1879	den 19 maj	styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader.

*Lönereglerin-
gar 1876—
1882.*

De af kommittén behandlade regleringsfrågor vunno sin lösning vid riksdagarna nedannämnda år, nämligen:

1876 angående rikets hofrätter och krigshofrätten, statskontoret samt mynt- och kontrollverken;

1877 angående fångvårdsstyrelsen, förvaltningen af sjöärendena (marinförvaltningen), riksarkivet, kungl. biblioteket och sundhetskollegium (medicinalstyrelsen);

1878 angående landtmäteristyrelsen, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och generaltullstyrelsen;

1879 angående statistiska centralbyrån, kammarkollegium, kammar-rätten och öfverintendentsämbetet;

1880 angående arméförvaltningen och nationalmuseum; samt

1882 angående styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader.

Kommittén, som föreslog indragning vid vederbörande ämbetsverk af de till dåvarande första lönegraden hörande kanslist-, kammarskrifvare- och andra befattningar, där dessa ej funnos vara af beskaffenhet att kunna utbytas emot tjänster i dåvarande andra lönegraden eller den första enligt kommitténs förslag, hemställde för tjänstemän inom de kvarstående fyra normala lönegraderna äfvensom för åtskilliga tjänstemän af mellangrad om väsentligt höjda aflöningar, fördelade i lön och tjänstgöringspenningar.

De af kommittén föreslagna aflöningarna blefvo, med vissa afvikelser, godkända; och de sålunda fastställda aflöningarna utgå i allmänhet ännu med oförändrade belopp.

*Aflönings-
villkor vid
dessa lön-
regleringar.*

I kommitténs ofvannämnda betänkande angående lönereglering m. m. vid rikets hofrätter och krigshofrätten föreslog kommittén vissa allmänna villkor för åtnjutande af de nya löneförmånerna vid rikets hofrätter. Beträffande särskildt spörsmålet, huruvida det borde vara statens ämbets- och tjänstemän medgifvet att innehafva flera tjänster med löner af allmänna medel eller att jämte ordinarie sådan tjänst innehafva annan med lön förenad befattning af mera enskild natur, erinrade kommittén, att denna fråga dittills blifvit besvarad sålunda, att de lägst aflönade tjänstemännen kunnat, enligt sig företeende omständigheter, erhålla tillåtelse att äfven å rikets stat hafva mer än en befattning, hvaremot tjänstemän i de

högre graderna ansetts böra mera uteslutande ägna sig åt det ämbetsverk, där de vunnit befordran, under det likväl sysselsättning utom statens tjänst i allmänhet icke genom särskildt stadgande varit någon förmenad. Utan tvifvel hade dock därvid varit afsedt, att befattningar af enskild natur icke skulle få taga tjänstemannens tid och arbetskraft i anspråk mer, än som var fullt förenligt med hans egenskap af statens tjänare, ehuru svårigheten att på ett fullt tillfredsställande sätt förebygga sådant hindrat en bestämd föreskrifts meddelande. Enär emellertid den åsikten vunnit allt vidsträcktare erkännande, att, på samma gång staten borde för hvarje behöflig tjänstebefattning lämna tillräcklig aflöning, den ock borde äga förvänta, att tjänstemännen ägnade sin tid och sina krafter åt en enda tjänst, blef det af allt större vikt, att erforderliga stadganden till bevarande af statens rätt i nämnda hänseende gäfvos. Utan att kunna eller vilja hindra en statens tjänsteman med ovanligare duglighet och arbetsförmåga att ägna den tid, som tjänsten kunde för honom, mer än för andra, lämna öfrig, åt enskild verksamhet, därvid omsorgen, att detta icke inkräktade på tjänstens fordringar, ankom icke blott på hans egen plikt-trohet, utan äfven och väsentligen på ett allvarligt förmanskap, hade kommittén däremot ansett sig böra, i sammanhang med den nya löneregleringen för hofrätterna, söka för framtiden motverka den då icke sällsynta föreningen af två eller flera ständiga tjänster. En urgammal erfarenhet hade nämligen visat, att sådan samtidig tjänst, så till sägandes hos »två herrar» eller möjligen hos flera, som hvar för sig hade rättmätiga anspråk på sin tjänares tid, arbetskraft och personliga närvaro, svårligen kunde, äfven med bästa vilja och förmåga, utföras utan åsidosättande af någondera tjänstens fordringar.

För åtnjutande af de nya löneförmånerna vid rikets hofrätter föreslog kommittén uti ifrågavarande afseende det villkor, att president eller ledamot i hofrätt icke skulle få innehafva och tjänsteman därstädes icke emottaga annan tjänstebefattning utom hofrätten; att den, som till tjänst vid hofrätten utnämndes, skulle genast frånträda annorstädes innehafd tjänstebefattning; men att tjänsteman, som redan innehade tjänst utom hofrätten, skulle få behålla densamma, så länge den icke var hinderlig för tjänstgöringen i hofrätten.

Kommittén hemställde vidare, att ämbets- eller tjänsteman vid rikets hofrätter, som kom i åtnjutande af de nya löneförmånerna, skulle vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet, jämkning i åligganden eller förflyttning till annan tjänstgöringsort, hvarom vid en blifvande förändrad organisation af hofrätterna eller eljest kunde varda förordnad; hvarjämte för vissa hofrätternas tjänstemän föreslogs utfärdande af fullmakt endast å befattning inom viss tjänstegrad och icke å viss tjänst.

De sålunda af kommittén för ämbets- och tjänstemän inom rikets hofrätter föreslagna aflöningsvillkor blefvo, med vissa ändringar och jämkningar, af kommittén upptagna jämväl i dess år 1875 afgifna förslag till lönereglering m. m. vid kammarkollegium och statskontoret. Vidkommande då gällande föreskrift om skyldighet för tjänsteman att vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en blifvande förändrad organisation af vederbörande ämbetsverk eller eljest i allmänhet kunde varda stadgad, föreslogs densamma utvidgad därhän, att tjänsteman, som emottog de förhöjda aflöningsförmånerna, skulle, om det ämbetsverk, i hvilket han var anställd, omorganiserades med förändrad benämning och arbetsordning, eller om vissa detsamma tillhörande göromål öfverflyttades till annat ämbetsverk, vara pliktig att, med bibehållande af den tjänstegrad och den aflöning han innehade, tjänstgöra i det nya ämbetsverket eller i det verk, till hvilket göromålen öfverlämnades. Beträffande samtliga tjänster inom den nya första tjänstegraden vid kammarkollegium och statskontoret föreslogs, att fullmakt skulle utfärdas endast å befattning inom graden.

Då frågan om lönereglering för rikets hofrätter och krigshofrätten *den 10 december 1875* föredrogs inför Kungl. Maj:t, hemställde justitiestatsministern, att i fråga om rikets hofrätter kommitterades förslag måtte läggas till grund för Kungl. Maj:ts proposition, dock med afvikelser i vissa delar.

Beträffande särskildt det ifrågasatta förbudet för ledamot och tjänsteman i hofrätt att jämväl innehafva »annan tjänstebefattning utom hofrätten», påpekade justitiestatsministern, att Svea hofrätt antagit förbudet afse allenast tjänstebefattning å rikets, riksdagens eller kommuns stat och

under sådan förutsättning lämnat förslaget utan anmärkning. Af kommitterades motiver syntes likväl framgå, att äfven andra ständiga tjänstebefattningar varit afsedda, och att vikt blifvit lagd på skillnaden emellan *tjänstebefattning* och *befattning*, så att det t. ex. skulle vara tillåtet att med hofrättstjänst förena en befattning såsom ledamot i *styrelsen* för en större inrättning eller ett bolag, men icke en denna styrelse underordnad tjänstebefattning. Ett sådant särskiljande utgick visserligen från det beaktansvärda syfte att göra hofrätterna och deras tjänstemän oberoende af allt främmande förmanskap, men svårigen skulle ändock gränsen därigenom på det ändamålsenligaste sätt uppdragas emellan hvad som borde tillåtas och förbjudas. Fordringarna på statens tjänare kunde icke ställas så höga, att de icke för män med mer än vanlig arbetsförmåga lämnade någon tid öfrig för andra sysselsättningar och enskilda angelägenheter. Förbjödes nu dessa att använda sin lediga tid på det för dem förmånligaste sätt, så blefve följden ingen annan, än att staten beröfvade sig de större förmågornas tjänst, ty de kunde utom densamma bereda sig bättre villkor, om till statens knappt tillmätta löner icke kunde få läggas någon biförtjänst. Det måste därför vara i statens intresse att icke förbjuda mer än hvad som verkligen inkräktade på tjänstens behöriga fullgörande. De flesta större inrättningar och bolag hade behof af juridiska biträden, och för att ständigt kunna påräkna sådant erbjödo de ofta en skicklig jurist en fast anställning eller tjänstebefattning, som, utan att synnerligt taga hans tid och krafter i anspråk, lämnade honom en säkrare och större behållning, än han kunde vinna genom uppsökande af enskilda uppdrag, som vida mera skulle upptaga hans tid. Och likväl skulle det senare, efter kommitterades förslag, om justitiestatsministern tolkat det rätt, vara tillåtet, men det förra förbjudet. Om ett stadgande angående tjänsters förening skulle meddelas, syntes det justitiestatsministern lämpligast att, förutom ett bestämdt förbud emot förening af sådana tjänster, som icke kunde samtidigt af samma person bestridas, hvilket fall vore förhållandet med hofrättstjänster och de af Svea hofrätt omnämnda, endast meddela den allmänna föreskrift, att ingen tjänsteman skulle få åtaga sig annan tjänstebefattning, som på något sätt var hinderlig för fullgörandet af hans tjänst.

Justitiestatsministern föreslog alltså, att med ämbete eller tjänst i hofrätt icke skulle få förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den befanns icke vara hinderlig för fullgörande af tjänstgöringen i hofrätten, dock att tjänsteman, som vid den nya löneregleringens inträdande redan innehade tjänst utom hofrätten, skulle få bibehålla densamma, så länge den icke var hinderlig för tjänstgöringen i hofrätten. Denna hemställan vann Kungl. Maj:ts bifall.

Den 18 januari 1876 föredrogs därefter af chefen för finansdepartementet inför Kungl. Maj:t frågan om lönereglering m. m. vid statskontoret, därvid, i afseende å villkoren för de nya löneförmånernas åtnjutande, departementschefen, i hufvudsak hänförande sig till de af Kungl. Maj:t i afseende å rikets hofrätter godkända grunder, hemställde om vissa ändringar i kommitterades förslag. I fråga särskildt om rätten till förening af tjänster föreslogs ett stadgande af enahanda innehåll som det för tjänstemännen i rikets hofrätter af Kungl. Maj:t godkända, dock allenast för statskontorets chef samt tjänstemän därstädes af de föreslagna tredje och andra lönegraderna. Tjänstemännen af den föreslagna första lönegraden inom statskontoret ansågos däremot intaga en undantagsställning, som borde fritaga dem från ett dylikt villkor. Hvad departementschefen sålunda föreslagit, bifölls af Kungl. Maj:t.

Enligt hvad ofvan nämnts, behandlades regleringsfrågorna för rikets hofrätter och för statskontoret vid 1876 års riksdag; och anmälde Riksdagen i skrivelser af *den 11 och 12 maj 1876* (n:r 36 och 41), bland annat, att de af Kungl. Maj:t föreslagna villkor för de nya löneförmånernas åtnjutande i nämnda ämbetsverk blifvit af Riksdagen godkända, med enstaka ändringar, som dock ej afsågo nyssberörda stadganden i fråga om förening af tjänster.

Med iakttagande af hvad sålunda af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutats, föreslog kommittén därefter i sitt *den 17 maj 1876* afgifna betänkande angående lönereglering m. m. för dåvarande förvaltningen af sjöärendena, sedermera marinförvaltningen, följande ändrade villkor för de nya löneförmånernas åtnjutande:

att ämbets- eller tjänsteman skulle vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möj-

ligen inträdande förändrad organisation af ämbetsverket eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kunde varda stadgad, äfvensom, om i en framtid verkets ställning inom (stats)förvaltningen så förändrades, att detsamma ej längre kunde som själfständigt ämbetsverk anses, vara förpliktad att, med bibehållande af den tjänstegrad och aflöning han innehade, efter den nya arbetsordningen sköta de med tjänsten förenade göromål;

att med ämbete eller tjänst i ämbetsverket icke skulle få förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den befanns icke vara hinderlig för fullgörande af tjänstgöringen i ämbetsverket; dock att tjänsteman, som vid den nya löne-regleringens inträdande redan innehade tjänst utom ämbetsverket, skulle få bibehålla densamma, så länge den icke var för tjänstgöringen i verket hinderlig;

att de med hvarje befattning förenade tjänstgöringspenningar skulle få uppbäras endast för den tid, tjänstens innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, skulle utgå till den, som förrättat tjänsten;

att den, som af sjukdom hindrades att förrätta sin tjänst, ägde uppbära hela lönen; men att den, som eljest undfick ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kunde förpliktas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för tjänstens förrättande erfordrades eller eljest pröfvades skäligt;

att vid sjukdomsförfall, eller när det erfordrades för beredande af semester, tjänsteman af lägre grad skulle vara skyldig att, om han förordnades till högre befattning inom ämbetsverket, densamma, emot åtnjutande af tjänstgöringspenningar till det för den högre graden bestämda belopp i stället för egna, bestrida, dock ej längre än tre månader under ett år;

att, där förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af samma tjänst ansågs böra medgifvas, tidpunkten för första förhöjningen bestämdes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren, af denna tid, mer än fyra år själf bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst, dock att därvid icke finge föras honom till

last den tid han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan ägde rum, efter ytterligare fem år, under samma villkor, på det sätt likväl att den högre aflöningen ej skulle få tillräddas förr än vid början af kalenderåret näst efter det den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; därvid löntagaren borde tillgodoräknas den tid, som före den nya statens utfärdande förflutit från hans tillträde till tjänsten, vare sig på grund af fullmakt eller förordnande i följd af frågan om verkets omorganisation;

att tjänsteman skulle, då han uppnått 65 lefnads- och minst 35 tjänsteår, vara förpliktad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå, Kungl. Maj:t eller ämbetsverket, där det tillkom detta att afskedet utfärda, dock obetaget att låta med det samma anstå, därest och så länge den pensionsberättigade pröfvades kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kunde finnas villig att i densamma kvarstå; samt

att semester skulle få åtnjutas af tredje och andra gradens tjänstemän under en och en half månad samt af första gradens tjänstemän under en månad årligen.

I hufvudsak enahanda villkor för aflöningarnas åtnjutande uppställdes af kommittén jämväl för personalen i de öfriga ämbetsverk, rörande hvilka kommittén senare afgaf utlåtanden. Dessa aflöningvillkor blefvo ock, oförändrade eller med allenast vissa smärre afvikelser, af Kungl. Maj:t och Riksdagen godkända samt äro till det mesta fortfarande gällande.

Till det väsentliga liknande lönevillkor hafva äfven stadgats ej mindre vid 1878 års riksdag för tjänstemännen i Kungl. Maj:ts kansli än ock för tjänstemannapersonalen i de öfriga centrala ämbetsverk, hvilkas löneförhållanden blifvit definitivt reglerade efter tiden för 1874 års löne-regleringskommittés verksamhet och som ej utgjort föremål för nämnda kommittés förberedande behandling.

*Särskildt af-
löningsvillkor
för justitie-
råden.*

Medan sålunda för tjänstemän i allmänhet såväl inom Kungl. Maj:ts kansli som i de centrala ämbetsverken stadgats, att med statstjänst icke skulle få förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den befanns icke vara för stats-

tjänsten hinderlig, har, hvad ledamöterna af högsta domstolen angår, meddelats ett alldeles särskildt lönevillkor i fråga om förening af tjänster. Sedan nämligen Kungl. Maj:t i proposition till 1874 års riksdag föreslagit, att justitierådens löner, då 8,000 kronor, måtte för en hvar af dem höjas med 2,000 kronor till 10,000 kronor, anförde Riksdagen i skrifvelse *den 17 maj 1874* (n:r 33), att, då det obestriddligen var af synnerlig vikt, att högsta domstolens ledamöter intoge en fullkomligt oberoende ställning, samt då de därjämte icke finge innehafva annat ämbete eller tjänst och icke heller syntes böra åtaga sig enskilda, för handhafvande af deras viktiga kall främmande och möjligen störande uppdrag, Riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts berörda framställning, dock under villkor att den förhöjda lönen ej skulle få uppbäras af justitieråd, som jämväl från inrättning eller bolag, som af Kungl. Maj:t sanktionerats, uppbär lön eller årligt arfvode.

Då Kungl. Maj:t sedermera år 1897 föreslog Riksdagen att, under förutsättning att en proposition med förslag till lag angående högsta domstolens tjänstgöring på afdelningar blefve af Riksdagen bifallen, höja anslaget till högsta domstolen med löner till två justitieråd, tillhoppa 20,000 kronor, hemställde Kungl. Maj:t tillika, att för åtnjutande af sagda aflöningar måtte stadgas enahanda villkor, som vid fastställandet af då gällande lönestat för högsta domstolen blifvit bestämdt. Riksdagen, som i berörda lagförslag vidtog vissa ändringar, meddelade därefter i skrifvelse *den 20 mars 1897* (n:r 15), att Riksdagen, under förutsättning att lagen i dess sålunda af Riksdagen för dess del beslutade lydelse blefve af Kungl. Maj:t godkänd, beviljat de begärda lönerna för två justitieråd och för åtnjutandet af sagda aflöningar stadgat enahanda villkor, som vid fastställandet af då gällande lönestat för högsta domstolen blifvit bestämdt.

I skrifvelse *den 16 maj 1895* (n:r 93) anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, dels i hvilka fall och i hvilken omfattning statstjänster af olika lönegrader då voro förenade med andra tjänstebefattningar, för hvilka lön eller arfvode erhöles, dels ock i hvad ordning och efter hvilka grunder frågan om tillstånd till sådan förening af tjänster af vederbörande pröfvades, samt med anledning af denna

*Utredning
angående
förening af
statstjänst
med annan
aflönad
tjänste-
befattning.*

utredning vidtaga och till Riksdagens kännedom meddela de åtgärder, som kunde anses lämpliga till förebyggande af missbruk genom tjänsters förening.

Denna skrifvelse var föranledd af en inom Riksdagen väckt motion därom, dels att Riksdagen måtte besluta upphäfvande af det i då gällande löneregleringsbestämmelser medgifna undantag från förbudet att på en hand förena flera tjänster, så att förbudet, om det befunnes ej kunna göras gällande mot dåvarande tjänsteinnehafvare, åtminstone måtte blifva gällande med hänsyn till dem, som utnämndes eller förordnades, efter det sådan bestämmelse blifvit utfärdad, dels ock att Riksdagen, med samma förbehåll för de fall, där förbudet befunnes ej kunna utsträckas till dåvarande innehafvare af statstjänster, måtte besluta det tillägg till dåvarande löneregleringsbestämmelser, att ämbets- och tjänstemän ej skulle få bekläda befattningar vid bolag eller andra föreningar eller inrättningar med ekonomiskt ändamål.

I Riksdagens skrifvelse erinras, att vid de löneregleringar, som från och med år 1876 blifvit genomförda, Riksdagen, bland andra villkor för de nya löneförmånernas åtnjutande, i allmänhet stadgat, att med innehafvande ämbete eller tjänst icke skulle få förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den befanns icke vara hinderlig för fullgörande af tjänstgöringen i förstnämnda befattning. »Med få undantag» — heter det vidare — »äro dessa bestämmelser gällande för ämbets- och tjänstemän vid de centrala ämbetsverk, som sedan ofvanberörda tidpunkt undergått lönereglering, liksom ock för åtskilliga andra tjänstemannakårer, däribland de till landsstaten hörande tjänstemännen, af hvilka dock en del — öfver hufvud de lägst aflönade — äro fritagna från förbudet att innehafva befattning på kommuns stat. Såsom häraf framgår, innefatta de nya löneregleringsbestämmelserna i allmänhet oinskränkt och ovillkorligt förbud för innehafvare af ordinarie ämbete eller tjänst att härjämte åtaga sig annan tjänst å rikets eller riksdagens samt i de flesta fall äfven å kommuns stat. Däremot kan, enligt samma bestämmelser, tjänstebefattning af annat slag än de nu nämnda förenas med ordinarie statstjänst, så vida icke därigenom förorsakas hinder för fullgörande af de med sistberörda tjänst

förenade göromål. Detta stadgande synes Riksdagen vara i princip fullt riktigt. Om än de till hvarje statstjänst hörande åligganden i regeln böra så afpassas, att de gifva tjänsteinnehafvaren full sysselsättning, måste dock, enär göromålen för hvarje särskild tjänst måste bestämmas med hänsyn till den arbetskraft och duglighet, som i allmänhet kan förutsättas hos dem, som däråt ägna sig, inträffa, att för en tjänsteman med mer än vanlig arbetsförmåga och skicklighet tjänsten lämnar någon tid öfrig till annan sysselsättning. Det bör ock tagas i betraktande, att en del statstjänster med afseende å den jämförelsevis ringa aflöning, som därtill anslagits, uppenbarligen icke kunna vara afsedda att helt och hållet taga sina innehafvares arbetskraft i anspråk. Med hänsyn till dessa förhållanden synes det icke billigtvis böra förmenas en statens tjänsteman att använda den tid, som tjänstens förrättande kan lämna honom ledig, till annan verksamhet vare sig för skötande af enskilda affärer och uppdrag eller för bestridande af med arfvode förenade tjänster. Dock måste noga tillses, att icke härigenom statstjänstens fordringar varda i någon mån åsidosatta. Den föreskrift i detta syfte, som är i löneregleringsbestämmelserna intagen, torde emellertid, enligt hvad Riksdagen har anledning antaga, icke på ett fullt betryggande sätt förhindra missbruk härutinnan. Berörda föreskrift synes visserligen innebära, att tjänstebefattning af ifrågavarande beskaffenhet icke får mottagas af en statens tjänsteman, utan att i hvarje särskildt fall blifvit pröfvadt och befunnet, att sådant icke är för statstjänstens skötande hinderligt; men då närmare stadgande saknas beträffande den ordning, i hvilken sådan pröfning bör ske och tillstånd till tjänsters förening medgifvas, torde man icke äga full säkerhet, att statens rätt i detta afseende alltid varder nöjaktigt beaktad.»

Riksdagen, som förklarade sig icke kunna biträda den i omförmälda motion uttalade åsikt om lämpligheten af ett ovillkorligt förbud för statens tjänstemän att innehafva enskilda befattningar, uttalade emellertid angelägenheten af åtgärders vidtagande till förebyggande af missbruk i detta hänseende. Men för bedömandet af hvad som borde i sådant syfte åtgöras, ansågos närmare upplysningar vara af nöden, dels i hvilka fall och i hvilken omfattning statstjänster af olika lönegrader då voro förenade med andra tjänstebefattningar, dels ock i hvad ordning frågan om tillstånd

till sådan förening af tjänster plägade af vederbörande pröfvas. Då utredning i dessa afseenden endast genom Kungl. Maj:ts försorg kunde åstadkommas, stannade Riksdagen i det beslut att göra framställning härom till Kungl. Maj:t.

I anledning af Riksdagens skrifvelse uppdrog Kungl. Maj:t *den 28 juni 1895* åt chefen för finansdepartementet att från vederbörande verk och myndigheter infordra de uppgifter, som erfordrades för verkställande af den ifrågasatta utredningen; och sedan sådana uppgifter inkommit, uppdrog departementschefen åt dåvarande amanuensen i kommerskollegii statistiska afdelning, sedermera aktuarien därstädes, I. Flodström att bearbeta desamma.

Efter afslutadt uppdrag afgaf Flodström till chefen för finansdepartementet i januari 1897 redogörelse för de inkomna uppgifterna, hvilka i allmänhet afsågo förhållandena under senare delen af år 1895. Denna redogörelse utkom af trycket under titeln »Sammanfattning af afgifna redogörelser rörande förening af statstjänst med annan tjänstebefattning, för hvilken lön eller arvode erhållits». I densamma fästes uppmärksamheten därå, att uti de inkomna uppgifterna olika meningar gjorts gällande om uppfattningen af det i Riksdagens skrifvelse använda uttrycket »tjänstebefattning». »Flertalet af de verk och myndigheter, från hvilka upplysningar infordrats, hafva» — säger Flodström — »vid afgifvandet af sina redogörelser förutsatt, att ifrågavarande uttryck i Riksdagens skrifvelse bör äga samma innebörd som i de af Kungl. Maj:t allt sedan år 1876 vid olika tillfällen för särskilda verk och stater utfärdade kungörelser angående villkor för åtnjutande af fastställda nya löneförmåner, och hafva alltså ansett, att ej heller i nu förevarande fall sådana uppdrag bort komma i betraktande som: ordförandeskap, ledamotskap eller revisorskap i styrelser för bolag och föreningar (undantagandes sådana af mera allmän natur samt bankbolag); eller medborgerliga uppdrag — såsom förmynderskap, tillsyn å sådant, ordförande- och ledamotskap i kommunala nämnder och styrelser, riksdagsmannaskap —; eller andra, kortvarigare allmänna uppdrag, t. ex. ledamotskap i kommittéer.»

Den 3 december 1897 utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse angående sättet för sökande af tillstånd till förening af statstjänst med annan

tjänstebefattning, för hvilken lön eller arvode erhålles. Däruti erinrades, att såsom villkor för åtnjutande af de med ämbeten eller tjänster vid vissa ämbetsverk eller stater förenade löneförmåner blifvit genom särskilda föreskrifter stadgadt, att med innehafvande ämbete eller tjänst icke skulle få — med vissa angifna undantag — förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjänstgöringen i förstnämnda befattning, men att allmänt gällande föreskrift saknades rörande det sätt, hvarpå tillstånd till sådan förening borde af ämbets- eller tjänsteman sökas. Och föreskref nu Kungl. Maj:t, att ämbets- eller tjänsteman vid något af ofvan omförmälda ämbetsverk eller stater, som önskar med innehafvande ämbete eller tjänst förena annan tjänstebefattning, för hvilken lön eller arvode erhålles, skall skriftligen begära tillstånd därtill, chef för verk eller stat hos Kungl. Maj:t, ledamot i kollegium eller annat ämbetsverk hos verkets chef samt annan ämbets- eller tjänsteman hos den myndighet, under hvilken han lyder. I de fall, då beslut i dylik fråga meddelas af annan än Kungl. Maj:t, bör anteckning om beslutet göras hos vederbörande myndighet.

I skrifvelse *den 11 maj 1900* (n:r 95) omförmälde Riksdagen, att inom densamma föreslagits aflåtande af skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa och till Riksdagen öfverlämna utredning i fråga om gällande bestämmelser och praxis beträffande statens ämbets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid, samt att vid de fem riksdagarna 1895—1899 statsutskottet enhälligt tillstyrkt och Andra Kammaren enhälligt bifallit förslag angående skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om sådan utredning; och anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t tacktes låta verkställa och till Riksdagen öfverlämna utredning i ofvan angifna hänseenden.

*Utredning
beträffande
tjänstemäns
dagliga
tjänst-
göringstid.*

De uppgifter, hvilka med anledning af denna skrifvelse blefvo, jämlikt Kungl. Maj:ts beslut *den 8 juni 1900*, infortrade från verk och myndigheter, ligga till grund för en af ofvannämnde Flodström, enligt uppdrag af chefen för civildepartementet, utarbetad och år 1901 till trycket

befordrad publikation, benämnd »Sammanfattning af afgifna redogörelser beträffande statens ämbets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid».

*Ifrågasatt
utredning om
möjligheten
af förenkling-
gar i arbets-
metoderna
inom den
civila och
ecklesiastika
förvaltningen
m. m.*

Vid 1902 års riksdag väcktes inom Andra Kammaren en motion, hvari hemställdes, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t genom lämpliga, opartiska personer måtte låta utreda, huruvida icke förenklingar i arbetsmetoderna skulle kunna införas och åtskilligt mer arbete presteras utaf vissa tjänsteinnehafvare inom den civila och ecklesiastika förvaltningen, och därigenom en del befattningar efter hand indragas, samt om icke den grannliga ställning, statens ämbets- och tjänstemän intaga i samhället, kräfde inskränkning uti rätten för dem att ägna sig åt privata uppdrag, och att Kungl. Maj:t sedermera ville för Riksdagen framlägga resultatet af den verkställda utredningen, äfvensom förslag till de åtgärder, som i anledning af densamma kunde finnas erforderliga.

Det tillfälliga utskott, till hvars förberedande behandling motionen hänvisades, anförde i afgifvet utlåtande, att det syntes utskottet, som om just i den del af statstjänsten, som motionärens framställning afsåg, en och annan förenkling kunde vidtagas, ledande åtminstone därtill, att ej ämbets- och tjänstemännens antal ökades i samma mån, som folkmängden tillväxte; att det ock föreföll, som om i vissa fall de privata bisysslorna skulle vara i lika hög grad hinderliga för ämbets- och tjänstemäns behöriga förvaltning af sin statstjänst som föreningen af statstjänster, och att detta ej minst torde vara fallet i fråga om de högre statsämbetena.

Utskottet ansåg sig, detta oaktadt, ej kunna tillstyrka motionen. Såsom skäl härför åberopade utskottet, att Kungl. Maj:t redan genom här ofvan i inledningen omnämnda cirkulär af den 25 oktober 1901 ålagt statens ämbetsverk och myndigheter att, hvar för sin förvaltningsgren, före utgången af maj månad 1902 inkomma med utredning, huruvida under vissa förutsättningar för tiden efter år 1902 ändringar i vederbörande lönestater kunde anses böra äga rum, därvid tillika borde komma under öfvervägande, huruvida genom förenklingar i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster, som genom de förändrade anordningarna

kunde afvaras. Enligt utskottets uppfattning hade Kungl. Maj:t sålunda redan tillmötesgått den säkerligen ganska allmänna mening, som funnit uttryck i motionens första del.

Beträffande motionens andra del eller hemställan om en utredning, huruvida icke statens ämbets- och tjänstemäns ställning i samhället kräfde en inskränkning i rätten för dem att ägna sig åt privata uppdrag, ansåg utskottet, oaktadt sin uttalade åsikt om dylika uppdrags hinderlighet för statstjänstens behöriga förvaltning, den frågan ej kunna åtminstone för det dåvarande göras till föremål för en *utredning* utöfver hvad i sådant syfte redan skett, utan borde väl målet snarare kunna vinnas på annat sätt. »Medgifvas måste ock» — säger utskottet — »att det torde vara särdeles vanskligt att förbjuda ämbets- och tjänstemän, som för sina statstjänster använda hvad som kan anses vara normal arbetstid, att ägna större eller mindre del af sin berättigade ledighet åt enskild aflönad verksamhet. Härvid torde ock böra ihågkommas, att arbetsförmågan är högst olika hos olika personer.»

Utskottet hemställde alltså, att motionen ej måtte föranleda till någon Andra Kammarens åtgärd; men Kammarén biföll utan omröstning motionen.

Under den diskussion, som föregick Kammaréns beslut, yttrades, bland annat, af dåvarande vice talmannen följande: »— — — motionären begär, att Kungl. Maj:t, jämte det han ser till, om genom förenklingar i förvaltningen tjänster kunna indragas, också skall se till, huruvida icke åtskilligt mera arbete, än nu är fallet, kan presteras af åtskilliga tjänsteinnehafvare. Det är den senare delen, som jag anser vara synnerligen viktig, då jag har den innerliga öfvertygelsen, att mycket mera arbete bör kunna fordras af en hel del af statens ämbets- och tjänstemän. Naturligtvis följer däraf, att de skola hafva längre tjänstgöringstid. Men jag anser det önskligt, att tjänstgöringstiden blir längre. Då är det också helt naturligt, att aflöningarna skola höjas och sålunda ställningen för ämbets- och tjänstemän i det afseendet blifva bättre, hvarigenom man skulle kunna berättigas att ställa den fordran på dem, att de i mindre grad än nu skulle ägna sig åt enskilda inkomstbringande göromål.»

Enär Första Kammarén ej biträdde Andra Kammaréns beslut, förföll frågan om skrifvelses aflåtande till Kungl. Maj:t i ämnet.

*Riksdagens
uttalanden
1902 och
1903 rörande
betydelsen af
gällande före-
skrifter i
fråga om
tjänsters
förening.*

Riksdagen hade emellertid tillfälle att vid samma riksmöte uti ett särskildt hänseende uttala sin uppfattning rörande betydelsen af gällande föreskrifter i fråga om förening af statstjänst med vissa andra befattningar.

Den kommitté, som varit tillsatt för utarbetande af förslag till nya stater för post- och telegrafverken, hade uti sitt den 31 oktober 1901 afgifna betänkande jämväl upptagit förslag till aflöningsreglementen för tjänstemän och betjante vid post- och telegrafverken.

Bland de allmänna bestämmelserna för aflönings åtnjutande af tjänstemän och betjante voro i dessa reglementsförslag ock intagna föreskrifter därom, att med befattningarna i fråga icke skulle få förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre den, vid pröfning i stadgad ordning, befinnes icke hindra fullgörande af tjänstgöringen i vederbörande styrelse eller i post- eller telegrafverket. Men kommittén hade tillika hemställt, att »enskildt uppdrag» endast under nämnda villkor skulle få innehafvas af tjänsteman eller betjant. I Kungl. Maj:ts förslag till Riksdagen år 1902 hade sistberörda bestämmelse dock ej upptagits.

Uti skrifvelse den 15 maj 1902 (n:r 115), angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, erinrade Riksdagen i detta afseende: De af vederbörande departementschef anförda skäl, på grund af hvilka sistberörda bestämmelse ansetts icke böra upptagas i Kungl. Maj:ts förslag, syntes Riksdagen visa, att ett stadgande af den ordalydelse, kommitténs förslag innehöll, icke lämpligen borde meddelas. Anledningen till berörda förslag torde emellertid vara att söka i missförhållanden, dem kommittén iakttagit och funnit äga sådan utbredning, att för deras afhjälpande strängare bestämmelser i detta afseende voro erforderliga. Äfven Riksdagen höll före, att sådana missförhållanden förefunnos, och hade trott sig finna, att desamma till stor del sammanhörde därmed, att tjänstemän läto sig användas i stadigvarande eller regelbundet återkommande, aflönade uppdrag, som af bolag lämnas. Att sådant uppdrag icke borde få af tjänsteman mottagas, med mindre detsamma vid pröfning i vederbörlig ordning befinnes icke vara för tjänstgöringen hinderligt, ansåg emellertid Riksdagen framgå äfven af den lydelse, ifråga- varande punkter erhållit i Kungl. Maj:ts förslag.

Hvad Riksdagen i nämnda hänseende uttalat, finnes intaget i Kungl. Maj:ts nådiga bref till generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen den 6 juni 1902 angående post- och telegrafverkens utgiftsstater för år 1903 m. m.

Jämväl i skrifvelse *den 15 maj 1902* (n:r 117) angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel tillkännagaf Riksdagen i fråga om aflöningsbestämmelser för landsarkiven i Uppsala och Lund och för tjänstemännen vid de ecklesiastika konsistorierna samma uppfattning, som uti skrifvelsen om sjätte hufvudtiteln, beträffande post- och telegrafverken, uttalats rörande betydelsen af uttrycket »annan tjänstebefattning», eller att detta uttryck borde i det sammanhang, hvori det förekom, anses i sig inbegripa hvarje stadigvarande eller regelbundet återkommande aflöndt uppdrag, som af bolag lämnas.

Detta har sedermera upprepats beträffande flottans civilstat i Riksdagens skrifvelse *den 22 maj 1903* (n:r 112) angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel.

Vid *1903 års riksdag* väcktes inom Andra Kammaren en motion, hvori hemställdes, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t an-
hålla, det ville Kungl. Maj:t efter nödig utredning för Riksdagen fram-
lägga förslag till sådan ändring i lagen om aktiebolag den 28 juni 1895,
hvarigenom ämbetsmäns rätt att vara styrelseledamöter eller revisorer i
aktiebolag i lämplig omfattning inskränktes.

*Förslag om
inskränkning
i tjänstemäns
rätt att vara
styrelseleda-
möter eller
revisorer i
aktiebolag.*

I afgifvet utlåtande (n:r 31) i anledning af väckta motioner om ändringar i lagstiftningen angående aktiebolag hemställde lagutskottet, att den nämnda motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Första Kammaren biföll hvad utskottet hemställt, hvaremot Andra Kammaren biföll framställt yrkande därom, att Riksdagen i anledning af ifrågavarande motion ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och i hvad mån ämbetsmäns rätt att vara styrelseledamöter eller revisorer i aktiebolag kunde begränsas, samt för Riksdagen framlägga de förslag till lagbestämmelser, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Nuvarande löneförhållanden vid de centrala statsmyndigheterna.

Såsom framgår af ofvan lämnade redogörelse för 1874 års löne-regleringskommittés verksamhet, gällde denna allenast de centrala ämbetsverken, medan däremot det förevarande kommitté gifna uppdraget, enligt hvad inhämtas af statsrådsprotokollet den 3 oktober 1902, omfattar icke endast de centrala ämbetsverken utan alla statens myndigheter, hvilkas aflöningsförhållanden icke under senaste åren blifvit reglerade eller på grund af särskilda omständigheter äro eller kunna blifva föremål för särskild undersökning och beredning.

Vid tagen del af gällande lönestater för de ämbetsverk och myndigheter, å hvilka kommitténs uppdrag sålunda har afseende, samt af de förslag till ändringar i dessa lönestater, som blifvit till kommittén öfverlämnade, har kommittén emellertid funnit besannadt det af 1874 års kommitté gjorda uttalande, att endast i fråga om de centrala myndigheternas aflöningsförhållanden en sammanställning och jämförelse låter sig med någon framgång verkställa, då däremot godtgörelsen till förvaltningens organer på alla de orter, där dylika erfordras, är alltför mycket beroende af lokala eller inom olika områden skiftande förhållanden för att lämpligen kunna bringas till en gemensam öfversikt.

Af denna anledning och då förevarande del af kommitténs betänkande afser allenast allmänna förutsättningar och grunder för en reglering af löneförhållanden m. m. inom de centrala ämbetsverken, har kommittén ansett sig, vid redogörelse i det följande för nu gällande aflöningsförhållanden, böra lämna å sido vederbörande distrikts- eller ortmyndigheter, hvar emot kommittén funnit sig i detta sammanhang böra till jämförelse meddela en öfversikt af löneförhållandena hos samtliga de centrala statsmyndigheterna, således jämväl för statsrådet, högsta domstolen och Kungl. Maj:ts kansli.

Enligt de vid början af år 1903 gällande lönestater för statsrådet och högsta domstolen samt för Kungl. Maj:ts kansli och öfriga centrala statsmyndigheter, hofrätterna däri inberäknade, äro löneförmånerna för tjänstemän af olika grader, högre och lägre, samt för vaktbetjante hos nämnda myndigheter följande:

*Gällande
lönestater för
de centrala
statsmyndig-
heterna.*

	K r o n o r.					Anmärkningar.
	Begynnelse- aflöning.		Ålderstillägg		Slut- aflöning.	
	Lön eller arfvode.	Tjänst- görings- pennin- gar.	efter 5 år.	efter 10 år.		
Statsrådet och högsta domstolen:						
<i>statsministern</i>	18,500	—	—	—	18,500	{ Dessutom bostad. Däraf på vissa huf- vudtitlar 2,000 kr. uppförda som hyres- ersättning.
<i>ministern för utrikes ärendena . .</i>	24,000	—	—	—	24,000	
<i>statsråd och chef för statsdeparte- ment</i>	17,000	—	—	—	17,000	
<i>statsråd utan departement</i>	12,000	—	—	—	12,000	
<i>justitieråd</i>	10,000	—	—	—	10,000	
Chefer för centrala ämbetsverk äfvensom expeditiionschefer i statsdepartement:						
<i>generaldirektör i järnvägsstyrelsen</i>	8,000	4,000	—	—	12,000	{ * Arfvode från post- sparbanken.
<i>generalpostdirektören, tillika ord- förande i styrelsen för postspar- banken</i>	{ 7,000 2,000* }	3,000	—	—	12,000	
<i>president i hofrätt, kammarkollegium och kammarrätten</i>	7,600	2,400	—	—	10,000	
<i>generaldirektör i telegrafstyrelsen. .</i>	7,000	3,000	—	—	10,000	{ Dessutom boställs- våning.
<i>generaltulldirektören</i>	6,200	2,800	—	—	9,000	
<i>generaldirektör i fängvårds-, medi- cinal- och domänstyrelserna samt statskontoret och kommerskolle- gium, generalkrigskommissarien, generallotsdirektören</i>	6,200	2,800	—	—	9,000	
<i>justitiekansleren, öfverdirektör i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och vid riks försäkringsanstalten. .</i>	6,000	2,000	—	—	8,000	
<i>expeditiionschef, kabinettssekreterare i utrikesdepartementet</i>	5,000	2,500	—	—	7,500	
<i>riksarkivarien.</i>	5,000	2,500	—	—	7,500	

	K r o n o r.					Anmärkningar.
	Begynnelse- aflöning.		Ålderstillägg		Slut- aflöning.	
	Lön eller arfvode.	Tjänst- görings- pennin- gar.	efter 5 år.	efter 10 år.		
<i>chefen för Sveriges geologiska under- sökning</i>	7,000	—	—	—	7,000	
<i>öfverdirektör i statistiska central- byrån, patent- och registrerings- verket samt landtbruksstyrelsen, öfverintendenten, landtmäteri- direktören</i>	5,000	2,000	—	—	7,000	
<i>myntdirektören</i>	4,400	2,000	600	—	7,000	{ Dessutom fri bostad och vedbrand.
<i>öfverbibliotekarien</i>	4,400	2,000	600	—	7,000	
<i>intendenten vid nationalmusei konst- afdelning, riksantikvarien</i>	4,000	2,000	—	—	6,000	
<i>kontrolldirektören</i>	2,600	1,400	500	500	5,000	{ Dessutom fri bostad och vedbrand.
<i>chefen i stuteriöfverstyrelsen</i>	1,500	—	—	—	1,500	
Ledamöter i centrala ämbetsverk och motsvarande tjänstemän af 3:e lönegraden:						
<i>öfverdirektör i järnvägsstyrelsen</i>	4,400	2,000	500	500	7,400	
<i>kansliråd i statsdepartement samt finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå, ordinarie revisions- sekreterare, hofrättsråd, krigs- råd, amiralitetsråd, medicinal- råd, öfverfärtläkare, kammar- råd, statskommisarie, kommers- råd, kamrarrättsråd, byråchef i fängvårds-, generalpost-, väg- och vattenbyggnads-, telegraf-, general- tull-, postsparbanks- och domän- styrelserna, ledamot i lotssty- relsen</i>	4,400	2,000	600	—	7,000	
<i>bankinspektör</i>	5,500	—	—	—	5,500	
<i>krigshofrättsråd</i>	3,300	1,200	—	—	4,500	
<i>byråchef för lagärenden i justitie- departementet</i>	1,500	2,500	—	—	1) 4,000	

¹⁾ Utöfver detta i stat såsom arfvode upptagna belopp äger byråchefen för lagärenden att af den med hans eljest innehafvande ordinarie befattning förenade aflöning behålla 3,500 kr.

	K r o n o r.					Anmärkningar.
	Begynnelse- aflöning.		Ålderstillägg		Slut- aflöning.	
	Lön eller arfvode.	Tjänst- görings- pennin- gar.	efter 5 år.	efter 10 år.		
Tjänstemän af mellangrad mellan 3:e och 2:a lönegraderna:						
sekreterare i Svea och Göta hof- rätter	3,800	2,000	500	500	6,800	
öfveringenjör i patent- och registre- ringsverket	3,700	1,800	500	—	6,000	{ * Arfvode för hand- läggande af en del sådana göro- mål, som i andra statsdepartements expeditioner till- höra byråchef.
en af kanslissekreterarna i sjöför- svarsdepartementet	{ 2,500 1,000* }	1,500	500	500	6,000	
rättskemist i medicinalstyrelsen . .	4,500	1,500*	—	—	6,000	
konstituerad revisionssekreterare . .	3,800	2,000	—	—	5,800	{ * Däraf 1,000 kr. till aflöning åt bi- tråde.
assessor i hofrätt	3,300	2,000	500	—	5,800	
Tjänstemän af 2:a lönegraden:						
byrådirektör i väg- och vatten- byggnads- och järnvägsstyrelser- na samt riksförsäkringsanstalten, förste aktuarie i kommerskolle- gium och statistiska centralbyrån, förste intendent i öfverintendents- ämbetet, fiskeriinspektör samt byrå- ingenjör (öfveringenjör, landt- bruksinspektör) i landbrukssty- relsen, landtmäterissekreterare, se- kreterare i justitiekanslersäm- betet, fängvårds-, generalpost-, medicinal-, telegraf-, generaltull- och landbruksstyrelserna, armé- och marinförvaltningarna, stats- kontoret, kommerskollegium, kam- marrätten samt patent- och regi- streringsverket, sekreterare och ombudsman i lotsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten, sekrete- rare och kamrerare i arméförvalt- ningen, kamrerare och sekreterare i generalpost- och postsparbanks- styrelserna, kamrerare i fäng- vårds-, lots-, medicinal- och tele- grafstyrelserna, armé- och marin- förvaltningarna samt statskontoret,						

	K r o n o r.					Anmärkningar.
	Begynnelse- aflöning.		Ålderstillägg		Slut- aflöning.	
	Lön eller arfvode.	Tjänst- görings- pennin- gar.	efter 5 år.	efter 10 år.		
<i>krigskassör</i> i arméförvaltningen, <i>kassör</i> samt <i>intendent</i> i generalpoststyrelsen, <i>ombudsman</i> och <i>fiskal</i> i medicinalstyrelsen, <i>öfveringenjör</i> , <i>elektriker</i> samt <i>verksstadsföreståndare</i> i telegrafstyrelsen, <i>arkitekt</i> i järnvägsstyrelsen, <i>advokatfiskal</i> i kammarkollegium och kammarrätten, <i>arkivarie</i> i kammarkollegium och riksarkivet, <i>räntmästare</i> samt <i>förste revisor</i> i statskontoret, <i>revisionskommis-sarie</i> i kammarrätten, <i>bibliote-karie</i> i kungl. biblioteket	3,000	1,500	500	500	5,500	{ Krigskassör i armé- förvaltningen, kas- sör i generalpost- styrelsen och ränt- mästare i statskon- toret åtnjuta dess- utom 500 kr. hvar i felräkningspen- ningar.
<i>advokatfiskal</i> i Svea och Göta hof-rätter	2,800	1,700	500	500	5,500	
en af <i>fyringenjörerna</i> i lotsstyrel-sen	{ 2,500 1,000* }	1,000	500	500	5,500	
Tjänstemän af mellangrad mellan 2:a och 1:a lönegraderna:						
<i>kemist</i> i marinförvaltningen	3,750	250	500	500	5,000	{ Hufvudkassör dess- utom 1,000 kr. i fel- räkningspenningar.
<i>sekreterare</i> i hofrätten öfver Skåne och Blekinge	2,800	1,200	500	500	5,000	
<i>kamrerare</i> , <i>hufvudkassör</i> , <i>förste aktuarie</i> , <i>milkontrollör</i> , <i>förste kontrollör</i> samt <i>byråingenjör</i> i järnvägsstyrelsen	2,600	1,400	500	500	5,000	
<i>kanslissekreterare</i> samt <i>registrator</i> i statsdepartement, <i>förste arkivarie</i> samt <i>förste sekreterare</i> i utrikes- departementet, <i>byråingenjör</i> samt <i>kanslissekreterare</i> i finansdeparte- mentets kontroll- och justerings- byrå, <i>revisor</i> och <i>statistiker</i> i generaltullstyrelsen, <i>landtmäteri- fiskal</i>	2,500	1,500	500	500	5,000	{ Dessutom 300 kr. i renskrifningspen- ningar.
<i>protokollssekreterare</i> i justitierevi- sionsexpeditionen	2,500	1,200	500	500	4,700	
<i>intendent</i> i öfverintendentsämbetet . <i>registrator</i> i justitierevisionsexpedi- tionen	2,400 3,000	1,200 500	500 500	500 500	4,600 4,500	
<i>fyringenjör</i> i lotsstyrelsen	2,500	1,000	500	500	4,500	

	K r o n o r.					Anmärkningar.
	Begynnelse- aflöning.		Ålderstillägg		Slut- aflöning.	
	Lön eller arfvode.	Tjänst- görings- pennin- gar.	efter 5 år.	efter 10 år.		
<i>myntkamrerare</i>	2,300	1,200	500	500	4,500	{ Dessutom fri bostad och vedbrand.
<i>advokatfiskal</i> i hofrätten öfver Skåne och Blekinge, <i>byråingenjör</i> i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen . . .	2,300	1,200	500	500	4,500	
<i>notarie</i> i hofrätt	2,000	1,200	500	500	4,200	{ Dessutom 400 kr. i renskrifningspen- ningar.
<i>arkivarie</i> i Svea och Göta hofrätter, <i>aktuarie</i> och <i>arkivarie</i> i hofrätten öfver Skåne och Blekinge	2,000	1,200	500	500	4,200	
<i>aktuarie</i> i Svea och Göta hofrätter	2,000	1,200	500	500	4,200	{ Dessutom 200 kr. i renskrifningspen- ningar.
<i>geolog</i> samt <i>aktuarie</i> och <i>kemist</i> i Sveriges geologiska undersökning .	3,000	—	500	500*	4,500	{ * Dessutom ett tredje ålderstillägg å 500 kr. efter 15 år.
<i>sekreterare</i> i krigshofrätten	2,500	800	—	—	3,300	
<i>krigsfiskal</i> i d:o	2,000	700	—	—	2,700	
Tjänstemän af 1:a lönegraden:						
<i>registrator</i> och <i>aktuarie</i> i medicinal- styrelsen	1,800	1,400	500	500	4,200	
<i>andre arkivarie</i> i utrikesdeparte- mentet, <i>aktuarie</i> i generalpost-, telegraf- och postsparbanksstyrel- serna, kammar- och kommerskolle- gierna samt statistiska central- byrån, <i>aktuarie</i> och <i>registrator</i> i kammarrätten och landtmäteristy- relsen, <i>registrator</i> och <i>aktuarie</i> i fängvårds-, väg- och vattenbygg- nads-, telegraf-, järnvägs-, general- tull- och domänstyrelserna samt marinförvaltningen och statskon- toret, <i>registrator</i> i justitiekans- lersämbetet, lots-, generalpost- och postsparbanksstyrelserna samt riks- försäkringsanstalten och kammar- kollegium, <i>registrator</i> och <i>arki- varie</i> i kommerskollegium samt patent- och registreringsverket, <i>notarie</i> i marinförvaltningen, ge- neralpost-, medicinal-, väg- och vattenbyggnads-, telegraf-, järn- vägs-, generaltull- och domänsty- relserna, riks-försäkringsanstalten, kammarkollegium, statskontoret, kammarrätten samt patent- och						

	K r o n o r.				Slut- aflöning.	Anmärkningar.
	Begynnelse- aflöning.		Ålderstillägg			
	Lön eller arfvode.	Tjänst- görings- pennin- gar.	efter 5 år.	efter 10 år.		
registreringsverket, <i>notarie och ombudsman</i> i fängvårds-, generalpost-, telegraf- och järnvägsstyrelserna, <i>ombudsman och fiskal</i> i domänstyrelsen, <i>kammarförvant</i> i generaltullstyrelsen, <i>hufvudkassör</i> i telegrafstyrelsen, <i>stämpelkassör</i> i statskontoret, <i>kassör</i> i kommerskollegium, <i>kassör och bokhållare</i> i marinförvaltningen samt fängvårds-, lots- och medicinalstyrelserna, <i>revisor</i> i kammarrätten samt fängvårds-, telegraf- och järnvägsstyrelserna, <i>revisor</i> samt <i>revisor och bokhållare</i> i generalpost- och generaltullstyrelserna samt arméförvaltningen, <i>revisor och bokhållare</i> i lots-, väg- och vattenbyggnads- och postsparbanksstyrelserna samt marinförvaltningen och statskontoret, <i>bokhållare</i> i arméförvaltningen, patent- och registreringsverket samt domänstyrelsen, <i>bokhållare och kassakontrollant</i> samt <i>statistiker</i> i telegrafstyrelsen, <i>materialförvaltare</i> i lotsstyrelsen, <i>förrådsförvaltare</i> i telegraf- och järnvägsstyrelserna, <i>verkstadsingenjör</i> i telegrafstyrelsen, <i>byråingenjör</i> i telegrafstyrelsen samt patent- och registreringsverket, <i>ingenjör</i> i landtmäteristyrelsen, <i>kontrollör</i> i järnvägsstyrelsen, <i>amanuens</i> i riksarkivet, kungl. biblioteket och nationalmusei konstafdelning	1,800	1,200	500	500	4,000	{ Kassör i marinförvaltningen, hufvudkassör i telegrafstyrelsen och stämpelkassör i statskontoret åtnjuta dessutom 500 kr. hvar i felräkningspenningar.
en af <i>notarierna</i> i medicinalstyrelsen	1,800	1,000	500	500	3,800	
<i>kanslist</i> i justitierevisionsexpeditionen	1,500	1,200	500	500	3,700	
<i>kontrollör</i> i kontrollverket	1,600	900	500	500	3,500	
vissa <i>andre sekreterare</i> i utrikesdepartementet	1,800	1,200	—	—	3,000	{ Arfvode efter klass. Dessutom 200 kr. i renskrifningspenningar.
<i>bokhållare</i> i järnvägsstyrelsen . . .	2,400	—	—	—	3,000	
<i>fiskal</i> i hofrätt	1,500	1,000	—	—	2,500	

	K r o n o r.					Anmärkningar.
	Begynnelse- aflöning.		Ålderstillägg		Slut- aflöning.	
	Lön eller arfvode.	Tjänst- görings- pennin- gar.	efter 5 år.	efter 10 år.		
<i>advokatfiskal</i> i marinförvaltningen .	2,500	—	—	—	2,500	{ Förrättar tillika ad- vokatfiskalsgöromå- len vid flottans sta- tion i Stockholm.
<i>sekreterare</i> i stuteriöfverstyrelsen .	2,500	—	—	—	2,500	
<i>kassör och bokhållare</i> i öfverinten- dentsämbetet	1,400	600	—	—	2,000	{ Dessutom fri bostad och vedbrand.
vissa <i>andre sekreterare</i> i utrikes- departementet	1,200	800	—	—	2,000	
<i>assistent</i> i kontrollverket	1,600	—	—	—	1,600	
<i>myntgravör</i> i myntverket	1,500	—	—	—	1,500	
<i>konservator</i> vid nationalmusei konst- afdelning	1,200	—	—	—	1,200	
Förste vaktmästare:						
<i>i</i> arméförvaltningen, statistiska cen- tralbyrån och landtmäteristyrelsen	800	300	—	—	1,100	{ Om vaktmästare åt- njuter bostad jämte vedbrand, skall, så- vida icke dessa för- måner tillkomma honom såsom port- vakt eller för andra åligganden utöfver tjänsten, lönen min- skas med 150 kr.
<i>i</i> samtliga statsdepartementen, med undantag af utrikesdepartementet, (däribland en s. k. förste statsråds- vaktmästare samt en vaktmästare i sjöförsvarsdepartementets kansli- och en i dess kommandoexpedition), lots-, generalpost-, telegraf- (däraf en förrådsvaktare), järnvägs-, ge- neraltull-, postsparbanks- och do- mänstyrelserna, riksförsäkringsan- stalten, kammar- och kommers- kollegierna, kammarrätten och öf- verintendentsämbetet	800	300	—	—	1,100	{ Om fri bostad åt- njutes, minskas lö- nen med 150 kr. Förste vaktmästaren i järnvägsstyrelsen erhåller uniforms- persedlar in natura eller ock bekläd- nadsersättning till visst belopp. Förste vaktmästarna i ge- neralpost- och tele- grafstyrelserna kun- na få åtnjuta sam- ma förmån.
<i>i</i> högsta domstolen, Svea och Göta hofrätter, hofrätten öfver Skåne och Blekinge, fängvårdsstyrelsen, marinförvaltningen, statskontoret, patent- och registreringsverket, riksarkivet och kungl. biblioteket	800	300	—	—	1,100	{ Jämte fri bostad och ved. Därjämte fri bostad.
vid nationalmuseum (tillika portvakt)	650	300	—	—	950	
<i>i</i> utrikesdepartementet och medicinal- styrelsen	650	300	—	—	950	

	K r o n o r.					Anmärkningar.
	Begynnelse- aflöning.		Ålderstillägg		Slut- aflöning.	
	Lön eller arfvode.	Tjänst- görings- pennin- gar.	efter 5 år.	efter 10 år.		
<i>manligt kontorsbiträde i järnvägs- styrelsen</i>	600		—	—	1,200	{ Arfvode efter klass. Dessutom uniforms- persedlar in natura eller ock bekläd- nadsersättning till visst belopp.
Vaktmästare:						
vid nationalmuseum (tillika gårds- dräng)	500	300	100	—	900	{ Jänte bostad och vedbrand.
i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	500	300	100	—	900	Jänte bostad.
i arméförvaltningen, statistiska cen- tralbyrån och landtmäteristyrelsen	500	300	100	—	900	{ Om vaktmästare åtn- juter bostad jämte vedbrand, skall, så- vida icke dessa förmåner tillkom- ma honom såsom portvakt eller för andra åligganden utöfver tjänsten, lö- nen minskas med 150 kr.
i samtliga statsdepartementens kansli- expeditioner, med undantag af ut- rikes- och sjöförsvarsdepartemen- tens, (däribland en s. k. statsråds- vaktmästare och en å finansdeparte- mentets kontroll- och justerings- byrå), lots-, generalpost-, telegraf-, generaltull-, postsparbanks-, do- män- och landtbruksstyrelserna, riksförsäkringsanstalten, kammar- och kommerskollegierna, kammar- rätten och öfverintendentsämbetet .	500	300	100	—	900	{ Om fri bostad åtnju- tes, minskas lönen med 150 kr. Vaktmästare i gene- ralpost- och tele- grafstyrelserna kun- na erhålla uni- formspersedlar in natura eller ock beklädnadsersätt- ning till visst be- lopp.
i högsta domstolen, utrikesdeparte- mentet, justitierevisionsexpeditionen, justitiekanslersämbetet, Svea och Göta hofrätter, hofrätten öfver Skåne och Blekinge, fängvårds-, medicinal- samt väg- och vattenbyggnadssty- relserna, marinförvaltningen, stats- kontoret, patent- och registrerings- verket, riksarkivet, kungl. biblio- teket och nationalmuseum	500	300	100	—	900	{ Arfvode efter klass. Dessutom uniforms- persedlar in natura eller ock bekläd- nadsersättning till visst belopp. Åtn- juter vaktmästare fri bostad, skall lönen minskas med 150 kr.
i järnvägsstyrelsen	780		—	—	900	{ Jänte fri bostad och vedbrand.
i myntverket	500	300	—	—	800	

	K r o n o r.					Anmärkningar.
	Begynnelse- aflöning.		Ålderstillägg		Slut- aflöning.	
	Lön eller arfvode.	Tjänst- görings- pennin- gar.	efter 5 år.	efter 10 år.		
i landtförsvarsdepartementets kom- mandoexpedition	750	—	—	—	750	
i krigshofrätten	600	—	—	—	600	

eldare vid riksarkivet	500	300	100	—	900	{ Med rätt till fri bo- stad.
öfvereldare vid nationalmuseibyggnaden	750	—	—	—	750	{ Jämte fri bostad och ved.
kontorsvakt i järnvägsstyrelsen . . .	480	—	—	—	600	{ Arfvode efter klass. Dessutom uniforms- persedlar in natura eller ock bekläd- nadsersättning till visst belopp.
eldare vid nationalmuseibyggnaden .	500	—	—	—	500	

En del af de tjänstemän och betjante, som finnas i förestående tabell upptagna, har emellertid, efter fastställandet af de för dem gällande lönestater, erhållit en tillfällig löneförbättring i form af *dyrtids-tillägg*.

Sedan till Kungl. Maj:t inkommit en mängd framställningar af olika statens tjänstemän och betjante om dyrtidstillägg, framlade Kungl. Maj:t för Riksdagen år 1900 förslag om beviljande af sådana aflönings-tillägg för sistnämnda år åt en del tjänstemän och betjante i statsdepartementen samt till desamma hörande ämbetsverk, kårer och stater, i enlighet med vissa grunder.

Bland dessa var, att dyrtidstillägget skulle utgå, där aflöningen utgjordes endast af penningar, med 20 procent af densamma, men där åter aflöningen bestod dels af penningar och dels af bostads- eller boställsförmån in natura, med 10 procent af det kontanta aflöningsbeloppet. Dyrtidstillägg skulle dock icke tillkomma tjänsteinnehafvare till högre belopp, än att hans till grund för beräkningen liggande aflöningsförmåner, inbe-

*Dyrtids-
tillägg.*

räknadt värdet af bostad eller boställe, där sådant var i stat angifvet, jämte dyrtidstillägget uppgick till 3,600 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag blef emellertid ej af Riksdagen bifallet. I den skrifvelse *den 12 april 1900* (n:r 29), däri Riksdagen anmälde sitt beslut i ämnet, anmärktes emot förslaget, bland annat, följande: Enligt detsamma hade rätten till dyrtidstillägg begränsats till tjänsteinnehafvare med en aflöning, understigande 3,600 kronor. Riksdagen höll dock före, att de högre aflönade, i allmänhet äldre tjänstemän, hvilka oftast bildat familj och på grund däraf måste vidkännas drygare utgifter än de lägre aflönade, i ungefär lika hög grad som de senare berördes af stegrade lefnadskostnader. Dessutom skulle genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag i berörda del en förryckning i de en gång fastställda lönestaterna uppkomma därigenom, att tjänstemän, hvilka af Kungl. Maj:t och Riksdagen ansetts med afseende på tjänsternas olika vikt och beskaffenhet eller med hänsyn till de därmed förenade göromålens större eller mindre mängd böra hänföras till olika grader eller löneklasser, skulle komma att uppbära lika aflöning. Om den inträdda prisstegringen vore beroende på en i följd af många samverkande omständigheter uppkommen höjning af den allmänna prisnivån, ansåg Riksdagen lämpligare, att, därest Kungl. Maj:t, efter förutgången utredning, skulle finna vissa statens tjänare eller vissa grupper af statstjänare, hvilkas aflöningar bestämts enligt äldre stater eller enligt stater, uppgjorda enligt samma grunder, som följts vid de äldre staternas fastställande, vara i behof af någon förbättring i aflöningsvillkoren, en revision af dessa statstjänares aflöningsförhållanden verkställdes. Därigenom skulle jämväl vinnas den fördel, att Riksdagen komme i tillfälle att, där löneförbättring ifrågasattes, taga under ompröfning, om och till hvilket belopp sådan kunde anses vara af förhållandena i hvarje särskildt fall betingad.

Till 1901 års riksdag gjorde Kungl. Maj:t, med öfverlämnande af en af aktuarien Flodström utarbetad sammanfattning af infordrade uppgifter och eljest tillgängliga upplysningar rörande prisleförhållanden i olika delar af landet, ånyo framställning om dyrtidstillägg för år 1901 åt en del statens tjänstemän och betjante.

I anledning däraf medgaf Riksdagen, enligt dess skrifvelse *den 14 maj 1901* (n:r 83), att åt en del tjänstemän och betjante inom de olika

statsdepartementen jämte därtill hörande ämbetsverk, kårer och stater dyrtidstillägg skulle få utgå med 10 procent å kontant aflöning, dock icke i något fall med högre belopp än 500 kronor; hvaremlertid bestämdes, bland annat, att dyrtidstillägg ej finge utgå till tjänstemän, hvilkas aflöningsförmåner af statstjänst för år 1901 uppgingo till högre belopp än 7,000 kronor, ej heller till tjänstemän och betjante, hvilkas sammanlagda inkomster af arbete år 1900 af vederbörande taxeringsmyndigheter uppskattats till högre belopp än 7,000 kronor eller i hvilkas aflöning ingick bostads- eller boställsförmån in natura.

Uppå framställningar af Kungl. Maj:t hafva dyrtidstillägg beviljats jämväl vid 1902 och 1903 årens riksdagar, äfvenledes med 10 procent och med 500 kronor såsom maximibelopp. Vidkommande ändringar i afseende å förut stadgade undantag och begränsningar må här omnämnas medgifvandet, att vid beräkning af uppskattad inkomst af arbete för åren 1901 och 1902 det dyrtidstillägg, vederbörande tjänsteman eller betjänt uppburit, skulle få afräknas.

Från åtnjutande af dyrtidstillägg hafva ytterligare undantagits de tjänstemän och betjante, hvilkas aflöningsförmåner vid 1901 eller 1902 års riksdag ny- eller omreglerats efter andra grunder än dem, som följts vid de äldre staternas fastställande.

I sammanhang med de i det föregående lämnade meddelanden angående nu gällande aflöningsförhållanden hos statens centrala myndigheter anser kommittén sig böra i korthet beröra en del skiljaktigheter i afseende å den nuvarande organisationen af åtskilliga bland de centrala ämbetsverken.

Skiljaktigheter i afseende å nuvarande organisationen af åtskilliga centrala ämbetsverk.

Då vid 1850-talets löneregleringar tjänstemännen i allmänhet inom de centrala verken indelades i fem lönegrader, hörde till den femte eller högsta lönegraden rikskollegiernas presidenter. Af de till öfriga lönegrader hörande tjänstemän hänfördes, bland andra, till fjärde lönegraden ledamöter i kollegier och andra verk, till tredje lönegraden sekreterare och kamrerare, till andra lönegraden aktuarijer, registratorer, notarier och revisorer samt till första lönegraden kanslistar och kammarskrifvare, medan äfven

emellan dessa lönegrader bestämdes löner för befattningar af den art, att de icke egentligen utgjorde eller motsvarade något af »de vanliga stegen i den allmänna befördringstrappan».

Sedan genom 1870-talets löneregleringar den dittillsvarande första lönegraden blifvit indragen, kom den nya första lönegraden att i stället omfatta aktuarier, registratorer, notarier och revisorer m. fl., medan till andra lönegraden blefvo hänfödda sekreterare och kamrerare m. fl. samt till tredje lönegraden ledamöter i kollegier och vissa andra verk. Äfven vid dessa löneregleringar uppfördes en del tjänster i mellangrader.

Den normala typen för centrala ämbetsverk representeras för närvarande af de verk, i hvilka, under chefen, finnas anställda tjänstemän af nyssnämnda tre lönegrader och där ledamöterna (i marinförvaltningen den civila ledamoten) samtliga tillhöra tredje lönegraden, medan för sekreteraregöromålen uteslutande eller till största delen svara tjänstemän af andra graden. Till denna normaltyp höra fångvårdsstyrelsen, marinförvaltningen, lotsstyrelsen, medicinalstyrelsen, telegrafstyrelsen, kammarrätten och generaltullstyrelsen äfvensom järnvägsstyrelsen, där ledamöterna dock hafva högre slutaflöning än inom tredje graden i allmänhet, samt generalpoststyrelsen, hvarest emellertid den skiljaktighet förefinnes, att å den femte af byråerna, revisionsbyrån, sekreteraregöromålen bestridas af en tjänsteman i första lönegraden.

Jämväl kommerskollegium äger tjänstemän af första lönegraden, sekreterare af andra graden samt ledamöter af tredje graden; men till detta kollegium höra ock en näringsstatistisk och en arbetsstatistisk afdelning, hvardera under ledning af en tjänsteman i andra lönegraden, benämnd förste aktuarie, hvilken i de mål, som tillhöra hans afdelning, är ledamot af kollegium. Å den näringsstatistiska afdelningen bestridas sekreteraregöromålen af en aktuarie (i första lönegraden), medan å den arbetsstatistiska afdelningen förste aktuarien, hvilken är sagda afdelnings enda ordinarie tjänsteman, själf har att ombesörja uppsättning, utskrifning och kollationering af expeditioner i ärenden, som tillhöra afdelnings handläggning, men erforderlig kontrasignation af sådana expeditioner verkställas, på sätt af kollegium bestämmes.

Uti arméförvaltningen och statskontoret, hvilka båda verk, i likhet med verken af normaltyp, hafva tjänstemän i de tre allmänna lönegraderna, äger det särskilda förhållande rum, att i arméförvaltningen kamreraren å civila departementets byrå och i statskontoret dess kamrerare åligger att i byråchefs ställe föredraga vissa ärenden.

I kammarkollegium och domänstyrelsen tillhöra samtliga ledamöter tredje lönegraden, men sekreteraregöromålen bestridas af första gradens tjänstemän. Kammarkollegium äger dock två tjänstemän i andra lönegraden, nämligen advokatfiskal och arkivarie, medan i domänstyrelsen saknas tjänstemän af andra graden.

Uti väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finnas, förutom tjänstemän af lägre grad, två ledamöter i tredje lönegraden och en ledamot i andra lönegraden. Där kontrasignation af utgående expeditioner skall äga rum, verkställas sådan af vederbörande föredragande.

Medan uti patent- och registreringsverket ledamöterna tillhöra dels mellangrad emellan tredje och andra lönegraderna (öfveringenjörer) och dels andra lönegraden (sekreterare), af hvilka de sistnämnda äro för sekreteraregöromålen ansvariga, samt under dessa ledamöter finnas första gradens tjänstemän, äger öfverintendentsämbetet blott ledamöter i andra lönegraden, af hvilka en tillika är sekreterare, samt under dem tjänstemän af lägre grad.

I landtbruksstyrelsen finnas fyra ledamöter i andra lönegraden, däraf en sekreterare, som har att äfven besörja sekreteraregöromålen, men någon tjänsteman af lägre grad finnes ej därstädes.

Slutligen må erinras, att af de verk med flera ledamöter, där under dessa finnas för sekreteraregöromål anställda tjänstemän af andra lönegraden, arméförvaltningen, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen och kommerskollegium äga hvardera flera tjänstemän af sistnämnda slag å skilda departement, byråer eller afdelningar, medan däremot fångvårdsstyrelsen, marinförvaltningen, lotsstyrelsen, medicinalstyrelsen, telegrafstyrelsen, statskontoret, kammarrätten och generaltullstyrelsen hafva hvardera blott en för vederbörande verk i dess helhet gemensam sekreterare.

För nu befintliga tjänster af mellangrader hos vissa centrala myndigheter och för de omständigheter, under hvilka dessa tjänster tillkommit, varder kommittén i tillfälle att närmare redogöra, då kommittén afgifver yttranden angående reglering af löneförhållanden m. m. hos vederbörande särskilda myndigheter.

Innehållet af de till kommittén inkomna framställningar.

Hvad angår innehållet af de till kommittén inkomna framställningar, som afgifvits af olika ämbetsverk och myndigheter eller särskilda grupper af tjänstemän, har kommittén af enahanda skäl, som föranledt, att i ofvan lämnade tabellariska öfversikt af nu gällande aflöningsförhållanden hänsyn tagits blott till statens centrala myndigheter, funnit sig ej böra i denna del af kommitténs betänkande lämna redogörelse för nämnda framställningar, i hvad de afse vederbörande distrikts- eller ortmyndigheter.

Bland de framställningar, som afse statens centrala myndigheter eller vissa deras tjänstemän, äro först att märka de yttranden, som afgifvits i anledning af kungl. cirkuläret den 25 oktober 1901.

Yttranden i anledning af kungl. cirkuläret den 25 oktober 1901.

Med anledning af det i nämnda cirkulär framställda spörsmål, hurvida för tiden efter år 1902 ändringar i vederbörande lönestater kunde anses böra äga rum, har behovet af förbättrade löneförmåner framhållits af samtliga centrala ämbetsverk och myndigheter, med undantag af stuteri-öfverstyrelsen, hvars lönestat så nyligen som vid 1902 års riksdag blifvit ändrad. Af de skäl, som för de särskilda framställningarna i berörda hänseende anförts, finner kommittén böra här återgifvas allenast sådana, som synas vara af en mer allmängiltig beskaffenhet och ägnade att motivera en allmän omreglering af nu gällande aflöningsförhållanden. Hvad däremot angår de särskilda grunder, som ansetts tala för en löneförbättring i det ena eller andra enskilda fallet, blifver kommittén i tillfalle att därför redogöra vid afgifvande af förslag angående reglering af löneförhållanden m. m. vid de särskilda verken.

Anförda motiv för en allmän löneförbättring.

Till stöd för krafvet å förbättrade löneförmåner har i första rummet erinrats om den betydliga stegring i priset å bostäder och alla lifs-

förnödenheter, särskildt i Stockholm, som efter tiden för 1870-talets löne-regleringar inträdt och som, i förening med penningevärdets samtidiga sjunkande, haft till följd, att de vid nämnda löne-regleringar bestämda löneförmåner blifvit alltmer otillräckliga. »De anständiga lefnadsbehofven för en person i en statstjänstemans ställning äro», säger telegrafstyrelsen, »gifna utan att kunna nedpressas under ett visst minimum, och dessa behof kunna till följd af förhållanden, som tjänstemannen icke förmår ändra, numera icke fyllas med de aflöningar, som för 24 år tillbaka bestämdes och då ansågos tillräckliga.» Till bevis å prisstegringen har särskildt åberopats förut omförmälda, af aktuarien Flodström sammanfattade och af Kungl. Maj:t till 1901 års riksdag framlagda utredning rörande prisförhållanden i olika delar af landet, därvid emellertid tillika starkt betonats, att de procenttal, hvartill i sagda utredning prisstegringen från perioden 1876—1885 slutligen beräknats, eller 14 procent för år 1899 och 16 procent för år 1900, vida understiga den faktiska prisstegringen, särskildt hvad hufvudstaden beträffar.

Af vissa ämbetsverk har därjämte framhållits, hvad äfven erinrats i nyssnämnda utredning, att, förutom den af prisstegringen härflytande höjningen af lefnadskostnaderna, dessa stegrats äfven därigenom, att det under tiden efter 1870-talet hastigt ökade allmänna välståndet i landet medfört för alla samhällsklasser en höjning af lefnadsnivån, en stegring i fordringarna på lifvet.

Till ådagaläggande af det berättigade i framställningarna om löneförbättring har vidare påpekats, hurusom i allmänhet å områden utom den civila statstjänsten aflöningsbelopp och inkomster i öfrigt sedan 1870-talet väsentligt ökats. Förutom att i sådant hänseende erinrats om den ojämförligt rikare utkomst, som numera inom den enskilda verksamheten tillförsäkras dugande biträden, samt om de gynnsamma löneförhållanden, i hvilka de större kommunernas tjänstemän vanligen befinna sig, hafva äfven åberopats de höjda aflöningar, som vid 1902 års riksdag tillerkänts arméns och flottans befäl samt personalen inom riksbanken. Särskildt den för riksbankens tjänstemän och betjante antagna nya lönestaten har tolkats såsom ett erkännande från Riksdagens sida af behofvet af en allmän löne-reglering. Denna lönestat, hvilken finnes åter-

gifven å sid. 99 här nedan, har ock af åtskilliga verk lagts till grund för de af dem i afseende å deras egen personal afgifna förslag till lönesatser.

Vid sidan af de skäl, som sålunda ur *löntagarnas* synpunkt anförts för den åskade löneförhöjningen, har af åtskilliga verk betonats, att en sådan äfven ur *statens egen synpunkt* måste anses af behovet påkallad, enär eljest fara vore, att de såväl i och för sig som särskildt i jämförelse med löneförmånerna å andra områden ogynnsamma aflöningsförhållandena inom den civila statstjänsten skulle komma att alltmer försvåra fästandet vid denna af dugande förmågor. Statskontoret anför i detta hänseende, att, om en löneförbättring i statstjänarnas förmåner icke varder dem beredd, följderna därpå skola komma till synes ej blott därigenom, »att ett arbete, utfördt under ekonomiskt tryckande omständigheter, alltid måste i någon mån komma att bära spåren af de ogynnsamma förhållanden, hvarunder det verkställes», utan äfven och förnämligast därigenom, »att staten måste komma att gå i mistning af de *bästa* arbetskrafterna, hvilka i sådant fall komma att söka sig andra verksamhetsområden och lefnadsmål». »Det synes därför statskontoret vara af vikt» — säges det vidare — »att oförtöfvadt något göres för att förekomma en småningom inträdande nedgång i afseende å duglighet och förmåga hos dem, som ägna sig åt statens värf.» Och fångvårdsstyrelsen, som framhåller, att i följd af lönnernas otillräcklighet staten måste »blifva lidande genom förlust af utsikten att i sin tjänst förvärfva och behålla dugande och för de viktigare statsämbetena nog framstående krafter», tillägger: »tecken härtill visa sig redan genom den stora minskningen i inträdessökande till ämbetsverken och förvaltningsgrenarna.»

Under det således från vederbörande centrala verks och myndigheters sida så godt som enhälligt framhållits behovet af en löneförbättring, hafva en mångfald skiftande meningar yppats i fråga om måttet af denna löneförbättring och de lämpliga formerna för densamma. I sistberörda hänseende särskilja sig flertalet af verken i två stora hufvudgrupper, af hvilka den ena förordat de ifrågasatta löneförmånernas fördelning på nuvarande aflöningsstitlar lön, tjänstgöringspenningar och ålderstillägg (arméförvaltningen dock med någon olikhet i afseende å generalkrigs-

*Föreslagna
aflöningar
för tjänste-
män och
betjante.*

kommissarien), medan åter den andra gruppen velat, jämte bibehållande af nämnda aflöningstitlar, uppföra viss del af de höjda aflöningarna under en inom de centrala ämbetsverken ny aflöningstitel, »hyresbidrag». I allmänhet har därvid ansetts, att det under denna titel uppförda aflönings-tillägg skulle utgå i den ordning, som om *lön* är stadgad, men icke få tagas i beräkning vid bestämmande af pension.

Inom båda de sålunda angifna hufvudgrupperna finnas de, som vid den nu ifrågasatta löneregleringen förordat en utsträckt tillämpning af det vid 1870-talets löneregleringar införda systemet med ålderstillägg. Enligt det sålunda förordade aflöningssystemet, som efter den, hvilken, kommittén veterligen, här i landet först offentligen gjort sig till dess målsman, vanligen benämnes det *Tenowska systemet*, skulle aflöningarna från början sättas relativt låga men genom ett flertal ofta återkommande ålderstillägg småningom höjas till belopp, vida öfverstigande de nu för de olika löne-graderna inom statsförvaltningen bestämda slutaflöningar. Denna löne-förbättring beräknas emellertid, till följd af dess successiva inträdande, för staten medföra väsentligt lägre kostnader än en löneförbättring med bibehållande af nu gällande aflöningssystem.

Med hänsyn till ofvan anmärkta skiljaktigheter i de förslag, som af särskilda ämbetsverk framlagts, fördela sig dessa sålunda:

Grupp I.

Den föreslagna aflöningen fördelad å nuvarande aflöningstitlar:

A) med bibehållande, i hufvudsak, af nu gällande aflöningssystem:

Göta hofrätt,	öfverintendentsämbetet,
krigshofrätten,	postsparbanksstyrelsen,
generalpoststyrelsen,	patent- och registreringsverket,
telegrafstyrelsen,	riksarkivet,
myntverket,	kungl. biblioteket,
kontrollverket,	nationalmuseum,
generaltullstyrelsen,	landtmäteristyrelsen,
statistiska centralbyrån,	landtbruksstyrelsen;

B) *enligt det s. k. Tenowska systemet:*

arméförvaltningen,	kommerskollegium.
marinförvaltningen,	

Grupp II.

Den föreslagna aflöningen fördelad å nuvarande aflöningstitlar äfvensom å
»hyresbidrag»:

A) *med bibehållande för öfrigt, i hufvudsak, af nu gällande aflöningssystem:*

nedre justitierevisionen,	järnvägsstyrelsen,
Svea hofrätt,	kammarkollegium,
hofrätten öfver Skåne och Ble-	statskontoret,
kinge,	kammarrätten,
medicinalstyrelsen,	domänstyrelsen;
väg- och vattenbyggnadsstyrelsen,	

B) *enligt det s. k. Tenowska systemet:*

lotsstyrelsen.

Förutom det af kammarkollegium framställda förslag, som ofvan upptagits under Grupp II A), har detta verk alternativt framlagt förslag enligt det Tenowska systemet, dels med aflöningen fördelad å nuvarande aflöningstitlar och dels med uppförande därförutom af en del af aflöningen såsom hyresbidrag.

En alldeles särskild ställning intager fångvårdsstyrelsen, som hemställt om förhöjning å samtliga nuvarande aflöningstitlar samt därjämte om uppförande af en del af aflöningen under rubrik »hyresbidrag», men föreslagit, att detta sistnämnda skulle tillkomma endast den, som är eller varit gift och ej åtnjuter fri bostad af kronan.

Kommittén, som vid afgifvande af yttranden angående reglering af löneförhållanden m. m. vid de särskilda ämbetsverken varder i tillfälle att fullständigt redogöra för de af vederbörande verk föreslagna ändringar i gällande lönestater, har, för syftemålet med nu förevarande del af kommitténs betänkande, ansett till fyllest att här meddela följande tabellariska öfversikter af verkens förslag till aflöningar för deras *chefer* och för deras öfriga *tjänstemän i de tre allmänna normalgraderna* (jämte, undantagsvis, notarier i rikets hofrätter) samt för *vaktbetjante i allmänhet*:

Ämbetsverkens förslag till aflöningar för chefer

		C h e f e r.					T r e d j e		
		Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Hyresbidrag.	Ålders-tillägg.	Summa.	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Hyresbidrag.
		K r o n o r.					K r o		
Grupp I.									
A)									
1.	Göta hofrätt	8,933·33	3,066·67	—	—	12,000	5,333·33	2,466·67	—
2.	generalpoststyrelsen	7,500	3,500	—	—	11,000	4,800	2,400	—
3.	telegrafstyrelsen	7,700	3,300	—	—	11,000	4,950	2,250	—
4.	myntverket	4,400	2,500	—	1,100 *)	8,000 s)	—	—	—
5.	kontrollverket	3,100	1,650	—	1,000 s)	5,750 s)	—	—	—
6.	generaltullstyrelsen	6,200	2,800	—	—	9,000 s)	4,800	2,400	—
7.	statistiska centralbyrån	5,500	2,500	—	—	8,000	—	—	—
8.	öfverintendentsämbetet	5,500	2,500	—	—	8,000	—	—	—
9.	postsparbanksstyrelsen	—	—	—	—	—	4,500	3,000	—
10.	patent- och registreringsverket	5,500	2,500	—	—	8,000	—	—	—
11.	riksarkivet	5,500	2,750	—	—	8,250	—	—	—
12.	kungl. biblioteket	5,680	2,000	—	720 *)	8,400	—	—	—
13.	nationalmuseum	6,900		—	—	6,900	—	—	—
14.	landtmäteristyrelsen	5,600	2,400	—	—	8,000	—	—	—
15.	landtbruksstyrelsen	5,500	2,500	—	—	8,000	—	—	—
B)									
16.	arméförvaltningen	6,200	2,800	1,000	1,000 *)	11,000	4,400	2,000	—
17.	marinförvaltningen	—	—	—	—	—	4,400	2,000	—
18.	kommerskollegium	6,500	3,500	—	—	10,000	4,400	2,000	—

och andra tjänstemän i nedannämnda grader.

g r a d e n .		A n d r a g r a d e n .					F ö r s t a g r a d e n . ¹⁾					
Ålders- tillägg.	Summa.	Lön.	Tjänst- görings- pennin- gar.	Hyres- bidrag.	Ålders- tillägg.	Summa.	Lön.	Tjänst- görings- pennin- gar.	Hyres- bidrag.	Ålders- tillägg.	Summa.	
n o r .		K r o n o r .					K r o n o r .					
600 ²⁾	8,400	3,533·33	2,066·67	—	1,000 ³⁾	6,600	2,560	1,480	—	1,000 ³⁾	5,040 ⁴⁾	1.
600 ²⁾	7,800	3,500	1,800	—	1,000 ³⁾	6,300 ⁵⁾	2,500	1,500	—	1,000 ³⁾	5,000	2.
600 ²⁾	7,800	3,533·33	1,766·67	—	1,000 ³⁾	6,300	2,400	1,600	—	1,000 ³⁾	5,000 ⁶⁾	3.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4.
—	—	—	—	—	—	—	2,000	1,100	—	1,000 ³⁾	4,100	5.
600 ²⁾	7,800	3,500	1,800	—	1,000 ³⁾	6,300	2,500	1,500	—	1,000 ³⁾	5,000	6.
—	—	3,500	1,800	—	1,000 ³⁾	6,300	2,400	1,400	—	1,000 ³⁾	4,800	7.
—	—	3,500	1,800	—	1,000 ³⁾	6,300	—	—	—	—	—	8.
500 ²⁾	8,000	3,500	1,800	—	1,000 ³⁾	6,300	2,500	1,500	—	1,000 ³⁾	5,000	9.
—	—	3,500	1,800	—	1,000 ³⁾	6,300	2,500	1,500	—	1,000 ³⁾	5,000	10.
—	—	{ 5,400		—	1,200 ¹⁰⁾	6,600 ¹¹⁾	3,600		—	1,200 ¹⁰⁾	4,800	11.
—	—	{ 5,500		—	1,000 ³⁾	6,500	3,500		—	1,000 ³⁾	4,500	13.
—	—	3,900	1,500	—	1,200 ¹⁰⁾	6,600	2,400	1,200	—	1,200 ¹⁰⁾	4,800	12.
—	—	—	—	—	—	—	3,500		—	1,000 ³⁾	4,500	18.
—	—	3,500	1,800	—	1,000 ³⁾	6,300	2,200	1,400	—	1,000 ³⁾	4,600	14.
—	—	3,500	1,800	—	1,000 ³⁾	6,300	—	—	—	—	—	15.
2,400 ¹²⁾	8,800	3,000	1,500	—	2,500 ¹³⁾	7,000 ¹⁴⁾	2,200	1,200	—	2,000 ¹⁵⁾	5,400	16.
2,000 ¹⁶⁾	8,400	3,000	1,500	—	2,500 ¹³⁾	7,000	1,800	1,200	—	3,000 ¹⁷⁾	6,000 ¹⁸⁾	17.
2,400 ¹²⁾	8,800	3,000	1,500	—	2,500 ¹³⁾	7,000	1,800	1,200	—	2,400 ¹⁹⁾	5,400	18.

Grupp II.		C h e f e r.					T r e d j e		
		Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Hyres- bidrag.	Ålders- tillägg.	Summa.	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Hyres- bidrag.
		K r o n o r.					K r o		
1.	nedre justitierevisionen	—	—	—	—	—	4,400	2,400	1,000
2.	Svea hofrätt	7,600	3,000	1,400	—	12,000	4,400	2,400	1,000
3.	hofrätten öfver Skåne och Blekinge	7,600	3,000	900	—	11,500	4,400	2,400	700
4.	medicinalstyrelsen	6,200	3,300	900	—	10,400	4,400	2,400	600
5.	väg- och vattenbyggnadsstyrelsen .	6,300	2,900	1,200	—	10,400	4,600	2,200	1,000
6.	järnvägsstyrelsen	8,000	4,000	1,200	—	13,200	5,400	2,000	1,000
7.	kammarkollegium (hufvudförslaget)	7,600	2,700	1,200	—	11,500	4,400	2,400	1,000
8.	statskontoret	6,200	3,000	1,200	—	10,400	4,400	2,400	1,000
9.	kammarrätten	7,600	3,000	900	—	11,500	4,400	2,400	600
10.	domänstyrelsen	6,200	3,300	1,500	—	11,000	4,400	2,400	1,000
B)									
11.	lotsstyrelsen	6,200	2,800	1,500	—	10,500	3,600	2,200	1,000
12.	kammarkollegium } (alternativa förslag) }	7,600	2,700	1,200	—	11,500	{ 4,400 3,400	2,000 2,000	— 1,000
13.	fångvårdsstyrelsen	6,500	3,500	900 ²⁸⁾	—	10,900	4,500	2,500	700 ²⁸⁾

¹⁾ Härunder upptagas äfven notarier i rikets hofrätter.

²⁾ Efter 5 år.

³⁾ 500 kr. efter 5 och ytterligare 500 kr. efter 10 år.

⁴⁾ Dessutom 400 kr. i renskriftspenningar.

⁵⁾ Kassör dessutom 500 kr. i felräkningspenningar.

⁶⁾ Hufvudkassör dessutom 500 kr. i felräkningspenningar.

⁷⁾ 600 kr. efter 5 och ytterligare 500 kr. efter 10 år.

⁸⁾ Dessutom fri bostad och vedbrand.

⁹⁾ Dessutom boställsvåning.

¹⁰⁾ 600 kr. efter 5 och ytterligare 600 kr. efter 10 år.

¹¹⁾ Alternativa förslag.

¹²⁾ 600 kr. efter 3 samt ytterligare 600 kr. efter resp. 6, 9 och 12 år.

¹³⁾ 500 kr. efter 3 samt ytterligare 500 kr. efter resp. 6, 9, 12 och 15 år.

¹⁴⁾ Krigskassör dessutom 500 kr. i felräkningspenningar.

g r a d e n.		A n d r a g r a d e n.					F ö r s t a g r a d e n. ¹⁾					
Ålders- tillägg.	Summa.	Lön.	Tjänst- görings- pennin- gar.	Hyres- bidrag.	Ålders- tillägg.	Summa.	Lön.	Tjänst- görings- pennin- gar.	Hyres- bidrag.	Ålders- tillägg.	Summa.	
n o r.		K r o n o r.					K r o n o r.					
600 ²⁾	8,400	—	—	—	—	—	2,500	1,400	300	1,000 ³⁾	5,200	1.
600 ²⁾	8,400	2,800	2,000	800	1,000 ³⁾	6,600	2,000	1,500	550	1,000 ³⁾	5,050 ⁴⁾	2.
600 ²⁾	8,100	—	—	—	—	—	2,000	1,500	400	1,000 ³⁾	4,900 ²⁰⁾	3.
600 ²⁾	8,000	3,000	1,800	500	1,500 ²¹⁾	6,800	1,800	1,400	400	1,500 ²¹⁾	5,100	4.
							2,000	1,400	400	1,500 ²¹⁾	5,800 ²²⁾	
600 ²⁾	8,400	3,100	1,700	800	1,000 ³⁾	6,600	1,900	1,400	600	1,000 ³⁾	4,900	5.
—	8,400	3,000	1,500	800	1,000 ³⁾	6,300	1,800	1,200	600	1,000 ³⁾	4,600	6.
600 ²⁾	8,400	3,000	1,800	800	1,000 ³⁾	6,600	2,000	1,500	600	1,000 ³⁾	5,100	7.
600 ²⁾	8,400	3,000	1,800	800	1,000 ³⁾	6,600 ²³⁾	1,800	1,500	600	1,000 ³⁾	4,900 ²⁴⁾	8.
600 ²⁾	8,000	3,000	1,800	500	1,000 ³⁾	6,300	2,000	1,500	500	1,000 ³⁾	5,000 ²⁵⁾	9.
							1,800	1,400	400	1,000 ³⁾	4,600 ²⁶⁾	
600 ²⁾	8,400	—	—	—	—	—	1,800	1,500	600	1,000 ³⁾	4,900	10.
2,000 ²⁷⁾	8,800	2,500	1,800	500	2,000 ²⁷⁾	6,800	1,800	1,500	500	2,000 ²⁷⁾	5,800	11.
2,400 ¹²⁾	8,800	3,000	1,500	—	2,500 ¹²⁾	7,000	3,600		—	2,000 ¹⁵⁾	5,600	12.
2,400 ¹²⁾	8,800	2,200	1,500	800	2,500 ¹²⁾	7,000	1,800	1,200	600	2,000 ¹⁵⁾	5,600	
1,000 ³⁾	8,700	3,000	2,000	500 ²⁸⁾	1,500 ²¹⁾	7,000	2,000	1,500	500 ²⁸⁾	1,500 ²¹⁾	5,500	13.

¹⁵⁾ 400 kr. efter 3 samt ytterligare 400 kr. efter resp. 6, 9, 12 och 15 år.

¹⁶⁾ 500 kr. efter 3 samt ytterligare 500 kr. efter resp. 6, 9 och 12 år.

¹⁷⁾ 500 kr. efter 3 samt ytterligare 500 kr. efter resp. 6, 9, 12, 15 och 18 år.

¹⁸⁾ Kassör dessutom 500 kr. i felräkningspennningar.

¹⁹⁾ 400 kr. efter 3 samt ytterligare 400 kr. efter resp. 6, 9, 12, 15 och 18 år.

²⁰⁾ Dessutom 800 kr. i renskrifningspennningar.

²¹⁾ 500 kr. efter 5 och ytterligare 500 kr. efter resp. 10 och 15 år.

²²⁾ Registratorn och aktuarien.

²³⁾ Räntmästare dessutom 500 kr. i felräkningspennningar.

²⁴⁾ Stämpelkassör dessutom 500 kr. i felräkningspennningar.

²⁵⁾ Revisor.

²⁶⁾ Aktuarie samt notarie.

²⁷⁾ 500 kr. efter 4 samt ytterligare 500 kr. efter resp. 8, 12 och 16 år.

²⁸⁾ Utgår endast till tjänsteman, som är eller varit gift och ej af kronan åtnjuter fri bostad.

Ämbetsverkens förslag till aflöningar för vaktbetjante.

	Förste vaktmästare.					Vaktmästare.				
	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Hyres- bidrag.	Ålders- tillägg.	Summa.	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Hyres- bidrag.	Ålders- tillägg.	Summa.
K r o n o r.					K r o n o r.					
Grupp I.										
A)										
Göta hofrätt	946 67	373 33	—	—	1,320	620	360	—	100 ¹⁾	1,080
krigshofrätten	—	—	—	—	—	700	250	—	100 ¹⁾	1,050 ²⁾
generalpoststyrelsen	1,000	400	—	200 ²⁾	1,600 ⁴⁾	800	300	—	200 ²⁾	1,300 ⁴⁾
telegrafstyrelsen	1,000	400	—	—	1,400 ⁴⁾	700	400	—	200 ²⁾	1,300 ⁴⁾
myntverket	—	—	—	—	—	500	400	—	200 ¹⁾	1,100 ²⁾
generaltullstyrelsen	1,000	400	—	100 ¹⁾	1,500	700	300	—	200 ²⁾	1,200
statistiska centralbyrån	900	500	—	—	1,400 ⁵⁾	600	500	—	100 ¹⁾	1,200 ⁵⁾
öfverintendentsämbetet	900	400	—	100 ¹⁾	1,400 ⁶⁾	600	400	—	200 ²⁾	1,200 ⁶⁾
postsparbanksstyrelsen	1,000	400	—	200 ²⁾	1,600 ⁴⁾	800	300	—	200 ²⁾	1,300 ⁴⁾
patent- och registreringsverket	900	500	—	—	1,400 ⁴⁾	600	500	—	100 ¹⁾	1,200 ⁴⁾
riksarkivet	900	500	—	—	1,400 ⁷⁾	600	400	—	100 ¹⁾	1,100 ⁷⁾
kungl. biblioteket	1,020	300	—	120 ¹⁾	1,440 ²⁾	660	300	—	240 ⁸⁾	1,200 ⁹⁾
nationalmuseum	700	300	—	—	1,000 ¹⁰⁾	575	300	—	100 ¹⁾	975 ¹¹⁾
landtmäteristyrelsen	900	400	—	—	1,300 ⁵⁾	600	400	—	100 ¹⁾	1,100 ⁵⁾
landtbruksstyrelsen	—	—	—	—	—	600	350	—	100 ¹⁾	1,050 ⁶⁾
B)										
arméförvaltningen	800	300	—	300 ¹²⁾	1,400 ¹²⁾	500	300	—	300 ¹²⁾	1,100 ¹²⁾
marinförvaltningen	800	300	—	200 ¹⁴⁾	1,300	500	300	—	300 ¹²⁾	1,100
kommerskollegium	800	300	—	200 ¹⁴⁾	1,300 ⁶⁾	500	300	—	300 ¹²⁾	1,100 ⁶⁾
Grupp II.										
A)										
nedre justitierevisionen	500	400	200	100 ¹⁾	1,200 ¹⁵⁾	500	400	200	100 ¹⁾	1,200
Svea hofrätt	800	400	150	—	1,350	500	400	100	100 ¹⁾	1,100

	Förste vaktmästare.					Vaktmästare.				
	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Hyres- bidrag.	Ålders- tillägg.	Summa.	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Hyres- bidrag.	Ålders- tillägg.	Summa.
	K r o n o r.					K r o n o r.				
hofrätten öfver Skåne och Blekinge	800	400	200	—	1,400	500	400	100	100 ¹⁾	1,100
medicinalstyrelsen	800	400	150 ¹⁸⁾	—	1,350	500	400	100 ¹⁸⁾	100 ¹⁾	1,100
väg- och vattenbyggnadsstyrelsen .	700	500	200 ¹⁸⁾	100 ¹⁾	1,500	600	400	100	100 ¹⁾	1,200
järnvägsstyrelsen	900	400	—	—	1,300 ⁹⁾	—	—	—	—	— ¹⁷⁾
kammarkollegium (hufvudförslaget)	800	300	200	—	1,300	500	300	200	100 ¹⁾	1,100
statskontoret	800	400	200	—	1,400	500	400	200	100 ¹⁾	1,200
kammarrätten	800	400	150	—	1,350 ¹⁸⁾	500	400	100	100 ¹⁾	1,100 ¹⁸⁾
domänstyrelsen	800	400	200	—	1,400	500	400	200	100 ¹⁾	1,200
B)										
lotsstyrelsen	700	400	250 ¹⁸⁾	300 ¹⁹⁾	1,650	600	300	200 ¹⁸⁾	300 ¹⁹⁾	1,400
kammarkollegium } (alternativa förslag) }	{ 800 600	{ 300 300	{ — 200	{ 200 ¹⁴⁾ 200 ¹⁴⁾	{ 1,300 1,300	500	300	— 200	300 ¹²⁾ 300 ¹²⁾	1,100 1,100
fängvårdsstyrelsen	800	300	300 ²⁰⁾	200 ³⁾	1,600	600	300	300 ²⁰⁾	200 ³⁾	1,400

¹⁾ Efter 5 år.

²⁾ Dessutom fri bostad; vaktmästaren vid myntverket åtnjuter jämväl fri vedbrand.

³⁾ 100 kr. efter 5 och ytterligare 100 kr. efter 10 år.

⁴⁾ Åtnjutes fri bostad, minskas lönen med 200 kr.

⁵⁾ Åtnjuter vaktmästare fri bostad och vedbrand, skall, såvida icke dessa förmåner tillkomma honom såsom portvakt eller för åligganden utöfver tjänsten, lönen minskas med 200 kronor.

⁶⁾ Åtnjutes fri bostad, minskas lönen med 150 kronor.

⁷⁾ Åtnjutes fri bostad, bör lönen minskas med 150—200 kronor.

⁸⁾ 120 kr. efter 5 och ytterligare 120 kr. efter 10 år.

⁹⁾ En vaktmästare, tillika maskinist, åtnjuter ock fri bostad.

¹⁰⁾ Tillika portvakt, åtnjuter äfven fri bostad och ved.

¹¹⁾ En vaktmästare, tillika gårdsdräng, åtnjuter äfven fri bostad och vedbrand.

¹²⁾ 50 kr. efter 3 samt ytterligare 50 kr. efter resp. 6, 9, 12, 15 och 18 år.

¹³⁾ Åtnjuter vaktmästare fri bostad jämte vedbrand, skall, såvida icke dessa förmåner tillkomma honom såsom portvakt eller för åligganden utöfver tjänsten, lönen minskas med 150 kronor.

¹⁴⁾ 50 kr. efter 3 samt ytterligare 50 kr. efter resp. 6, 9 och 12 år.

¹⁵⁾ Dessutom fri bostad eller, om sådan icke kan beredas, 200 kr. i ersättning därför.

¹⁶⁾ Åtnjutes fri bostad, utgår icke hyresbidraget.

¹⁷⁾ För vaktmästare (till hvilka utgår arfvode efter klass) föreslås höjande af minimiarfvodet till 840 kr. och maximiarfvodet till 1,080 kr.

¹⁸⁾ Åtnjutes fri bostad, göres emot denna förmån svarande afdrag å lönen.

¹⁹⁾ 100 kr. efter 4 samt ytterligare 100 kr. efter resp. 8 och 12 år.

²⁰⁾ Utgår endast till vaktmästare, som är eller varit gift och ej af kronan åtnjuter fri bostad.

Såsom af förestående tabeller framgår, har af åtskilliga centrala ämbetsverk föreslagits en betydligare löneförbättring för deras tjänstemän i första eller lägsta lönegraden än för tjänsteinnehafvare i andra och tredje lönegraderna. Till stöd därför har framhållits, att för tjänstemännen i lägsta lönegraden svårigheten att få aflöningen att förslå till utgifterna är störst. Löneregleringen för de centrala ämbetsverken »bör», yttrar marinförvaltningen, »ske efter en i förhållande till de särskilda tjänstemannagraderna nedåt stigande skala så, att lönernas ökning för den lägsta graden blir både absolut och relativt starkare än för de högre. Uppfostran, utbildning, sociala förbindelser och till följd däraf måttet af de lefnadsbehof, som måste anses såsom nödvändiga, kunna nämligen i det hela betecknas såsom enahanda för alla graderna.»

Förenklingsfrågan.

Hvad angår den i kungl. cirkuläret den 25 oktober 1901 tillika framställda frågan, huruvida genom förenklingar i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster, som genom de förändrade anordningarna kunde undvaras, har densamma besvarats nekande med endast några mindre betydande undantag, till hvilka kommittén återkommer vid behandlingen af de särskilda ämbetsverken.

Framställningar af tjänstemän i första lönegraden om löneförbättring.

Den uppfattning, som, enligt hvad ofvan omförmälts, från vissa ämbetsverks sida uttalats angående behovet af en mera afsevärd löneförbättring särskildt för tjänstemän i första eller lägsta lönegraden, har ytterligare utvecklats i de framställningar om löneförbättring, som af tjänstemän i nämnda lönegrad inom vissa centrala ämbetsverk ingifvits till Kungl. Maj:t.

I dessa framställningar fästa sökandena till en början uppmärksamheten å det, enligt deras förmenande, rådande missförhållandet emellan aflöningarna för tjänstemän i första lönegraden och de löneförmåner, som tillkomma de lägst aflönade tjänstemännen i Kungl. Maj:ts kansli; och de anse, att det svåriligen med fog kan göras gällande, att anspråken på vare sig kvalifikationer, duglighet i tjänsten eller med densamma förenadt ansvar numera i regel ställa sig högre för kanslisekreterare och registratorer i statsdepartementen än för flertalet af första gradens tjänstemän i de centrala ämbetsverken.

Äfven vid en jämförelse sinsemellan af de aflöningsförmåner, som enligt gällande aflöningsstater tillkomma första och andra gradens tjänstemän i de centrala verken, framgår, enligt sökandenas åsikt, att första gradens tjänstemän blifvit synnerligen illa tillgodosedda. Men om också — framhålla sökandena vidare — vid tiden för gällande lönestaters fastställande en sådan löneskillnad som den emellan nämnda båda lönegrader rådande varit med rättvisa och billighet öfverensstämmande, hafva förhållandena dock sedan dess väsentligen förändrats. »Anspråken på den blifvande tjänstemannens förkunskaper hafva under de senast förflutna 25 åren stegrats därhän, att det numera torde vara ytterst sällsynt, att en ung man i statens tjänst befordras ens till lägsta tjänstegraden, med mindre han aflagt ämbetsexamen eller annan akademisk examen. Och hvad beträffar de göromål, som åligga första gradens tjänstemän, torde dessa numera, i stort sedt, icke, vare sig till beskaffenheten eller till det med deras handhavande förenade ansvar, nämnvärdt skilja sig från dem, som tillkomma tjänstemännen i andra lönegraden.»

»Ur statens synpunkt» — fortsätta sökandena — »kan det icke vara annat än fördelaktigt, att anspråken på tjänstemännens teoretiska och praktiska utbildning blifvit allt mer och mer skärpta, ty i den mån, som genomsnittsdugligheten bland tjänstemännen höjes, ökas ock möjligheten för staten att utvinna bästa möjliga arbetsprodukt inom statsförvaltningens olika grenar. Men denna möjlighet skulle ökas än ytterligare, därest staten låter sig angeläget vara, att jämväl dess ringare tjänstemän, hvilka ju, hvar i sin stad, äro lika viktiga för arbetets jämna och oafbrutna fortgång som statstjänarna i högre grader, varda så pass väl aflönade, att de icke i sådan omfattning, som nu ofta nog är fallet, nödgas offra tid och krafter för att från andra arbetsområden söka förskaffa sig, hvad som brister i ett rimligt existensminimum för dem och deras familjer. Det första villkoret för att ernå ett dylikt resultat af en blifvande lönereglering är, enligt vårt förmenande, att själfva begynnelse aflöningen för första gradens tjänstemän tillmätas så, att densamma må varda tillräcklig ej blott för den nyutnämnde tjänsteinnehafvarens nödtorftiga existens utan äfven för gäldande af den skuld, som han blott alltför ofta nödgats ådraga sig för att förskaffa sig de för arbetet i statens tjänst erforderliga förutsättningar.

Endast härigenom kan, enligt vår åsikt, den nyvordne tjänstemannen blifva i tillfälle att lägga en fast grundval för sin framtida ekonomiska existens . . .»

Hvad första gradens tjänstemän nu begära, torde, mena de, icke kunna anses vara oskäligt tilltaget, särskildt med hänsyn till de löneförmåner, som från och med 1903 års början tillerkänts riksbankens tjänstemän af den mot första tjänstegraden inom de centrala verken närmast svarande grad; och detta desto hellre som dessa tjänstemän i riksbanken äro i åtnjutande af vissa andra högst afsevärda förmåner och rättigheter, hvilka icke tillkomma tjänstemän inom statens centralförvaltning, såsom t. ex. beträffande tidsberäkningen för erhållande af ålderstillägg och i fråga om tjänstledighet vid sjukdom.

Med anledning häraf hemställa sökandena, att aflöningen för första gradens tjänsteman inom de centrala verken må utgå med 4,000 kronor, däraf 2,800 kronor skulle beräknas som lön och 1,200 kronor som tjänstgöringspenningar, samt att denna aflöning efter resp. 5, 10 och 15 år må kunna ökas med ålderstillägg à 500 kronor.

*Framställning
af kanslisekre-
terare m. fl.
om löneför-
bättring.*

Med anledning af den jämförelse, som i nyssberörda framställningar af tjänstemän i första lönegraden inom vissa centrala verk anställts emellan tjänstemän i nämnda lönegrad samt kanslisekreterare och registratorer inom statsdepartementen, anser sig kommittén böra här omnämna, att i den till kommittén öfverlämnade framställningen af kanslisekreterare och med dem i aflöningsförmåner likställda tjänstemän inom Kungl. Maj:ts kansli blifvit hemställdt, att vid en blifvande allmän lönereglering löneförmånerna för kanslisekreterare och med dem likställda tjänstemän inom statsdepartementen ej måtte sättas till lägre belopp än det, som anses böra tillkomma sekreterare inom kollegium eller annat centralt ämbetsverk.

För innehållet i öfrigt af nämnda framställning torde ej vara nödigt att redogöra i denna del af kommitténs betänkande.

*Öfriga fram-
ställningar.*

Beträffande öfriga till kommittén inkomna framställningar om förbättrade löneförmåner för särskilda tjänstemän inom vissa centrala verk har

kommittén funnit desamma, såsom berörande allenast förhållandena inom enstaka ämbetsverk, ej äga betydelse för lösningen af den uppgift, kommittén i denna del af sitt betänkande sig förelagt, hvarför redogörelsen för dessa framställningars innehåll ansetts hafva sin plats i de delar af kommitténs betänkande, som afse reglering af löneförhållanden m. m. vid vederbörande särskilda verk.

Förarbeten och utredningar för kommitténs förslag.

Redan förut har framhållits, att, medan 1874 års löneregleringskommittés verksamhet gällde allenast de centrala ämbetsverken, det förevarande kommitté lämnade uppdraget omfattar alla statens myndigheter, hvilkas aflösningsförhållanden icke under senaste åren blifvit reglerade eller på grund af särskilda omständigheter äro eller kunna blifva föremål för särskild undersökning och beredning. Förutom denna åtskillnad i uppgifternas yttre omfattning är jämväl att märka, att, enligt kungl. brefvet den 3 oktober 1902 angående kommitténs tillsättning och därvid fogade utdrag af statsrådsprotokollet för samma dag, det kommittén anförtrodda uppdraget till sin innebörd är mera direkt, än hvad fallet varit med den 1874 års kommitté lämnade uppgiften, riktadt å spørsmålet om möjligheten af förenklingar i förvaltningen och indragning af tjänster.

Hvad kommitténs uppdrag i sistnämnda hänseenden angår, har kommittén emellertid ansett af nyssnämnda kungl. bref och statsrådsprotokoll framgå, att — i nära öfverensstämmelse med hvad af 1874 års kommitté beträffande dess uppgift gjorts gällande — med berörda uppdrag ej varit afsedt, att kommittén skulle ingå i någon undersökning, huruvida de allmänna förvaltningsformer, som under loppet af århundraden utvecklats sig i vårt land, fortfarande böra bibehållas såsom de för våra förhållanden ändamålsenligaste eller ersättas med nya, utan att kommittén vid sina arbeten har att utgå från den grundsatsen, att, med de undantag, som kunna af hänsyn till möjligheten af förenklingar i förvaltningen finnas påkallade, de centrala ämbetsverken och myndigheterna böra hufvudsakligen bibehållas vid den inbördes ställning och organisation, de nu äga.

I denna sin uppfattning har kommittén jämväl styrkts däraf, att de vid olika tider intill slutet af 1860-talet väckta förslag att införa

ministerstyrelse eller åtminstone ställa de centrala ämbetsverken i närmare samband med och beroende af statsdepartementen icke vunnit godkännande, samt att därefter, kommittén veterligen, i stort sedt icke ifrågasatts någon ändring i de centrala ämbetsverkens ställning, ehuru Riksdagen tid efter annan haft att pröfva — och äfven bifallit — af Kungl. Maj:t gjorda framställningar om inrättande af nya dylika verk.

Då kommittén, efter tagen del af de till densamma öfverlämnade framställningarna, gått till lösningen af kommitténs sålunda fattade uppgift i afseende å de centrala ämbetsverken, har kommittén funnit härför nödigt att, med stöd af det uti kungl. brevet den 3 oktober 1902 gifna bemyndigande, från statens centrala myndigheter infordra upplysningar i åtskilliga afseenden.

Till en början hänvände sig kommittén i skrivelser den 29 december 1902 till expeditionscheferna i statsdepartementen — med undantag af utrikesdepartementet, hvars personal ansågs i flera hänseenden ej vara med öfriga civila statstjänare jämförbar — samt till chefer eller andra vederbörande i flertalet centrala verk ¹⁾ och anhöll om uppgift å de hos vederbörande departement eller verk vid 1903 års början mot årligt arfvode anställda amanuenser eller därmed jämförliga biträden, med angifvande af deras namn, dagliga tjänstgöringstid och arfvodesbelopp.

Sedermera hemställde kommittén i skrivelser den 11 februari och den 2 mars 1903 till samma vederbörande, att genom deras föranstaltande måtte kommittén tillställas

dels namnförteckningar öfver de extra ordinarie tjänstemän — från sedt de amanuenser eller därmed jämförliga biträden med årligt arfvode, rörande hvilka uppgifter redan infordrats, — och de extra ordinarie vaktbetjante, hvilka efter 1902 års ingång kortare eller längre tid tjänstgjort

¹⁾ Bland de i afdelning IV af Sveriges statskalender upptagna centrala verk och styrelser hafva vid kommitténs i detta sammanhang verkställda undersökningar uteslutits riksförsäkringsanstalten, å hvilken kommitténs uppdrag ej äger afseende, äfvensom krigshofrätten, mynt- och kontrollverken, stuteriöfverstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning och rikets allmänna kartverk, enär kommittén ansett dessa verk med afseende å aflönings- och andra förhållanden ej vara jämförbara med öfriga centrala myndigheter.

i vederbörande departement eller verk och ej dåmera voro från verket skilda eller eljest att anse såsom därifrån afgångna;

dels ock meddelanden i följande hänseenden:

1) huruvida extra ordinarie tjänstemän och extra ordinarie vaktbetjante antagas allenast i mån af yppadt behof eller äfven sådant oafsedt;

2) huruvida extra ordinarie tjänstemän och extra ordinarie vaktbetjante utan fast arfvode, hvilka viss tid utan behörigt tillstånd eller anmaldt laga förfall afhålla sig från tjänstgöring, blifva genom formligt beslut eller annorledes från vederbörande departement eller verk skilda;

3) huruvida extra ordinarie tjänstemän och extra ordinarie vaktbetjante utan fast arfvode äro indelade till regelbunden tjänstgöring och, i sådant fall, till hvilken omfattning;

4) huruvida inom de verk, hvilkas instruktioner medgifva anställande såsom tjänstemän af personer, hvilka aflagt endast afgångsexamen från högre allmänt läroverk, under åren 1900—1902 blifvit till ordinarie tjänster eller amanuens- eller därmed jämförliga befattningar utnämnda eller förordnade eller ock eljest till extra ordinarie tjänstemän antagna personer, som aflagt allenast nämnda examen; samt

5) huruvida någon af vederbörande departements eller verks tjänstemän, i sin tjänst eller för bestyr i sammanhang därmed, åtnjuter sportler och, i sådant fall, till hvilka belopp dessa för honom uppgått under hvartdera af åren 1900, 1901 och 1902.

I sistnämnda skrivelser anhöll kommittén tillika, att, för åstadkommande af en möjligast fullständig statistisk utredning angående utnämningssålder och befordringsförhållanden för tjänstemän och vaktbetjante inom Kungl. Maj:ts kansli och de centrala ämbetsverken, vissa skrivelserna bifogade blanketter till särskilda frågeformulär måtte varda behörigen ifyllda.

Till jämförelse med den utredning rörande utnämningssålder och befordringsförhållanden, för hvilken nyssnämnda frågeformulär voro afsedda, har kommittén låtit kontrollera och fullständiga en i samband med ofvan nämnda framställningar af första gradens tjänstemän inom vissa centrala verk till Kungl. Maj:t ingifven, med ledning af statskalendrarna upprättad tablå, så att den efter dess fullständigande omfattar åren 1877—1902 samt 27 centrala verk och beträffande de tjänstemän i första, andra och

tredje normalgraderna, hvilka under någon del af den tidrymd, de nuvarande lönestaterna varit gällande, tjänstgjort inom något af dessa verk, utvisar lefnadsåldern vid befordran till befattning inom graden, längden af den tid, de innehaft befattningarna, räknadt från anställandet i vederbörande lönegrad intill afgång från graden eller, för de i tjänsten kvarstående, till 1903 års början, samt befordringsmöjligheterna, sådana de inom dessa olika grader framstått.

De uppgifter, som genom frågeformulären insamlats, har kommittén låtit i erforderliga hänseenden statistiskt sammanställa uti bihang till förvarande del af kommitténs betänkande, hvarförutom i detta bihang tillika meddelas tabellariska framställningar af de resultat, som vunnits af den med ledning af statskalendrarna verkställda undersökningen.

I den af kommittén lämnade öfversikten af lönereglerings- och för- *Tjänstemännens antal vid olika tider.* enklingsfrågornas tidigare behandling är påpekadt, att vid upprepade tillfällen från representationens sida gjorts framställningar om genomförande af förenklingar i förvaltningen och om indragning af öfverflödiga tjänster. I öfversikten har ock omnämnts, att den år 1858 tillsatta kommittén för förändrad organisation af rikets styrelseverk och förvaltningsmyndigheter, i syfte att åskådliggöra hvad i afseende å inskränkning af antalet tjänstemän blifvit beträffande statsdepartementens kanslier och de centrala förvaltningsverken åtgjordt, upprättat en tabell, utvisande antalet af de i nämnda kanslier och verk anställda tjänstemän åren 1823 och 1859.

Det särskilda utskott, som vid 1868 års riksdag tillsattes för behandling af väckt motion om den s. k. administrativa domsrättens upphörande och förvaltningens förenkling i vissa hänseenden, framlade i en tabell en sammandragen öfversikt af de förändringar, som den centrala förvaltningen i afseende å sin tjänstemannapersonal undergått från och med 1823 till och med 1868. Då under tiden från 1868 till midten af 1870-talet inga större förändringar ägt rum i denna personals antal, lära de i sistnämnda tabell intagna uppgifter för år 1868 tämligen noggrant återgifva förhållandena vid tiden närmast före 1870-talets löneregleringar.

Till åskådliggörande af verkningarna af dessa löneregleringar, af hvilka den senaste genomfördes vid 1882 års riksdag, samt till utredning om därefter inträdda förändringar i den centrala förvaltningspersonalens antal har kommittén låtit upprätta förteckningar öfver antalet tjänstemän inom statsdepartementens kanslier och de centrala förvaltningsverken vid början af åren 1883 och 1903, hvilka förteckningar i en vidfogad tablå blifvit med de äldre tabellerna sammanställda (Tab. A).

I denna tablå har antalet tjänstemän inom vissa departement och verk år 1903 angifvits olika mot hvad som skett uti den af kommittén åvägabragta statistiska utredningen. Detta beror därpå, att de grunder, som vid beräklandet af tjänstemännens antal följts i de äldre tabellerna och, för vinnande af jämförlighet, ansetts, så vidt ske kunnat, böra tillämpas äfven hvad angår åren 1883 och 1903, i viss mån afvika från de grunder, kommittén ansett böra vid dess statistiska beräkningar följas, särskildt därutinnan att uti de äldre tabellerna tagits i beräkning jämväl samtliga militära och tekniska befattningshafvande inom armé- och marin-förvaltningarna, medan åter kommitténs statistiska beräkningar afse allenast dessa statsmyndigheters civila personal.

Nämnda tablå afser allenast den inom *statsdepartementens kanslier* och de centrala *förvaltningsverken* anställda tjänstemannapersonal, men däremot icke tjänstemän hos jämförliga judiciella centralmyndigheter, hofrätterna därunder inbegripna. Antalet hos sistnämnda myndigheter anställda tjänstemän för de särskilda år, som i sagda tablå afses, framgår af en annan tablå (Tab. B).

En sammanställning af dessa båda tablåer visar, att, med iakttagande af enahanda beräkningsgrunder, som i de äldre tabellerna följts, antalet tjänstemän hos de centrala statsmyndigheterna, fränsetdt statsrådet och högsta domstolen, utgjort

år 1823	946
» 1859	679
» 1868	720
» 1883	601
» 1903	757.

Tab. A. Tablå, utvisande antalet tjänstemän inom den centrala statsfö altningen nedannämnda år.

79

1 8 2 3.		1 8 5 9.		1 8 6 8.		1 8 8 3.		1 9 0 3.	
kanslistyrelsen med underlydande expedition och 2 bokhållare	23								
hofkanslersexpeditionen	5	justitiestats-expeditionen	8	justitiestats-expeditionen	8	justitiedepa entets kansli	6	justitiedepartementets kansli	6
kabinettet för utrikes brevväxlingen med underlydande translatores etc.	11	utrikesdepartementets expedition med underlydande translatores etc.	11	utrikesdepartementets expedition	13	utrikesdepartementets kansli	15	utrikesdepartementets kansli	18
krigsexpeditionen	28	landtförsvarsdepartementets kansliexpedition	13	landtförsvarsdepartementets expedition	12	landtförsvarsdepartementets kansli	8	landtförsvarsdepartementets kansli	7
		sjöförsvarsdepartementets kansliexpedition	5	sjöförsvarsdepartementets expedition	5	sjöförsvarsdepartementets kansli	4	sjöförsvarsdepartementets kansli	4
kammarexpeditionen	21	civildepartementets expedition jämte byrån för brännvinskontrollen	16	civildepartementets expedition	16	civildepartementets kansli	12	civildepartementets kansli	12
handels- och finansexpeditionen	20	finansdepartementets expedition	14	finansdepartementets expedition	13	finansdepartementets kansli	11	finansdepartementets kansli [kontroll- och justeringsbyrån inberäknad]	12
kolonialdepartementet	9								
ecklesiastikexpeditionen	23	ecklesiastikdepartementets expedition jämte läroverksbyrån	14	ecklesiastikdepartementets expedition	14	ecklesiastikdepartementets kansli	12	ecklesiastikdepartementets kansli	12
								jordbruksdepartementets kansli	6
riksarkivet	6	riksarkivet	6	riksarkivet	6	riksarkivet	7	riksarkivet	7
kungl. biblioteket	4	kungl. biblioteket	5	kungl. biblioteket	5	kungl. biblioteket	7	kungl. biblioteket	8
rikshistoriegraf	1								
		redaktör af svensk författningssamling	1	redaktör af svensk författningssamling	1	utgifvare af svensk författningssamling	1	utgifvare af svensk författningssamling	1
		riksantikvarie	1	riksantikvarie	1	riksantikvarie	1	riksantikvarie	1
riksheraldikus	1	riksheraldikus	1	riksheraldikus	1	riksheraldikus	1	riksheraldikus	1
krigskollegium	93	krigskollegium	50	arméförvaltningen	46	arméförvaltningen	32	arméförvaltningen	36
kommittén för salpeterärendena	6	kommittén för salpeterärendena	4						
förvaltningen af sjöärendena	28	förvaltningen af sjöärendena	24	förvaltningen af sjöärendena	30	marinförvaltningen	17	marinförvaltningen	39
kammarkollegium	62	kammarkollegium	42	kammarkollegium	40	lotsstyrelsen	16	lotsstyrelsen	14
statskontoret	33	statskontoret	31	statskontoret	34	statskontoret	18	statskontoret	20
kartasigillatakontoret	6								
allmänna magasinidirektionen	29								
mynt- och kontrollverken	11	mynt- och kontrollverken	6	mynt- och kontrollverken	7	{ myntverket . kontrollverket	2	myntverket	3
							3	kontrollverket	3
kommerskollegium	43	kommerskollegium	28	kommerskollegium	27	kommerskollegium	19	kommerskollegium	16
bergskollegium	32								
								patent- och registreringsverket	17
kammarrätten	66	kammarrätten	49	kammarrätten	49	kammarrätten	34	kammarrätten	37
krigsrevisionsdepartementet	13								
sundhetskollegium	20	sundhetskollegium	15	sundhetskollegium	15	medicinalstyrelsen	16	medicinalstyrelsen	18
serafimerordensgillet	18	serafimerordensgillet	18	serafimerordensgillet	6				
öfverintendentsämbetet	19	öfverintendentsämbetet	13	öfverintendentsämbetet	15	{ öfverintendentsämbetet nationalmuseum	6	öfverintendentsämbetet	6
							5	nationalmuseum	5
öfverpostdirektörsämbetet	14	generalpoststyrelsen	16	generalpoststyrelsen	24	generalpoststyrelsen	30	generalpoststyrelsen	46
Transport	645	Transport	391	Transport	388	Transport	304	Transport	376

1 8 2 3.		1 8 5 9.		1 8 6 8.		1 8 8 3.		1 9 0 3.	
Transport	645	Transport	391	Transport	388	Transport	304	Transport	376
-----		-----		-----		-----		-----	
generaltulldirektionen	48	chefsämbetet för telegrafverket	16	telegrafstyrelsen	16	telegrafstyrelsen	17	postsparbanksstyrelsen	8
landtmäterikontoret	13	generaltullstyrelsen	27	generaltullstyrelsen	30	generaltullstyrelsen	21	telegrafstyrelsen	27
-----		generallandtmäterikontoret	10	generallandtmäterikontoret	11	landtmäteristyrelsen	6	generaltullstyrelsen	24
-----		-----		-----		justeringsstyrelsen	2	landtmäteristyrelsen	6
kommittén för väganläggningar i norra provinserna	5	styrelsen öfver fängelser och arbetsinrättningar	24	fångvårdsstyrelsen	20	fångvårdsstyrelsen	12	fångvårdsstyrelsen	12
strömningskommittén	5	styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader	8	styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader	8	väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	9	väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	8
konvojkommisariatet	9	konvojkommisariatet	8	-----		-----		-----	
stuteriöfverstyrelsen	2	stuteriöfverstyrelsen	2	stuteriöfverstyrelsen	2	stuteriöfverstyrelsen	2	stuteriöfverstyrelsen	2
-----		stamholländeristyrelsen	2	styrelsen för stamholländerierna	2	-----		-----	
kommissionen öfver tabellverket	8	statistiska centralbyrån	8	statistiska tabellkommissionen	4	statistiska centralbyrån	6	statistiska centralbyrån	6
jägeristatens styrelse	2	chefen för skogsinstitutet	1	skogsstyrelsen	4	domänstyrelsen	14	domänstyrelsen	14
nummerlotteridirektionen	25	styrelsen öfver ekplanteringarna	2	-----		-----		-----	
-----		-----		rikets ekonomiska kartverk	12	rikets ekonomiska kartverk	18	rikets allmänna kartverk	18
-----		-----		Sveriges geologiska undersökningar	11	Sveriges geologiska undersökning	12	Sveriges geologiska undersökning	10
-----		-----		styrelsen för statens järnvägstrafik	16	styrelsen för statens järnvägstrafik	33	järnvägsstyrelsen	82
-----		-----		styrelsen öfver statens järnvägsbyggnader	12	-----		-----	
-----		-----		-----		-----		riksförsäkringsanstalten	9
-----		-----		-----		-----		landtbruksstyrelsen	5
Summa	762	Summa	499	Summa	536	Summa	456	Summa	607

Tab. B. Tablå, utvisande antalet tjänstemän hos de judiciella centralmyndigheterna nedannämnda år.

1 8 2 3.		1 8 5 9.		1 8 6 8.		1 8 8 3.		1 9 0 3.	
nedre justitierevisionen med expedition	45	nedre justitierevisionen med expedition	32	nedre justitierevisionen med expedition	45	nedre justitierevisionen	29	nedre justitierevisionen	26
generalauditörsexpeditionen	2	generalauditörsexpeditionen	2	generalauditörsexpeditionen	2	-----		-----	
justitiekanslersexpeditionen	3	justitiekanslersexpeditionen	6	justitiekanslersexpeditionen	4	justitiekanslersämbetet	4	justitiekanslersämbetet	3
Svea hofrätt	49	Svea hofrätt	52	Svea hofrätt	50	Svea hofrätt	45	Svea hofrätt	61
Göta hofrätt	52	Göta hofrätt	56	Göta hofrätt	52	Göta hofrätt	44	Göta hofrätt	37
hofrätten öfver Skåne och Blekinge	21	hofrätten öfver Skåne och Blekinge	24	hofrätten öfver Skåne och Blekinge	23	hofrätten öfver Skåne och Blekinge	20	hofrätten öfver Skåne och Blekinge	20
krigshofrätten	10	krigshofrätten	6	krigshofrätten	6	krigshofrätten	3	krigshofrätten	3
kanslirätten	2	kanslirätten	2	kanslirätten	2	-----		-----	
Summa	184	Summa	180	Summa	184	Summa	145	Summa	150

Det torde knappast behöfva påpekas, att de sålunda för särskilda år angifna siffertalen, om än till det yttre med hvarandra jämförbara, ingalunda kunna utan vidare ställas emot hvarandra för bedömande, i hvad mån de från representationens sida vid olika tider uttalade önskingar om inskränkning i möjligaste måtto af tjänstemännens antal vunnit beaktande.

Å ena sidan är nämligen att märka, att under tidernas lopp de statens centrala organ förelagda uppgifter blifvit såväl kvantitativt som kvalitativt mera kräfvande. Särskildt vid en jämförelse af den för år 1903 angifna siffra med siffrorna för tidigare år är att taga hänsyn till den ofantliga utveckling, som statens kommunikationsväsende och vissa andra grenar af statsförvaltningen tagit under de senaste årtiondena af 1800-talet och som med nödvändighet påkallat en utomordentligt stark ökning af vederbörande förvaltningspersonal. I sådant hänseende är att märka, att, medan sammanlagda antalet tjänstemän hos centralstyrelserna för post, telegraf och järnvägar utgjorde 68 år 1868 och 80 år 1883, antalet år 1903 vuxit till 155. Och vidare må erinras, hurusom i tab. A) finnas för år 1903 upptagna fyra centralverk, nämligen styrelsen för postsparbanken med 8, patent- och registreringsverket med 17, landtbruksstyrelsen med 5 och riksförsäkringsanstalten med 9 tjänstemän, hvilka verk representera till det mesta helt och hållet nya statsförvaltningsgrenar eller åtminstone sådana, hvilka vid tiden för 1870-talets lönerogleringar kräft ojämförligt ringare arbetskrafter än nu till dags. Till sist är att påpeka, att, med anledning af den hastiga utvecklingen inom sjövapnet, marinförvaltningens tjänstemän ökats till 39 år 1903 från 17 år 1883. Då sålunda, endast hvad dessa särskildt nämnda verk angår, nya eller väsentligen ökade arbeten föranledt personalens ökning med ett antal af 136, samt gifvetvis äfven inom andra statsförvaltningens grenar göromålen i större eller mindre grad ökats, låter sig skillnaden emellan de för åren 1883 och 1903 angifna siffertalen lätt förklara.

Å andra sidan bör vid jämförelse af siffrorna för åren 1883 och 1903 med siffrorna för tidigare år icke förbises, att i siffrorna för de tidigare åren inberäknats kopister, kammarskrifvare, med flera dåvarande första gradens tjänstemän, hvilkas lågt aflönade befattningar i regel

för innehafvarna utgjort allenast det första steg å befordringsbanan, som numera har sin motsvarighet i *amanuens*befattningar. Konsekvensen lärer alltså fordra, att vid beräkning af tjänstemannapersonalens storlek åren 1883 och 1903 hänsyn tages äfven till de aflönade amanuens- och därmed jämförliga biträdesbefattningar, hvilka alltsedan 1870-talets lönerogleringar finnas inom departementens kanslier och de centrala verken. Kommittén är icke i tillfälle att lämna någon uppgift i detta hänseende för året 1883; men, enligt hvad framgår af nedan omförmälda redogörelse, utgjorde under början af år 1903 antalet amanuens- och därmed jämförliga biträdesbefattningar inom statsdepartements kanslier och centrala verk sammanlagdt 306.

Extra ordinarie tjänstemannapersonalen i allmänhet.

För innehållet af de uppgifter, som kommittén införskaffat rörande *de extra ordinarie tjänstemännen* hos de centrala statsmyndigheterna, redogöres närmare i bihanget, sid. 10—37.

Inom denna tjänstemannapersonal har gjorts åtskillnad på två särskilda grupper, nämligen:

tjänstemän *med* fast arfvode (aflönade) och
tjänstemän *utan* fast arfvode (oaflönade).

Det förhåller sig nämligen så, att de extra ordinarie tjänstemännens inkomster från ämbetsverket under den första tiden af deras tjänstgöring därstädes i regel äro, där någon ersättning öfver hufvud taget till dem utgår, af en mera tillfällig beskaffenhet, gratifikation eller ersättning för tillfälliga förordnanden eller uppdrag. Det är sådana extra ordinarie tjänstemän, som upptagits under rubriken »oaflönade». Men sedan en extra ordinarie tjänsteman någon, längre eller kortare, tid sålunda tjänstgjort, erhåller han, under normala förhållanden, en mera fast ställning med stadigt arfvode. Extra ordinarie tjänstemän af sistnämnda slag, hvilka hos flertalet centrala statsmyndigheter benämnas *amanuenser*, hafva i statistiken upptagits under rubriken »aflönade».

Enligt de i bihanget (tab. A å sid. 13) sammanställda uppgifter, hvilka afse förhållandena under början af år 1903, utgjorde antalet af de inom vederbörande statsdepartement och centrala ämbetsverk anställda extra

ordinarie tjänstemän vid nämnda tid 764. Detta tal är emellertid ett uttryck för antalet dylika *tjänstebefattningar*. För att erhålla antalet *personer*, hvilka tillhöra de extra ordinarie tjänstemännens klass, måste från detta tal dragas dels antalet af de ordinarie tjänstemän, 43 stycken, hvilka innehade extra ordinarie anställning inom annat ämbetsverk, dels ock talet å de extra ordinarie tjänstebefattningar, hvilkas innehafvare, såsom anställda i dylik egenskap jämväl inom andra ämbetsverk, eljest skulle komma att räknas mer än en gång. Med denna reduktion blir det verkliga antalet obefordrade extra ordinarie tjänstemän hos nämnda centrala statsmyndigheter 519, motsvarande 45½ procent af hela tjänstemannapersonalen därstädes.

Emellertid växlar antalet extra ordinarie tjänstemän inom särskilda departement och verk betydligt. Medan sålunda antalet extra ordinarie tjänstemän utgjorde i generalpoststyrelsen 87, i patent- och registreringsverket 59 och i generaltullstyrelsen 51, funnos i hvardera af justitie- och sjöförsvarsdepartementen endast 5, i justitiekanslersämbetet 4 och i landtmäteristyrelsen 2 extra ordinarie tjänstemän. Sedt i förhållande till de ordinarie tjänstemännens numerär äro skiljaktigheterna jämväl anmärkningsvärda. Medan exempelvis i patent- och registreringsverket funnos 59 extra ordinarie tjänstemän emot 17 ordinarie samt i civildepartementet 25 extra ordinarie tjänstemän mot 11 ordinarie, ägde finansdepartementet, lotsstyrelsen och medicinalstyrelsen flera ordinarie tjänstemän än extra ordinarie.

Antalet amanuenser och med dem jämförliga biträden uppgick till 306. Detta tal, hvilket uttrycker antalet tjänstebefattningar, bör dock, *Amanuenser och därmed jämförliga biträden.* för att man skall erhålla antalet i dylika befattningar anställda personer, reduceras enligt samma grund, som ofvan angifvits. Man finner då, att antalet tjänstemän af här angifna slag utgjorde 233.

Vid en jämförelse af de särskilda uppgifterna (bihanget sid. 34) framgår, att för mer än en tredjedel af ifrågavarande befattningar arfvodet var bestämdt till 1,200 kronor årligen. För de öfriga lågo arfvodesbeloppen än öfver och än under 1,200 kronor, hvilket belopp kan anses vara det normala. För inemot två tredjedelar utgingo dock arfvoden från och med 1,200 till och med 1,500 kronor.

Beträffande tjänstgöringstiden, i afseende hvarå uppgifterna dock endast äro att anse som approximativa, märkes (bihanget sid. 35), att denna för ungefär två tredjedelar af hela antalet befattningar var angifven till minst 3, högst 4 timmar dagligen, därvid, då tid för hemarbete uppgifvits, denna inräknats. Vid en sammanställning af tjänstgöringstiden och arfvodesbeloppen framgår (bihanget sid. 36), att arfvodena visserligen utgå med högre belopp för längre tjänstgöringstid, så att t. ex. för en tjänstgöringstid af 3 timmar medelarfvodet utgör 1,208 kronor, under det att för en tjänstgöringstid af mer än 4 timmar medelarfvodet utgör 1,780 kronor. Men höjningen i arfvode står dock icke i förhållande till ökningen i arbetstiden, utan det visar sig, att de tjänstemän, som hafva kortaste arbetstiden, äro jämförelsevis bäst aflönade.

Det har utrönts, att i ett fall med ordinarie statstjänst voro förenade två aflönade amanuensbefattningar; i 35 fall var med ordinarie statstjänst förenad en aflönad amanuens- eller därmed jämförlig befattning. I 32 fall innehade extra ordinarie tjänsteman två, och i 2 fall tre aflönade amanuensbefattningar.

*Antalet
vaktbetjante.*

Enligt bihanget (sid. 14—15) utgjorde antalet ordinarie vaktbetjante hos vederbörande centrala myndigheter 155 samt extra ordinarie vaktbetjante darsammastädes 199 eller, om de, som tjänstgjorde i flera verk, räknas blott en gång, 177, af hvilka 29 åtnjoto fast arfvode. Det reducerade antalet extra ordinarie vaktbetjante utgjorde således 53 $\frac{2}{3}$ procent af hela antalet vaktbetjante.

*Praxis i fråga
om extra ordi-
narie tjänste-
mäns anta-
gande och
deras skil-
jande från
vederbörande
ämbetsverk.*

De stora växlingar, som, enligt hvad ofvan omförmälts, emellan olika verk och myndigheter råda i afseende å antalet extra ordinarie tjänstemän såväl i och för sig som i förhållande till antalet ordinarie tjänstemän, torde i många fall till hufvudsaklig del finna sin förklaring i det skiljaktiga förfarande, som af olika verk och myndigheter tillämpas i fråga om antagande af extra ordinarie tjänstemän och deras skiljande, i förekommande fall, från verken.

Såsom ofvan nämnts, anhöll kommittén i sina skrivelser den 11 februari och den 2 mars 1903 jämnväl om meddelanden, huruvida hos de

verk och myndigheter, till hvilka skrivelserna aflåtos, extra ordinarie tjänstemän antagas allenast i mån af yppadt behof eller äfven sådant oafsedt, samt huruvida extra ordinarie tjänstemän utan fast arfvode, hvilka viss tid utan behörigt tillstånd eller anmaldt laga förfall afhålla sig från tjänstgöring, blifva genom formligt beslut eller annorledes från verket skilda.

Af de upplysningar, som beträffande extra ordinarie tjänstemäns antagande lämnats kommittén, framgår, att uti justitierevisionen och rikets hofrätter, marinförvaltningen, lotsstyrelsen, generalpoststyrelsen, kammarkollegium, statskontoret, kommerskollegium, kammarrätten, generaltullstyrelsen, patent- och registreringsverket samt domänstyrelsen extra ordinarie tjänstemän antagas utan afseende å yppadt behof, eller, såsom det för några heter, i obegränsadt antal. Däremot sker sådant antagande allenast i mån af yppadt behof uti vederbörande statsdepartement samt hos justitiäkanslersämbetet, fängvårdsstyrelsen, arméförvaltningen, medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, statistiska centralbyrån, öfverintendentsämbetet, postsparbanksstyrelsen, riksarkivet, kungl. biblioteket, nationalmuseum, landtmäteristyrelsen och landtbruksstyrelsen.

Hvad angår förfarandet i fråga om oaflönade extra ordinarie tjänstemän, som viss tid, utan vederbörligt tillstånd eller anmaldt laga förfall, afhålla sig från tjänstgöring, har upplysts, att i statskontoret, generaltullstyrelsen, postsparbanksstyrelsen och landtmäteristyrelsen sådana varda genom formligt beslut från verket skilda. I generalpoststyrelsen skiljas de från verket på det sätt, att de vid det nästföljande årets början afföras från förteckningen öfver verkets extra ordinarie tjänstemän. Uti justitie- och ecklesiastikdepartementen, justitierevisionen, Göta hofrätt, fängvårdsstyrelsen, armé- och marinförvaltningarna, lotsstyrelsen, medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, telegrafstyrelsen, kammar- och kommerskollegierna, statistiska centralbyrån, öfverintendentsämbetet, riksarkivet, kungl. biblioteket och nationalmuseum betraktas ifrågavarande extra ordinarie tjänstemän såsom ej längre tillhörande verket, utan att emellertid formligt beslut om deras skiljande därifrån meddelas. Inom finans- och sjöförvarsdepartementen, Svea hofrätt, kammarrätten, patent- och registreringsverket samt domänstyrelsen hafva icke några åtgärder vidtagits

för skiljande från dessa verk af sådana extra ordinarie tjänstemän, om hvilka nu är fråga. Slutligen har från landtförsvars-, civil- och jordbruksdepartementen, justitiekanslersämbetet, hofrätten öfver Skåne och Blekinge samt järnvägsstyrelsen meddelats allenast, att därstädes icke inträffat, att extra ordinarie tjänsteman gjort sig skyldig till försumlighet af ofvan angifven art.

Praxis i fråga om extra ordinarie vaktbetjäntes antagande och deras skiljande från verken.

Enahanda spörsmål, som sålunda till vederbörande verk och myndigheter riktats i fråga om extra ordinarie tjänstemän, hafva framställts äfven beträffande extra ordinarie vaktbetjante. I sådant hänseende har upplysts, att hos samtliga de myndigheter, till hvilka berörda skrivelser utgått, med undantag af generaltullstyrelsen samt patent- och registreringsverket, extra ordinarie vaktbetjante antagas endast i mån af yppadt behof. Frågan, huruvida oafflönade extra ordinarie vaktbetjante, som utan vederbörligt tillstånd eller anmaldt laga förfall afhålla sig från tjänstgöring, blifva genom formligt beslut eller annorledes från verket skilda, har i allmänhet besvarats i öfverensstämmelse med svaren å enahanda fråga beträffande extra ordinarie tjänstemän.

Oafflönade extra ordinarie tjänstemäns och extra ordinarie vaktbetjäntes indelning till tjänstgöring.

Uti kommitténs skrivelser den 11 februari och den 2 mars 1903 har jämväl äskats upplysning af vederbörande verk och myndigheter, huruvida oafflönade extra ordinarie tjänstemän och extra ordinarie vaktbetjante äro indelade till regelbunden tjänstgöring. De å denna fråga afgifna svar utmärka, att inom civildepartementet, Svea hofrätt, järnvägsstyrelsen, kungl. biblioteket, nationalmuseum och landtmäteristyrelsen hela den extra ordinarie personalen indelas till regelbunden tjänstgöring, medan i sjöförsvarsdepartementet detta är fallet allenast med vissa extra ordinarie tjänstemän och betjante. Inom telegrafstyrelsen och riksarkivet äro samtliga extra ordinarie tjänstemän, inom justitierevisionen, arméförvaltningen, marinförvaltningen, medicinalstyrelsen, statskontoret, kommerskollegium, kammarrätten och öfverintendentsämbetet samtliga extra ordinarie vaktbetjante indelade till regelbunden tjänstgöring. Sådan tjänst-

göring bestrides vidare af vissa oafflönade extra ordinarie tjänstemän i landtförsvarsdepartementet. Inom de öfriga departement och verk, hvilka i ämnet tillsports, förekommer däremot ej, att oafflönade extra ordinarie tjänstemän och betjante äro indelade till regelbunden tjänstgöring.

Till utredning i fråga om möjligen befintliga sportler vid tjänster hos statens centrala myndigheter begärdes i kommitténs skrivelser den 11 februari och den 2 mars 1903 upplysning, huruvida inom de departement och verk, till hvilka nämnda skrivelser aflätos, någon af tjänstemännen i sin tjänst eller för bestyr i sammanhang därmed åtnjöt sportler och, i sådant fall, till hvilka belopp desamma för honom uppgått under hvar och ett af åren 1900, 1901 och 1902. *Sportler.*

De i anledning här af inkomna uppgifter utmärka, att af de hos dessa myndigheter anställda tjänstemän närmare 150 åtnjuta sportler, hvilka emellertid endast undantagsvis uppgått till mera betydande belopp. I flertalet fall hafva berörda sportler utgjorts af revisionstjänstemän tillkommande anmärkningsprovision samt af lösen för diariebevis, afskrifter o. d.

I vissa fall torde de lämnade uppgifterna behöfva fullständigas; och kommer i hvarje händelse att för innehållet af dem redogöras vid behandlingen af regleringsfrågorna för särskilda ämbetsverk och myndigheter.

Såväl i åtskilliga af de yttranden, hvilka i anledning af kungl. cirkuläret den 25 oktober 1901 afgifvits af vederbörande ämbetsverk, som ock i framställningarna af första gradens tjänstemän inom vissa centrala verk har betonats, att tjänstemännen i dylika statens verk, i motsats till exempelvis riksbankens tjänstemän, hafva att vidkännas synnerligen dryga kostnader för sin utbildning, i det att för befordran till ordinarie tjänst inom dessa verk, äfven i lägsta lönegraden, numera i regel fordras att hafva aflagt akademisk examen samt i många fall dessutom kräfves tings-
tjänstgöring. *Tjänstemännens föregående utbildning.*

Med afseende därå har i bihanget (sid. 20—25) lämnats en redogörelse för antalet examinerade och oexaminerade tjänstemän hos de centrala statsmyndigheterna, därvid såsom examinerade betecknats de, hvilka

aflagt civil ämbetsexamen, juridisk, filosofisk eller medicinsk fakultets-examen eller ock examen vid vissa angifna specialläroverk. Af denna redogörelse framgår, bland annat, att af de hos vederbörande centrala myndigheter anställda ordinarie tjänstemän¹⁾, från hvilka uppgifter inkommit, eller 626, 116 eller 18½ procent voro oexaminerade, medan af de 454 extra ordinarie tjänstemän, från hvilka uppgifter ingått, 65 eller 14½ procent voro oexaminerade. Af de oexaminerade ordinarie tjänstemännen, hvilka i allmänhet tillhörde de lägst aflönade tjänstemannagrupperna, var antalet relativt störst hos postsparbanksstyrelsen (ända till 100 procent), järnvägsstyrelsen (64·7 procent) och generalpoststyrelsen (51·1 procent). Hvad de oexaminerade extra ordinarie tjänstemännen angår, voro procenttalen för postsparbanksstyrelsen 75·0, för generalpoststyrelsen 68·6 och för fångvårdsstyrelsen 64·3.

Af de uppgifter, som i nämnda redogörelse meddelas, synes emellertid framgå, att inom vissa af de centrala verk, i hvilka enligt gällande föreskrifter inträde må vinnas på grund af afgangsexamen från högre allmänt läroverk, extra ordinarie tjänstemän med allenast denna förbildning icke vidare varda i samma utsträckning som tillförne antagna. I sådant hänseende är exempelvis att märka, att i generalpoststyrelsen, af hvars ordinarie tjänstemän 51·1 procent voro oexaminerade, af de extra ordinarie tjänstemännen allenast 10·6 procent voro oexaminerade.

Denna redogörelse utvisar tillika, att af de hos vederbörande myndigheter anställda ordinarie tjänstemän 66½ procent uppgifvit sig hafva tjänstgjort hos domhafvande eller erhållit annan förberedande praktisk utbildning. Af dem, som ej uppgifvit sådan utbildning, tillhör hälften första lönegraden. För 44·9 procent af samtliga de ordinarie tjänstemännen har i den förberedande praktiska utbildningen ingått tjänstgöring hos domhafvande. Af de extra ordinarie tjänstemännen hafva 67·8 procent uppgifvit förberedande praktisk utbildning, i hvilken för 40½ procent af hela antalet ingått tjänstgöring hos domhafvande.

¹⁾ Med ordinarie tjänstemän i egentlig mening hafva härvid likställts sådana tjänstemän, som voro förordnade att tills vidare eller under annat uppdrag för ordinarie tjänsteinnehafvare uppehålla ordinarie befattning med rätt att uppbära hela den därmed förenade aflöning.

Vid infordrandet från de hos vederbörande myndigheter anställda tjänstemän och betjante af uppgifter enligt förberörda särskilda frågeformulär har kommittén, såsom redan blifvit antydt, haft i sikte att vinna en möjligast fullständig utredning rörande *befordringsförhållandena* hos de centrala statsmyndigheterna. I detta hänseende hafva, hvad *tjänstemännen* angår, dessa uppgifter, enligt hvad af bihanget (sid. 26—47) framgår, ledt till följande hufvudsakliga resultat.

För de hos centrala statsmyndigheter anställda *extra ordinarie* tjänstemän var *medelåldern vid första anställningen* hos dylik myndighet eller underlydande distrikts- eller lokalförvaltning 26° år, under det att de hos nämnda myndigheter anställda *ordinarie* tjänstemän i genomsnitt vunnit sådan första anställning vid en något tidigare ålder, nämligen 24° år. Skillnaden i dessa siffror torde finna sin förklaring i senare tidens ökade fordringar på examina.

Bland de *extra ordinarie* tjänstemännen var, räknadt från tiden för första anställningen, *tjänsteåldern*:

för 33 ^o procent	högst 5 år;
» 34 ^o 1 »	6—10 år;
» 32 ^o 4 »	mer än 10 år;

8° procent hade nått en tjänsteålder af mer än 15 år.

Lefnadsåldern vid tillträde af *amanuens-* eller *därmed jämförlig* *biträdesbefattning* utgjorde:

för 34 ^o 3 procent	högst 30 år;
» 40 ^o 4 »	31—35 år;
» 25 ^o 3 »	mer än 35 år.

Tjänsteåldern, då dylik befattning erhållits, var, räknadt från tiden för första anställandet:

för 45 ^o 1 procent	högst 5 år;
» 40 ^o 3 »	6—10 år;
» 14 ^o 6 »	mer än 10 år.

I fråga om *första befordran till ordinarie tjänst* framgår, att denna i 196 fall, motsvarande 31·3 procent, gällt tjänst i första lönegraden hos centrala myndigheter. Direkt befordran till kansli- och protokollssekreterare-tjänster eller andra befattningar i mellangrad emellan första och andra lönegraderna har ägt rum i 96 fall, motsvarande 15·4 procent. Endast i 54 fall, motsvarande 8·6 procent, har den första befordringen gällt tjänst i andra lönegraden eller högre.

Lefnadsåldern vid första befordran till ordinarie tjänst har, där befordringen gällt tjänst i *första lönegraden*, utgjort:

för 13·3 procent	högst 30 år;
» 35·2 »	31—35 år;
» 27·5 »	36—40 år;
» 24·0 »	mer än 40 år.

Medelåldern vid sådan befordran har utgjort 36·4 år.

I fråga om dem, hvilkas första befordran gällt tjänst af *mellangrad* emellan första och andra lönegraderna, har vid denna befordran *lefnadsåldern* utgjort:

för 9·4 procent	högst 30 år;
» 28·1 »	31—35 år;
» 41·7 »	36—40 år;
» 20·8 »	mer än 40 år.

Medelåldern vid befordringen var här 36·7 år.

Vid direkt befordran till tjänst i *andra lönegraden* eller *högre* har *lefnadsåldern* varit:

för 7·4 procent	högst 30 år;
» 33·3 »	31—35 år;
» 27·8 »	36—40 år;
» 31·5 »	mer än 40 år.

Vid dylik befordran var *medelåldern* 38·4 år.

Räknadt från tiden för första anställningen hos central statsmyndighet eller underlydande distrikts- eller lokalförvaltning, utgjorde *tjänsteåldern* vid första befordran, då denna afsett tjänst inom *första* lönegraden:

för 15'3 procent	högst 5 år;
» 35'7 »	6—10 år;
» 31'6 »	11—15 år;
» 17'4 »	mer än 15 år.

Där första befordran gällt tjänst af *mellangrad* emellan första och andra lönegraderna, var tjänsteåldern:

för 7'3 procent	högst 5 år;
» 37'5 »	6—10 år;
» 37'5 »	11—15 år;
» 17'7 »	mer än 15 år.

I fråga om dem slutligen, hvilkas första befordran till ordinarie tjänst gällt befattning i *andra* lönegraden eller *högre*, uppgick vid denna befordran tjänsteåldern

för 24'1 procent	till högst 5 år;
» 22'2 »	» 6—10 år;
» 40'7 »	» 11—15 år;
» 13'0 »	till mer än 15 år.

Hvad åter angår lefnads- och tjänsteåldern vid *befordran i allmänhet till tjänst i första, andra eller tredje lönegraden*, vare sig denna befordran skett från annan ordinarie befattning eller direkt, visar sig, att med hänsyn till *lefnadsåldern* de sålunda befordrade fördela sig på följande sätt:

	Högst 30 år %	31—35 år %	36—40 år %	Mer än 40 år %
tjänstemän i 1:a lönegraden	12'1	29'2	29'2	29'5
» » 2:a »	2'8	20'6	28'0	48'6
» » 3:e »	0'8	11'2	31'2	56'8

Medelåldern var vid befordran i allmänhet till tjänst i första lönegraden 37½ år, i andra graden 41 år och i tredje graden 42½ år.

Vid befordran i allmänhet till tjänst inom första, andra eller tredje lönegraden var *tjänsteåldern*, räknad från tiden för första anställningen hos central statsmyndighet eller underlydande distrikts- eller lokalförvaltning, följande:

	Högst 5 år %	6—10 år %	11—15 år %	Mer än 15 år %
tjänstemän i 1:a lönegraden	11.1	30.2	30.2	28.5
» » 2:a »	4.7	24.3	28.1	42.9
» » 3:e »	4.0	8.0	30.4	57.6

Nedanstående tabell utvisar, huru inom första, andra och tredje lönegraderna tjänstemännen fördela sig efter *tjänsteålder inom graden*:

	Högst 5 år %	6—10 år %	11—15 år %	16—20 år %	Mer än 20 år %
tjänstemän i 1:a lönegraden . .	50.0	19.9	10.2	8.7	11.2
» » 2:a » . .	48.2	22.2	16.1	8.6	4.9
» » 3:e » . .	40.4	22.9	18.3	13.8	4.6

Till grund för den redogörelse, som i det föregående lämnats angående ålders- och befodringsförhållanden, hafva legat de uppgifter, som af vederbörande tjänstemän lämnats enligt af kommittén utsända frågeformulär och hvilka afse förhållandena under början af år 1903. Men ofvan är ock nämndt, att kommittén för jämförelse, i den mån sådan är möjlig, låtit kontrollera och fullständiga en i samband med framställningar af tjänstemän i första lönegraden inom vissa centrala verk till Kungl. Maj:t ingifven, med ledning af statskalendrarna upprättad tablå. För resultatet häraf finnes utredning i bihanget (sid. 89—96).

Såsom var att vänta, har denna utredning, som afser en längre tidrymd och ett större antal tjänstemän, lämnat siffror, afvikande från dem, hvilka framgått ur den utredning, som grundar sig å förhållandena allenast inom den nuvarande tjänstemannapersonalen.

Lefnadsåldern vid befordran i allmänhet till tjänst inom ofvannämnda tre lönegrader har enligt de särskilda utredningarna utgjort:

	Högst 30 år.		31—35 år.		36—40 år.		Mer än 40 år.	
	Bland nuvarande personal %.	Under tidrymden 1877—1902 %.	Bland nuvarande personal %.	Under tidrymden 1877—1902 %.	Bland nuvarande personal %.	Under tidrymden 1877—1902 %.	Bland nuvarande personal %.	Under tidrymden 1877—1902 %.
inom 1:a lönegraden	12·1	7·6	29·2	27·1	29·2	28·6	29·5	36·7
» 2:a »	2·8	2·0	20·6	15·8	28·0	22·4	48·6	59·8
» 3:e »	0·8	1·1	11·2	4·6	31·2	17·0	56·8	77·3

Under det inom den nuvarande personalen lefnadsåldern i *medeltal* utgjorde vid befordran till tjänst i första lönegraden 37·4 år, i andra lönegraden 41 år och i tredje lönegraden 42·4 år, voro motsvarande siffror för tidrymden 1877—1902 respektive 38·6, 43·3 och 45·5 år.

Hvad tredje lönegraden beträffar, ställa sig emellertid för tidrymden 1877—1902 talen något olika, om hofrättsråden icke sammanräknas med öfriga tjänstemän inom graden. I sådant fall utgjorde tjänstemännens lefnadsålder vid befordran till tjänst i tredje graden:

	Högst 30 år %.	31—35 år %.	36—40 år %.	Mer än 40 år %.
inom Svea och Göta hofrätter samt hofrätten öfver Skåne och Blekinge	—	—	2·9	97·1
inom öfriga centrala ämbetsverk	1·9	7·4	25·9	64·8

I medeltal har för tidrymden 1877—1902 lefnadsåldern vid befordran till tjänst i tredje graden inom nämnda hofrätter uppgått till 48·2 år, medan motsvarande siffra för öfriga tjänstemän af graden varit 43·8 år.

För samma tidrymd ställde sig *tjänsteåldern* inom sagda tre lönegrader, räknadt från anställandet i vederbörande lönegrad intill afgang från graden eller för dem, som vid 1903 års början däri kvarstodo, intill sistnämnda tidpunkt, på följande sätt:

	Högst 5 år %	6—10 år %	11—15 år %	Mer än 15 år %
inom 1:a lönegraden	32·8	22·1	14·5	30·6
» 2:a »	36·8	19·7	19·1	24·4
» 3:e »	25·6	21·6	19·9	32·9

I *medeltal* utgjorde tjänsteåldern, beräknad på nyss angifvet sätt, inom första lönegraden 11·5 år, inom andra graden 10·4 år och inom tredje graden 11·5 år.

Det ligger i sakens natur, att utsikterna till befordran kunna vara synnerligen växlande icke blott inom olika verk utan äfven inom samma verk vid olika tider. I följd häraf har det ej låtit sig göra, att ur de enligt frågeformulären insamlade uppgifterna, hvilka afse allenast den nuvarande personalen, draga några allmängiltiga slutsatser i sådant hänseende. Detta är däremot i viss mån möjligt genom den utredning, som gäller tidrymden 1877—1902, enär af densamma synes, huru stor omsättningen af tjänstemän varit i de olika graderna under en längre tidrymd. Denna omsättning framgår af nedanstående tabell:

	T j ä n s t e m ä n . s o m			
	afgått till följd af befordran.	afgått efter uppnådd pensionsålder.	afgått genom dödsfall eller af annan i föregå- ende kolumner ej omförmäld anledning.	vid 1903 års början kvar- stodo i löne- graden.
	%	%	%	%
i 1:a lönegraden	27·8	14·8	15·8	42·1
» 2:a »	25·0	22·4	12·5	40·1
» 3:e »	11·9	28·4	14·8	44·9

Af sistberörda utredning har icke kunnat vinnas någon ledning för bedömande, huru stor del af de extra ordinarie tjänstemännen vinner befordran till ordinarie befattning. Ätminstone inom vissa verk torde dock befordran till tjänst inom första lönegraden allenast un-

dantagsvis uteblifva. Hvad åter angår befordran från lägre ordinarie befattning till högre, framgår visserligen, att de den 1 januari 1903 i tjänst kvarstående utgjorde ej mindre än omkring 40 procent, och till och med därutöver, af hela numerären inom hvar och en af förenämnda tre lönegrader. Men om man får antaga, att dessa i tjänst inom vederbörande lönegrader kvarstående komma att slutligen fördela sig å tabellens tre första kolumner i ungefär enahanda proportion som de från samma lönegrader numera afgångna, skulle häraf följa, att af tjänstemän i första lönegraden 47·3 procent och i andra lönegraden 41·4 procent vinna befordran till högre tjänst, medan af tredje lönegradens tjänstemän allenast 21·6 procent blifva vidare befordrade.

Enligt samma utredning och under samma förutsättning, som nyss anförts, skulle slutligen pensionsåldern uppnås af något mer än halfva antalet tjänstemän i tredje lönegraden, af något mer än en tredjedel af tjänstemännen i andra lönegraden och af en fjärdedel af tjänstemännen i första lönegraden.

De från vaktbetjante hos vederbörande centrala statsmyndigheter inhämtade uppgifter, för hvilka i bihanget (sid. 27, 39 och 41) närmare redogöres, utvisa, bland annat, att *medelåldern* för extra ordinarie vaktbetjante vid deras första anställning hos dylika myndigheter i allmänhet utgjort mellan 25 och 26 år.

*Befordrings-
förhållandena
för vaktbe-
tjante.*

Lefnadsåldern vid befordran till ordinarie syssla utgjorde:

för 30·3 procent		högst 30 år;
» 29·7 »		31—35 år;
» 18·7 »		36—40 år;
» 21·3 »		mer än 40 år.

Tjänsteåldern vid befordran till ordinarie syssla har varit:

för 32·9 procent		högst 5 år;
» 38·0 »		6—10 år;
» 18·1 »		11—15 år;
» 11·0 »		mer än 15 år.

Äktenskaps-
frekvens samt
ålder vid
första äkten-
skapets ingå-
ende.

Enligt hvad i bihanget (sid. 16—19) närmare utvecklas, gifva de insamlade uppgifterna vid handen, att i allmänhet äktenskapsfrekvensen för *ordinarie tjänstemän* och ännu mer för *extra ordinarie tjänstemän* väsentligt understiger medelsiffrorna i sådant hänseende för Sveriges hela manliga befolkning enligt den allmänna befolkningsstatistiken. Så utgjorde i åldersgruppen 31—35 år de ogifta bland ordinarie tjänstemän 62²/₁₀ procent och bland extra ordinarie tjänstemän 77³/₁₀ procent, medan motsvarande siffra enligt den allmänna befolkningsstatistiken var 35³/₁₀ procent. I åldersgruppen 36—40 år var antalet ogifta bland ordinarie tjänstemän 37⁴/₁₀ procent och bland extra ordinarie tjänstemän 54⁶/₁₀ procent, men enligt den allmänna befolkningsstatistiken 23⁰/₁₀ procent.

Däremot var för *ordinarie vaktbetjante* äktenskapsfrekvensen inom åldersgrupperna 26—30 år, 31—35 år och 36—40 år högre än inom samma åldersgrupper enligt den allmänna befolkningsstatistiken; medan för *extra ordinarie vaktbetjante* procenttalen i nämnda hänseende inom berörda åldersgrupper tämligen nära öfverensstämma med motsvarande tal för Sveriges manliga befolkning i dess helhet.

Hvad angår åldern vid äktenskaps första ingående framgår af de inkomna uppgifterna, att medan af vaktbetjante, ordinarie och extra, 62⁸/₁₀ procent gifte sig vid en ålder af högst 30 år, motsvarande tal för tjänstemän utgjorde 34⁹/₁₀ procent.

Genomsnittsåldern vid första äktenskapets ingående, som för hela Sveriges manliga befolkning utgör något mindre än 29 år, var för vaktbetjante 29⁸/₁₀ år och för tjänstemän 33³/₁₀ år.

Här må slutligen meddelas, att af de ordinarie tjänstemän och betjante, som vid tiden för uppgifternas afgifvande till kommittén voro eller varit gifta, 46⁹/₁₀ procent bland tjänstemännen och 70²/₁₀ procent bland betjante ingått äktenskap före första befordran till ordinarie befattning.

Prisförhål-
landen och
lefnadskost-
nader.

I fråga om gällande prisförhållanden och däraf betingade lefnadskostnader för den hos statens ämbetsverk och myndigheter anställda personal, har kommittén ansett sig kunna hufvudsakligen hänvisa till den ofvan omförmälda, vid Kungl. Maj:ts proposition år 1901 angående statsverkets

tillstånd och behof fogade utredning, som åberopats till stöd för då gjord framställning om dyrtidstillägg för vissa statens tjänstemän och betjante.

Kommittén har emellertid, till jämförelse med prisleförhållandena år 1900 särskildt i Stockholm, sökt åstadkomma en utredning rörande prisen å lifsförnödenheter och bostäder vid samma tid i Kristiania och Köpenhamn.

Hvad prisen å lifsförnödenheter angår, har dock därvid visat sig, att de uppgifter, som i sådant hänseende erhållits, ej kunnat så sammanställas, att några tillförlitliga slutsatser i förevarande afseende kunnat af dem dragas.

Beträffande bostadshyrorna, hafva i Kristiania för några år tillbaka insamlats uppgifter i sådant afseende, men dessa äro, enligt erhållet meddelande, ännu ej bearbetade. I Stockholm hafva noggranna upplysningar i berörda hänseende inhämtats vid de bostadsräkningar, som vid slutet af åren 1894 och 1900 verkstälts under ledning af numera förste aktuarien i statistiska centralbyrån G. Sundbärg och för hvilka redogjorts i kommunalberättelserna för Stockholms stad. En liknande bostadsräkning anställdes i Köpenhamn år 1901; och finnas resultaten af densamma offentliggjorda i det samma år utgifna häftet n:o 12 af »Tabelværk til Københavns statistik». I efterföljande tabell hafva sammanställts de vid dessa undersökningar i Stockholm och Köpenhamn utrönta medeltalshyror för bostadslägenheter af olika storlek:

	Stockholm.			Köpenhamn 1901.			Stockholm högre än Köpen- hamn 1900-1901. %
	31 dec. 1894. Kr.	31 dec. 1900. Kr.	Stegring. %	Rum åt gatan. Kr.	Rum åt gården. Kr.	Samtliga lägenheter. Kr.	
1 rum och kök	151	236	30	122	117	121	95
2 » » »	295	394	34	214	185	207	90
3 » » »	443	593	34	322	275	315	88
4 » » »	585	789	35	409	340	404	95
5 » » »	759	1,023	35	568		568	80
6 » » »	1,006	1,317	31	772		772	71
7 » » »	1,296	1,636	26	1,024		1,024	60

Denna tabell utvisar sålunda, att från utgången af år 1894 till utgången af år 1900 hyrorna i Stockholm för bostadslägenheter om sex rum och kök eller därunder stigit med 30 procent eller mera, samt att i Stockholm vid 1900 års slut hyrorna voro för bostadslägenheter om 6—7 rum och kök 60—71 procent, men för mindre lägenheter 80—95 procent högre än hyrorna år 1901 för motsvarande lägenheter i Köpenhamn.

Löneförhållanden å andra områden.

Inom kommittén har ifrågasatts, huruvida icke, till jämförelse med de statens tjänstemän och betjante tillkommande löneförmåner, borde lämnas en framställning af aflöningsförhållandena såväl inom skilda utländska statsförvaltningar som äfven inom vissa områden af enskild verksamhet.

Vid en undersökning af aflöningsförhållandena inom vissa utländska förvaltningar har kommittén emellertid funnit bekräftadt hvad af den s. k. *läroverkskommittén* i dess den 8 december 1902 afgifna betänkande yttrats i fråga om lärares ställning uti förevarande afseende i främmande länder, nämligen att förhållandena utomlands äro så skiftande, att svårigen några allmänna slutsatser af dem kunna dragas, samt att mångestades tillämpas helt andra aflöningsystem än hos oss, och att äfven själfva lönebeloppen ej kunna jämföras, utan att samtidigt tages hänsyn till tjänstgöringstidens längd, kompetensfordringar, lefnadskostnaderna i större och mindre städer o. s. v. Då en undersökning i alla dessa särskilda afseenden är förenad med synnerligen stora svårigheter, samt de resultat, som möjligen skulle däraf kunna vinnas, ej torde tillmätas den bevisningskraft eller vikt för afgörandet af de till kommitténs behandling öfverlämnade regleringsfrågorna, att de skulle kunna anses uppväga med en dylik undersökning förenade kostnader och tidspillan, har kommittén funnit sig ej böra här upptaga någon redogörelse för utländska löneförhållanden.

Hvad vidare angår förhållandena inom särskilda områden af enskild verksamhet, hafva dessa i allmänhet synts så skiljaktiga från hvad inom statsförvaltningen gäller, att kommittén funnit en jämförelse emellan löneförmånerna å ena och å andra hållet ej kunna lända kommitténs arbeten till något verkligt gagn.

Närmare till hands ligger onekligen den jämförelse, som äfven i åtskilliga af de till kommittén öfverlämnade framställningar anställts med aflöningsförhållandena vid riksbankens hufvudkontor. Enligt den i sådant hänseende åberopade, vid 1902 års riksdag antagna aflöningsstat äro aflöningarna följande:

	K r o n o r.					Anmärkningar.
	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	1:a ålders-tillägg.	2:a ålders-tillägg.	Summa.	
Tjänstemän:						
<i>Första graden:</i>						
(kontorsskrifvare, kassaskrifvare, kanslisten)	1,600	1,000	500	—	3,100	{Föreståndaren för bronsmyntkassan dessutom 600 kr. misräkningspenningar.
<i>Andra graden:</i>						
(bokhållare, revisorer, kassörer, notarie, registrator)	2,500	1,500	500	500	5,000	{Kassörerna dessutom 1,000 kr. misräkningspenningar.
<i>Tredje graden:]</i>						
(kamrerare, ombudsman, förste revisor)	3,500	1,800	500	500	6,300	
<i>Fjärde graden:</i>						
bankosekreteraren	4,500	1,500	500	—	6,500	
kommissarierna	4,500	2,000	500	—	7,000	
Betjänte:						
öfvervaktmästaren, tillika brandmästare	1,500	700	—	—	2,200	{Dessutom fria husrum och vedbrand.
vice brandmästaren	700	600	200	200	1,700	
öfriga vaktmästare	700	500	200	200	1,600	

I de fall, där denna lönestat åberopats, har i allmänhet gjorts gällande att, med hänsyn till längden af den föregående utbildning, hvilken flertalet af statens tjänstemän måste, i motsats till tjänstemännen inom riksbanken, underkasta sig, samt i betraktande af den relativt framskridna

åldern för befordran till ordinarie statstjänst och tjänstegöromålens beskaffenhet, statens tjänstemän af första lönegraden vore att jämföra med riksbankens tjänstemän af andra lönegraden.

*Statstjänares
skyldighet att
bidraga till
egen pensio-
nering.*

Vid lösningen af den kommittén anförtrodda uppgiften har kommittén ansett sig jämväl böra taga hänsyn till den å dagordningen stående frågan om skyldighet för ordinarie statstjänare att bidraga till sin egen pensionering.

Sedan Kungl. Maj:t i proposition till 1899 års riksdag framlagt förslag till lag angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension af staten, men Riksdagen i skrifvelse *den 10 maj 1899* (n:r 121), med tillkännagifvande att berörda förslag af Riksdagen afslagits, anhållit, det Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om sådant ordnande af det civila pensionsväsendet, att tjänsteinnehafvarna komme att lämna bidrag äfven till sin egen pensionering, samt för Riksdagen framlägga det förnyade förslag till pensionering af civila ämbets- och tjänstemän, som efter dylik utredning kunde finnas af förhållandena påkalladt, uppdrog Kungl. Maj:t den 9 juni 1899 åt en kommitté att verkställa den af Riksdagen sålunda begärda utredningen.

Genom kungl. kungörelse *den 31 mars 1900* förordnades sedermera, att den, som efter sistnämnda dag utnämndes till befattning, med hvilken följde rätt till pension från allmänna indragningsstaten, skulle vara underkastad de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunna varda stadgade; och genom kungl. kungörelsen *den 21 december 1900* stadgades enahanda förpliktelse för den, som efter sistberörda dag utnämndes till befattning vid tullverket eller postverket, med hvilken följer rätt till pension af tullmedlen eller postmedlen.

Den ofvannämnda s. k. *pensionskommittén* har den 7 november 1902 till Kungl. Maj:t afgifvit betänkande, öfver hvilket därefter yttranden infordrats från vissa statsmyndigheter samt från direktionen öfver civilstatens pensionsinrättning; och frågan är nu på Kungl. Maj:ts pröfning beroende.

Enligt det af pensionskommittén framlagda förslaget skulle civila tjänsteinnehafvare enligt vissa grunder bidraga till sin egen pensionering.

Af en i nämnda kommittés betänkande å sid. 25 meddelad tabell framgår, att inom de centrala ämbetsverken den årliga pensionsavgiften för *egen* pension skulle högst blifva:

för president	360 kronor;
» generaldirektör	360 »
» tjänsteman i tredje lönegraden	250 »
» » » andra »	160 »
» » » första »	84 »
» förste vaktmästare	24 »
» vaktmästare	18 »

Uti Riksdagens ofvanberörda skrifvelse den 10 maj 1899 yttrades jämväl, att Riksdagen af de verkställda utredningarna rörande de afgifter, hvilka af delägarna i civilstatens änke- och pupillkassa, enligt de i ofvan nämnda kungl. proposition åberopade grunder för reglemente för en sådan kassa, skulle behöfva uttagas, trott sig finna, att dåvarande aflöningsförhållanden, åtminstone för de lägst aflönade tjänstemännen, näppeligen skulle medgifva dessa delägare att, utöfver berörda afgifter, till sin egen pensionering afsätta några afsevärdt större belopp. Och i pensionskommitténs ifrågavarande betänkande säges, bland annat: »Det har icke ingått i det åt kommittén lämnade uppdrag och skulle icke heller varit för kommittén möjligt att i detalj pröfva, huruvida de med hvarje särskild tjänst för närvarande förenade aflöningsförmåner äro så afvägda, att de under nu rådande förhållanden, hvilka i många fall påkallat löneökning i form af dyrtidstillägg, kunna anses medgifva den löneminskning, som påläggandet af en ny afgift för pensionsändamål kommer att medföra. Vid uppgörande af sitt förslag till pensionsavgifter har kommittén trott sig äga anledning antaga, att, där en tjänsteinnehafvares nuvarande aflöningsförmåner icke skulle medgifva dessas minskning i den grad, som skulle blifva följden af antagande af kommitténs förslag till pensionsavgifter, förhållandet kommer att beaktas vid den pågående revisionen af statens tjänsteinnehafvares aflöningsförhållanden.»

Kommitténs förslag.

Allmänna villkor för aflöningsförmånernas åtnjutande.

Då kommittén skolat afgifva förslag till lösning af de densamma anförtrordda uppgifter, så vidt angår de centrala ämbetsverken, har kommittén ansett sig böra till en början undersöka, huruvida och i hvad mån ändringar eller tillägg kunna anses påkallade vid nu stadgade allmänna villkor för åtnjutande inom dessa ämbetsverk af de genom aflöningsstaterna fastställda löneförmånerna. För innehållet i allmänhet af dessa villkor är ofvan å sid. 32—34 korteligen redogjort; och varder kommittén här nedan i tillfälle att, beträffande de särskilda villkoren, framhålla vissa skiljaktigheter, som därutinnan vid olika ämbetsverk förekomma.

Ändring i
tjänstgörings-
skyldighet och
andra ålig-
ganden.

I det föregående har omtalats, att den genom kungl. cirkuläret *den 9 november 1860* meddelade föreskrift därom, att ämbets- och tjänstemän skulle vara underkastade »den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en blifvande förändrad organisation af ämbetsverken eller eljest i allmänhet kunde varda stadgad», på förslag af 1874 års löneregleringskommitté blef ytterligare utvidgad.

För rikets hofrätter är i sådant hänseende stadgad, att den, som utnämnes till assessor, notarie eller fiskal, skall, emot ersättning för flyttningskostnad, vara underkastad skyldighet att låta sig förflyttas till annan hofrätt, dock att denna skyldighet endast gäller för visst antal af de yngsta tjänstemännen bland dessa kategorier.

Hvad flertalet af de centrala förvaltningsverken angår, är det genom 1860 års cirkulär gifna stadgandet — jämte det att detsamma för vissa verk utsträckts att gälla äfven vid en inträdande förändrad organisation af särskilda afdelningar eller byråer inom vederbörande ämbetsverk — fullständigadt med den bestämmelsen, att, därest i en framtid vederbörande ämbetsverks ställning inom statsförvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan såsom själfständigt ämbetsverk anses, tjänsteman är förpliktadt att, med bibehållande af tjänstegrad och aflöning, efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de med tjänsten förenade göromål.

Beträffande mynt- och kontrollverken har meddelats en i viss mån afvikande föreskrift af innehåll, att tjänsteman vid någotdera af nämnda verk skall, om det verk, där han är anställd, omorganiseras med förändrad benämning och arbetsordning, eller om vissa detsamma tillhörande göromål öfverflyttas till annat ämbetsverk, vara pliktig att, med bibehållande af tjänstegrad och aflöning, tjänstgöra i det nya ämbetsverket eller i det verk, till hvilket göromålen öfverlämnas.

Då jordbruksdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli tillkom, föreskrefs, att tjänsteman därstädes skulle vara underkastad ej blott den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af kansliet eller eljest kunde varda stadgad, utan ock den förflyttning till annat departement, som kunde föranledas af omreglering af ärendenas fördelning mellan statsdepartementen.

Vid afgifvande af yttrande i fråga om lönereglering m. m. vid rikets hofrätter varder kommittén i tillfälle att framställa förslag till de särskilda bestämmelser, som i förevarande hänseende må anses där erforderliga. Beträffande åter öfriga centrala verk har kommittén, efter sammanställning af de för dem i nämnda hänseende gällande bestämmelser — och med förbehåll af någon jämkning för särskilda verk, där sådan kan anses af omständigheterna påkallad, — velat uttala, att för åtnjutande inom de centrala verken i allmänhet af de med ordinarie befattning förenade aflöningsförmåner bör i det afseende, hvarom nu är fråga, uppställas det villkor,

att innehafvare af ordinarie befattning i vederbörande ämbetsverk skall vara underkastad den vid-

sträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af ämbetsverket eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan vara stadgad, samt i sådant hänseende, äfvensom därest ämbetsverkets ställning inom statsförvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan såsom själfständigt ämbetsverk anses, eller därest vissa ifrågavarande ämbetsverk tillhörande göromål öfverflyttas till annat ämbetsverk, vara pliktig att, med bibehållande af den tjänstegrad och den aflöning han innehar, efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de med befattningen förenade göromål eller tjänstgöra i det verk, till hvilket göromålen öfverlämnas.

*Tjänsters för-
ening med
andra befatt-
ningar eller
uppdrag.*

Af ofvan (sid. 7—43) lämnade öfversikt af lönereglerings- och för-
enklingsfrågornas tidigare behandling framgår, att kraf allt starkare fram-
trädt därpå, att vederbörande löntagare skall åt den aflönade statstjänsten
helt ägna sin tid och sina krafter, likasom att statsmakterna genom allt
beständare föreskrifter begränsat tjänstemännens rätt att bredvid stats-
tjänsten innehafva andra befattningar.

De vid 1870-talets löneregleringar för de centrala ämbetsverken fast-
ställda lönevillkor innehålla i allmänhet i detta afseende, att med ämbete
eller tjänst i dylikt ämbetsverk icke må förenas annan tjänst å rikets, riks-
dagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning, med mindre
den finnes icke vara hinderlig för fullgörande af tjänstgöringen i ämbets-
verket. Enahanda villkor hafva äfven stadgats vid den af 1878 års riks-
dag fastställda löneregleringen för tjänstemännen i Kungl. Maj:ts kansli.
I viss mån strängare villkor hafva emellertid blifvit stadgade för högsta
domstolen, i det Riksdagen år 1874, i sammanhang med beviljande af
höjda aflöningar åt justitieråden, bestämde, att den förhöjda lönen ej skulle
få uppbäras af justitieråd, som jämväl från inrättning eller bolag, som af
Kungl. Maj:t sanktionerats, uppbär lön eller årligt arfvode.

Dessa bestämmelser äro ännu gällande. Men af den lämnade histo-
riska öfversikten framgår nogsamt, att inom Riksdagen och särskildt

dess Andra Kammare den åsikten allt afgjordare gjort sig gällande, att tjänstemännens sysslande med uppdrag utom tjänsten bör i görligaste mån upphöra, och särskildt att de icke böra bredvid sin tjänst innehafva befattningar, vare sig offentliga eller enskilda, hvilka kunna inkräkta på den tid och det intresse, som de böra ägna odelade åt tjänsten. Sitt senaste och mest påtagliga uttryck har denna åsikt fått i Andra Kammarens vid 1903 års riksdag fattade beslut om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, huruvida och i hvad mån ämbetsmäns rätt att vara styrelseledamöter eller revisorer i aktiebolag kunde begränsas, och om framläggande för Riksdagen af de förslag till *lagbestämmelser*, hvartill utredningen kunde föranleda.

Äfven i afseende på själfva innebörden i ofvan angifna, för de centrala ämbetsverken i allmänhet nu gällande bestämmelse i detta hänseende har uppfattningen inom Riksdagen utvecklat sig i en riktning, som tenderar till större inskränkning i tjänstemännens frihet att innehafva befattningar utom tjänsten. Under det nämligen, såsom förut är påvisadt, inom flertalet ämbetsverk och myndigheter gjort sig gällande en sådan uppfattning af denna bestämmelse, att under uttrycket »annan tjänstebefattning» icke i allmänhet skulle komma befattning som ordförande eller ledamot i bolagsstyrelse eller uppdrag som revisor i bolag, har Riksdagen, såsom förut jämväl är omnämndt, år 1902 vid fastställande af nya stater för post- och telegrafverken uttalat den meningen, att äfven af den ifrågavarande bestämmelsens nu gällande lydelse framginge, att stadigvarande eller regelbundet återkommande aflönadt uppdrag, som af bolag lämnas, icke bör få af tjänsteman mottagas, med mindre detsamma vid pröfning i vederbörlig ordning befinnes icke vara för tjänstgöringen hinderligt.

I fråga om sättet för sökande af tillstånd till förening med stats-tjänst af annan tjänstebefattning hafva, såsom förut är omtaladt, bestämmelser meddelats genom kungl. kungörelsen den 3 december 1897, hvilka ännu äro gällande. Enligt dessa skall tjänsteman, som önskar med innehafvande tjänst förena annan tjänstebefattning, för hvilken erhålles lön eller arfvode, skriftligen begära tillstånd härtill, chef för verk eller stat hos Kungl. Maj:t, ledamot i kollegium eller annat ämbetsverk hos verkets chef samt annan tjänsteman hos den myndighet, under hvilken han lyder;

och bör i de fall, då beslut i dylik fråga meddelas af annan än Kungl. Maj:t, anteckning om beslutet göras hos vederbörande myndighet.

Uti detta viktiga ämne omfattar kommittén den åsikt, som vid olika tillfällen och särskildt från Riksdagens sida gjorts gällande, eller att staten bör äga att å sina tjänare, där dessa aflönas på ett tillfredsställande sätt, ställa det anspråk, att åtminstone i regel deras tid och krafter helt ägnas åt dem anförtrordade befattningar, hvarför äfven dessa befattningar böra så ordnas, att de i allmänhet fullt kräfva sin man.

Gifvet är emellertid, att, då fordringarna å statstjänarnas arbetsförmåga ej få ställas högre, än att de i regel kunna utan oskäligen ansträngning fyllas, för en och annan med större arbetsförmåga och arbetsifver utrustad person kan blifva åtskillig tid öfrig äfven för andra göromål, men detta bör, om statstjänsten så ordnas, som ofvan antyds, och behörigen skötes, blifva undantagsfall.

I detta sammanhang anser sig kommittén böra påpeka, att till ett behörigt skötande af ordinarie statstjänst måste anses höra, icke blott att de löpande göromålen varda utan anmärkning förrättade, utan ock att vederbörande tjänsteman ägnar erforderlig tid åt studier beträffande det honom anvisade verksamhetsområdet; hvarjämte, åtminstone hvad tjänstemän af högre grader angår, det är af mycken betydelse, särskildt inom vissa verksamhetsområden, att uppmärksamhet i all erforderlig mån ägnas äfven åt företeelserna utomlands å motsvarande områden. Saknar tjänstemannen blick för de kraf, hvilka i sådant hänseende på honom ställas, eller är han af sysslande utom tjänsten förhindrad att fylla desamma, är fara värdt, att i många fall hans arbete i tjänsten varder blott ett mer eller mindre rutinmässigt afhjälpande af inkommande ärenden, utan det sinne eller intresse för initiativ, som är så viktigt för främjandet af en sund och god utveckling inom det område, till hvilket tjänsten hör.

Med behörig hänsyn till dessa anspråk å innehafvare af ordinarie befattningar i statens tjänst anser kommittén dock, att i nu förevarande hänseende fortfarande bör, likasom enligt hittills gällande bestämmelser, skiljas emellan å ena sidan sådana befattningar, hvilka innehafvare af en ordinarie befattning i statens tjänst icke får därmed förena, och å andra sidan sådana, i fråga om hvilkas förening med ordinarie statstjänst ett

ovillkorligt förbud ej lämpligen bör uppställas. Till den förra gruppen äro enligt nu gällande bestämmelser hänförda ordinarie tjänster å rikets, riksdagens eller kommuns stat; men det synes kommittén, att dit böra hänföras äfven amanuens- eller därmed jämförliga biträdesbefattningar i statens, riksdagens eller kommuns verk.

Enligt hvad ofvan å sid. 84 omnämnts, har blifvit upplyst, att under början af år 1903 voro med ordinarie tjänst hos centrala statsmyndigheter förenade i ett fall två amanuens- eller därmed jämförliga biträdesbefattningar och i 35 fall en dylik befattning.

Innehafvandet af sådan amanuens- eller biträdesbefattning, för hvilken redan enligt nu tillämpad ordning i regel kräfvades flera timmars tjänstgöring hvarje förmiddag, kan, efter kommitténs mening, ingalunda anses förenligt med ett behörigt handhafvande af ordinarie statstjänst. Och särskildt synes det kommittén ej rimligt, att staten, samtidigt därmed att den för tillförsäkrad skäligen aflöning äger anspråk å tjänstemannens hela arbetskraft för den ordinarie tjänsten, skall själf ytterligare aflöna samma tjänsteman för ett af honom såsom *amanuens* inom annat statens verk utfördt arbete.

Emot den af kommittén sålunda ifrågasatta förändringen lär komma att invändas, hvad tidigare åberopats mot förbud att jämte hvarandra innehafva två ordinarie tjänster, nämligen att tjänstgöringen i flera verk medför till statens fromma en bättre utbildning af tjänstemännen, en mångsidigare insikt i allmänna värf och förhållanden, än som står att vinna genom tjänstgöring i allenast ett verk. Därvid tillåter sig kommittén erinra, att det här icke gäller förbud för en tjänsteman att, medan han ännu är blott extra ordinarie och således befinner sig i sin praktiska utbildningstid, tjänstgöra inom mer än ett verk. Och för öfrigt, om än under forna enklare förhållanden inom statsförvaltningen må hafva varit möjligt för en och samma person att på fullt tillfredsställande sätt fylla de kraf, som ställdes på honom såsom tjänstgörande samtidigt inom skilda arbetsområden, lär sådant med nuvarande mer och mer invecklade och svårlosta förhållanden allenast undantagsvis låta sig göra. I regel torde numera inom statsförvaltningen gälla samma grundsats som inom andra områden, att endast koncentration ger verklig styrka.

Säkerligen hafva ej så sällan både för vederbörande verk och myndigheter och för tjänstemännen själfva nogsamt framstått olägenheterna af den splittring i verksamhet, som uppkommit genom ordinarie statstjänsts förenande med amanuens- eller därmed jämförlig biträdesbefattning, men tillstånd till dylik förening har dock begärts och ansetts böra tillsvidare gifvas af hänsyn därtill, att i särskilda fall de å ordinarie statstjänst belöpande löneförmåner ansetts icke förslå till nödiga lefnadskostnader. Därest emellertid nämnda löneförmåner tillmätas så, att de böra tillfredsställa rimliga anspråk på lifvet, synes ej heller ur denna synpunkt någon berättigad invändning kunna göras emot ett förbud att med ordinarie statstjänst förena amanuens- eller därmed jämförlig biträdesbefattning i statens, riksdagens eller kommuns verk.

Hvad angår förening med ordinarie statstjänst af andra tjänstebefattningar eller uppdrag, delar kommittén den åsikt, åt hvilken Riksdagen äfven gifvit uttryck, att det ej är lämpligt eller utförbart att meddela ett ovillkorligt förbud mot dylik förening, men att nödigt är, att, till förekommande i möjligaste mån af missbruk, nuvarande föreskrifter i detta ämne fullständigas och skärpas.

Till en början anser kommittén det böra uttryckligt angifvas, att bestämmelserna uti ifrågavarande hänseende gälla äfven vissa slag af uppdrag. Genom Riksdagens uttalanden vid fastställandet åren 1902 och 1903 af vissa aflöningsstater har visserligen gjorts gällande, att under det uti nyssberörda bestämmelser förekommande uttrycket »annan tjänstebefattning» skulle vara att hänföra äfven stadigvarande eller regelbundet återkommande aflönadt uppdrag, som af bolag lämnas; men då, enligt hvad jämväl omförmälts, i fråga om vissa dylika uppdrag en motsatt uppfattning omfattats af ett flertal statsmyndigheter, torde bestämmelserna böra i detta afseende förtydligas och fullständigas. Enär emellertid den omständigheten, huruvida med ordförande- eller ledamotskap i bolagsstyrelse är förenad en *direkt* aflöning eller ej, icke under alla förhållanden kan anses afgörande för bedömande däraf, om detsamma kan anses hinderligt för fullgörande af ordinarie statstjänst eller ej, har kommittén ansett bestämmelserna i ämnet böra så affattas, att desamma gälla hvarje uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller

bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst.

Då man af den ordinarie statstjänaren kräver, att han i regel skall åt statstjänsten helt ägna sin tid, följer däraf, enligt kommitténs uppfattning, äfven nödvändigheten att tillse, att i fråga om sådana uppdrag eller tjänstebefattningar, hvilka, efter pröfning och med vederbörligt tillstånd, må med statstjänst kunna förenas, sådan förening varder icke *regel*, utan *undantag*. Kommitténs uppfattning i detta afseende har föranlett bestämmelsernas fullständigande jämväl därutinnan, att dylik förening må kunna medgifvas allenast i särskilda fall samt på grund af förekommande omständigheter.

I sistnämnda hänseende må exempelvis erinras om — hvad jämväl inom Riksdagen uppmärksammas — att en statens tjänsteman ju kan med mera afsevärdt belopp vara intresserad i något bolag och fördenskull, likasom hvarje annan medborgare i dylikt fall, ej bör förmenas att vaka öfver skötseln af sin sålunda placerade förmögenhet, hvarför stundom kan finnas erforderligt att intaga plats i bolagets styrelse, naturligtvis under förutsättning, att sådant ej inverkar hinderligt på det behöriga fullgörandet af statstjänsten.

För vinnande af en likformig tillämpning af hithörande bestämmelser, särskildt i hvad angår tjänstemän af högre grader, har det synts kommittén, att ansökan af ledamot i kollegium eller annat ämbetsverk om tillstånd att med statstjänst få förena annan tjänstebefattning eller uppdrag bör, i likhet med hvad redan enligt kungl. kungörelsen den 3 december 1897 gäller beträffande chef för verk eller stat, göras hos Kungl. Maj:t.

Under åberopande af hvad ofvan anförts och med tillkännagifvande, att ifrågavarande allmänna aflöningsvillkor synts kommittén böra vinna tillämpning äfven för ordinarie befattningar inom rikets hofrätter, får kommittén uttala den uppfattningen, att, för åtnjutande inom de centrala ämbetsverken i allmänhet af de med ordinarie befattning förenade aflöningsförmåner, bör såsom villkor stadgas,

att med ordinarie befattning i vederbörande ämbetsverk icke må förenas annan tjänst å rikets, riksdagens

eller kommuns stat eller amanuens- eller därmed jämförlig biträdesbefattning i statens, riksdagens eller kommuns verk;

att med ordinarie befattning i vederbörande ämbetsverk ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, så framt ej i särskilda fall, hvad angår chef eller ledamot, Kungl. Maj:t och, hvad angår innehafvare af annan befattning, ämbetsverket, på grund af förekommande omständigheter och efter pröfning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt å tjänstgöringen i ämbetsverket, finner sådant uppdrag eller sådan tjänstebefattning kunna få tills vidare bibehållas eller mottagas.

I sammanhang härmed vill kommittén ur kontrollsynpunkt erinra om behöfligheten af ändring äfven i annat hänseende, än det ofvan anförda, af de genom kungl. kungörelsen den 3 december 1897 gifna föreskrifter. I denna kungörelse är stadgadt, att, där beslut i fråga om tillstånd till förening med statstjänst af annan tjänstebefattning meddelas af annan än Kungl. Maj:t, anteckning om beslutet bör göras hos vederbörande myndighet. Enligt hvad kommittén erfarit, tillämpas denna föreskrift hos särskilda myndigheter så till vida olika, att hos vissa myndigheter dylikt beslut blott antecknas till protokoll, men hos andra öfver sådana beslut föres en särskild förteckning, hvarigenom en öfversikt öfver de meddelade besluten städse varder tillgänglig. Kommittén anser föreskrift böra meddelas därom,

att öfver alla af centralt ämbetsverk meddelade beslut i afseende å tillstånd till förening med ordinarie befattning i statens tjänst af annan tjänstebefattning eller uppdrag förteckning skall föras hos ämbetsverket.

I det föregående är nämndt, att 1874 års löneregleringskommitté i fråga om tjänstemän af den nuvarande första eller lägsta lönegraden inom vissa centrala ämbetsverk föreslog, att fullmakt skulle för dem utfärdas icke å viss tjänst utan allenast å befattning inom nämnda lönegrad. Bestämmelse i sådant syfte är ock meddelad för åtskilliga ämbetsverk. Kommittén anser, att en dylik bestämmelse bör vinna allmän tillämpning och att densamma lämpligen äger sin plats bland de allmänna aflöningsvillkoren, hvadan alltså — i öfverensstämmelse med hvad i sådant hänseende finnes beträffande generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen upptaget i de aflöningsreglementen, som den 6 juni 1902 utfärdats för post- och telegrafverken, — torde böra för de centrala ämbetsverken i allmänhet föreskrifvas,

*Utnämning
inom löne-
grad.*

*att tjänsteman i första lönegraden hos veder-
börande ämbetsverk är skyldig att tjänstgöra å den sär-
skilda befattning inom graden, där ämbetsverket, till be-
fordrande af arbetets oafbrutna gång, finner honom
lämplig och behöflig.*

Vidkommande de i allmänhet gällande föreskrifterna rörande minskning i aflöningsförmåner vid tjänstledighet har kommittén funnit anledning till vissa tillägg. Redan nu är i allmänhet stadgadt, att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpliktas att under ledigheten, utöfver sina tjänstgöringspenningar, afstå så mycket af lönen, som för tjänstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt. Kommittén har funnit enahanda skyldighet böra, i öfverensstämmelse med hvad som skett beträffande tjänstemän och betjante i generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen, stadgas för den, som i behörig ordning afstänges från tjänstgöring eller eljest (t. ex. däri- genom att han häktats för brott, begånget utom tjänsten) är lagligen förhindrad att sköta sin befattning.

*Minskning i
aflöningsför-
måner vid
tjänstledighet.*

Inom kommittén har vidare påpekats, att de ordinarie tjänstemän, hvilka till ganska stort antal årligen blifva hos Riksdagen och dess utskott eller revisorer anställda, i allmänhet tillåtas att besörja dessa sär-

skilda uppdrag utan att för samma tid söka ledighet från sin ordinarie tjänst, likasom äfven upplysts, att enahanda medgifvande i enstaka fall lämnats ordinarie tjänsteman, hvilken såsom sekreterare biträdt kommitté. Då sådant icke synes kommittén i regel förenligt med ett behörigt handhafvande af den ordinarie tjänsten, samt, enligt hvad känt är, de för berörda särskilda uppdrag utgående arfvoden afsevärdt öfverstiga de i sådana uppdrag anlitade ordinarie statstjänares tjänstgöringspenningar, har kommittén funnit det böra särskildt betonas, att, där ordinarie statstjänare tillåtes mottaga dylikt uppdrag, han dock i regel bör för motsvarande tid söka ledighet från sin ordinarie befattning, med skyldighet jämväl, om sådant pröfvas skäligt, att afstå, utöfver tjänstgöringspenningarna, någon del af lönen. Bland de villkor, som Riksdagen år 1903 fastställt med afseende å tillämpningen af aflöningsstaten för Sveriges riksbank, finnes ock bestämmelse därom, att, därest tjänstledighet erhålles efter egen ansökan i och för tjänstgöring hos Riksdagen, dess utskott eller revisorer, den tjänstledige skall, utöfver tjänstgöringspenningar och misräkningspenningar, afstå så mycket af lönen, som fullmäktige i riksbanken pröfva för ändamålet nödigt.

Med afseende å hvad sålunda anförts har kommittén ansett, att, för åtnjutande inom de centrala ämbetsverken i allmänhet af de med ordinarie befattning förenade aflöningsförmåner, bör gälla följande villkor,

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattnings innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, skola utgå till den, som uppehållit befattningen;

att den, som af sjukdom hindras att sin befattning förrätta, äger uppbära hela lönen, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos Riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning afstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att

under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest pröfvas skäligt.

Hvad ofvan föreslagits beträffande den, som varder afstängd från tjänstgöring, afser framför allt att möjliggöra uppehållande under tiden af hans befattning. I fråga om såväl dylika fall som ock de fall, där tjänsteman eller betjänt varder i häkte tagen eller obehörigen afhåller sig från tjänstgöring, anser kommittén emellertid härutöfver böra meddelas enahanda stadganden, som för motsvarande fall införts i aflöningsreglementena för post- och telegrafverken, nämligen:

att aflöning ej må utgå till tjänsteman eller betjänt för tid, hvarunder han afhållit sig från tjänstgöring utan att hafva i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest tjänsteman eller betjänt varder afstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del af hans aflöning, som icke af ämbetsverket pröfvas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej ämbetsverket finner skäligt låta honom uppbära något däraf.

Beträffande skyldigheten för tjänsteman af lägre grad att i vissa fall mottaga förordnande å högre befattning, finner kommittén föreskriften därom böra affattas, sådan den nu i allmänhet finnes, nämligen:

Skyldighet i vissa fall att bestrida högre befattning.

att vid sjukdomsförfall, eller när det erfordras för beredande af semester, tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning hos ämbetsverket, densamma, mot åtnjutande i förstnämnda fall af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar, men i senare fallet af däremot svarande belopp i

stället för egna tjänstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår.

*Villkor för
ålderstilläggs
erhållande.*

I fråga om villkoren för ålderstilläggs erhållande har kommittén ansett att, i enlighet med hvad i aflöningsreglementena för post- och telegrafverken finnes stadgadt för tjänstemän och betjante vid distriktsförvaltningar och vid lokalförvaltningar eller stationer, bör äfven beträffande tjänstemän och betjante vid centrala ämbetsverk bestämmas, att för ålderstilläggs intjänande endast må tagas i beräkning tiden före pensionsålderns uppnående, äfven om vederbörande tjänsteman eller betjänt medgifves att utöfver denna ålder i sin befattning kvarstå.

Enligt kommitténs uppfattning bör det föreskrifvas,

att, därest förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af befattning i samma lönegrad är i stat medgifven, tidpunkten

för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren under mer än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och

för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor, samt

för tredje förhöjningen, därest sådan kan ske, efter än ytterligare fem år, äfvenledes på samma villkor,

under iakttagande, hvad hvar och en af omförmälda löneförhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagare därvid tillgodoräknas den

tid, som före den nya aflöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen, vare sig på grund af fullmakt eller konstitutorial;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af löneförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänsteålder, som berättigar honom till nedannämnda pension, icke må samma förhöjning tillträda.

Det har synts kommittén, att till de i allmänhet gällande bestämmelser i fråga om rätt till semester bör — i anslutning till hvad i förenämnda aflöningsreglementen upptagits beträffande tjänstemän vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar och vid telegrafverkets distriktsförvaltningar och stationer samt jämväl är stadgad för tjänstemän i järnvägsstyrelsen — fogas föreskrift därom, att tjänsteman, som har sig anförtrodd uppbörd eller kontroll å uppbörd, skall vara *pliktig* att å tid af året, som af ämbetsverket bestämmes, begagna sig af semester.

Semester.

I öfrigt synas ifrågavarande bestämmelser böra bibehållas oförändrade; och bör alltså, enligt kommitténs uppfattning, i detta afseende i allmänhet stadgas,

att tjänstemännen i vederbörande ämbetsverk äga årligen, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjuta semester, chef, ledamöter och tjänstemän af andra lönegraden enhvar under en och en half månad samt tjänstemän af första lönegraden enhvar under en månad;

att tjänsteman, som har sig anförtrodd uppbörd eller kontroll å uppbörd, är pliktig att å tid af året, som af ämbetsverket bestämmes, begagna sig af semester.

I öfverensstämmelse med hvad i aflöningsreglementena för post- och telegrafverken uttryckligt stadgats samt äfven eljest lärers allmänt tillämpliga bestämmelser, till hvilken tidpunkt lön utgår vid afgång från befattning.

pas, anser kommittén, att för de centrala verken i allmänhet bör meddelas den bestämmelse,

*att vid afgang från tjänsten till följd af afskeds-
tagande, entledigande eller dödsfall själfva lönen utgår
till månadens slut.*

*Skyldighet att
afgå med
pension och
att vidkännas
ändring i
sportler.*

Å sid. 100 här ofvan är redan nämnt, att, i anledning af den å bane varande frågan om civila tjänsteinnehavares skyldighet att bidraga till sin egen pensionering, genom kungl. kungörelsen *den 31 mars 1900* förordnats, att den, som efter sistnämnda dag utnämnes till befattning, med hvilken följer rätt till pension från allmänna indragningsstaten, skall vara underkastad de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunna vara stadgade, samt genom kungl. kungörelsen *den 21 december 1900* stadgats enahanda förpliktelse för den, som efter sistberörda dag utnämnes till befattning vid tullverket eller postverket, med hvilken följer rätt till pension af tullmedlen eller postmedlen.

Uti aflöningsreglementena för post- och telegrafverken har jämväl särskildt föreskrifvits, att den, som tillträder den nya aflöningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunna vara stadgade.

Då det emellertid ännu är på pröfning beroende, i hvad mån eller i hvilka afseenden ändring må komma att vidtagas i nu gällande grunder och bestämmelser för det civila pensionsväsendet, har kommittén funnit det för de centrala ämbetsverken i allmänhet nu gällande villkor i fråga om afgang med pension böra, med den begränsning i maximibelopp till 6,000 kronor, hvarom i det följande närmare förmäles, bibehållas i det förslag, kommittén nu afgifver med förbehåll om erforderliga afvikelser för vissa särskilda verk, men i sammanhang därmed böra upptagas en bestämmelse af enahanda innehåll som den här ofvan från aflöningsreglementena för post- och telegrafverken åberopade.

Uti aflöningsreglementena för post- och telegrafverken har äfven stadgats, att den, som tillträder den nya aflöningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig minskning i befintliga sportelinkomster.

Redan sedan längre tid tillbaka har sträfvan gjort sig gällande att i möjligaste mån inskränka sportelväsendet inom statstjänsten. Af hvad ofvan å sid. 87 yttrats, framgår emellertid, att ännu i många fall sportler utgå till tjänstemän hos statens centrala myndigheter, om än i de flesta af dessa fall beloppen ej synas vara mera betydande.

Utan att nu föreslå för de centrala ämbetsverken något *allmänt* stadgande om inskränkning i kvarstående sportler, har kommittén dock funnit angeläget, att för nämnda ämbetsverk meddelas en bestämmelse, liknande den, som meddelats beträffande de tjänstemän inom post- och telegrafverken tillkommande sportler.

Kommittén anser alltså, att i fråga om skyldighet att med pension från tjänsten afgå och beträffande sportler följande bestämmelser böra intagas bland de allmänna aflöningsvillkoren för centrala ämbetsverk, nämligen:

*att innehafvare af ordinarie befattning i vederbörande ämbetsverk skall, då han uppnått 65 lefnads- och minst 35 tjänsteår, vara förpliktad att med oafkortad lön såsom pension, dock ej i något fall till högre belopp än 6,000 kronor, från befattningen afgå, Kungl. Maj:t eller ämbetsverket, om det tillkommer detsamma att afskedet utfärda, dock obetaget att låta med detsamma anstå, där-
est och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i befattningen på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma kvarstå;*

att den, som tillträder den nya aflöningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig dels, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande af eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed, dels ock de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunna varda stadgade.

*Skyldighet att
ingå på aflö-
ningsvillkoren.*

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med föreskrifter, som i aflöningsreglementena för post- och telegrafverken blifvit meddelade för tjänstemän och betjante vid distriktsförvaltningar samt vid lokalförvaltningar och stationer, har kommittén ansett, att för de centrala ämbetsverken i allmänhet bör stadgas,

att enhvar, som med eller efter visst angifvet års ingång tillträder befattning i vederbörande ämbetsverk, skall vara pliktig att underkasta sig de villkor och bestämmelser, som varda föreskrifna för åtnjutande af de nya aflöningsförmånerna; samt

att till de förutvarande innehafvare af dylika befattningar, hvilka före viss angifven tidpunkt förklara, att de icke vilja underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunna därtill förbindas, aflöningsförmåner skola utgå enligt de för dem dittills gällande grunder.

För de afvikelser från ofvan föreslagna allmänna aflöningsvillkor, som kunna för särskilda ämbetsverk finnas påkallade, varder kommittén i tillfälle att redogöra vid afgifvande af yttranden angående regleringsfrågorna för vederbörande ämbetsverk.

Utsträckning af arbetstiden.

Vid kommitténs öfverläggningar har i sammanhang med frågan om de allmänna aflöningsvillkor, som borde för de centrala ämbetsverken föreslås, äfven kommit under öfvervägande, huruvida icke för personalen inom dessa verk arbetsprodukten borde kunna väsentligt stegas genom en utsträckning af arbetstiden.

I afseende härå är till en början att från den i det föregående lämnade historiska öfversikten erinra om Riksdagens skrifvelse af *den 11 maj 1900* (n:r 95), däri anhölls, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning i fråga om gällande bestämmelser och praxis beträffande ämbets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid. För resultatet af den i sådant hänseende verkställda utredningen är redogörelse lämnad i den i det föregående omnämnda, år 1901 till trycket befordrade »sammanfattning af afgifna redogörelser beträffande statens ämbets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid», till hvilken kommittén här hänvisar. Enligt denna sammanfattning skulle inom de centrala ämbetsverken den dagliga arbetstiden å tjänsterummet i allmänhet utgöra emellan 4 och 5 timmar. Härvid är emellertid att märka, att de från de särskilda verken lämnade tidsuppgifter i de flesta fall synas vara *approximativt angifna medeltalstider*, af hvilka åtskilliga säkerligen vid detaljerad kontroll skulle finnas tåla någon reduktion.

Sant är, att för ett afsevärdt antal tjänstemän, särskildt inom de högre graderna, till denna arbetstid å tjänsterummet kommer ett i vissa fall betydande hemarbete. Men för en stor del tjänstemän, särskildt inom

första lönegraden, äro tjänstegörömlen af den art, att hemarbete ej gärna eller åtminstone ytterst sällan kan ifrågakomma, hvadan för dem arbetstiden å tjänsterummet tillika utgör — fränsedt studium af författningar o. d., där sådant förekommer, — den *totala arbetstiden i tjänsten*. Och hvad angår högre tjänstemän, hvilka hafva hemarbete, lärar utan öfverdrift kunna påstås, att ej så sällan i stället lämnats åtskillig eftergift i arbetstiden å tjänsterummet.

Vid öfvervägande af dessa förhållanden har kommittén kommit till den bestämda uppfattningen, att den tid, som af personalen inom de centrala ämbetsverken för närvarande ägnas åt statstjänsten, icke i allmänhet är att anse såsom tillfyllestgörande; och det torde äfven hafva varit en dylik uppfattning, som varit bestämmande för Riksdagens ofvanberörda skrifvelse.

I öfverensstämmelse härmed har kommittén ansett skäligt, att, till vinnande af ökning i arbetsprodukten, utsträckning äger rum af *tjänstgöringstiden*, d. v. s. af arbetstiden å tjänsterummet. Sådan utsträckning betingas redan däraf, att, enligt hvad förut nämnts, för en stor del af tjänstemännen inom de centrala ämbetsverken tjänstegörömlen äro af den art, att de i regel ej kunna annorstädes än å tjänsterummet besörjas, hvartill kommer, att arbete utom tjänsterummet svårligen kan nöjaktigt kontrolleras.

Emot en allmän utsträckning af tjänstgöringstiden lärar visserligen komma att invändas, att särskildt för högre tjänstemän en väsentlig del af görömlen är af beskaffenhet att kräva ett ostördt tankearbete och därför ej utan svårighet kan besörjas å tjänsterummet, där afbrott påkallas för rådplägningar med andra tjänstemän eller af allmänhetens besök, samt att förty en utsträckning af arbetstiden å tjänsterummet icke för dessa högre tjänstemän medför möjlighet att där besörja andra görömlen än hittills. Kommittén vill icke i allo bestrida riktigheten häraf; men, förutom det att en utsträckning af arbetstiden å tjänsterummet alltid medför möjlighet att därunder medhinna större mängd än hittills af mera löpande görömlen, följer ju af en sådan utsträckning endast, att äfven för dessa tjänstemän den totala arbetstiden ökas, hvilket kommittén, enligt hvad ofvan uttalats, anser i allmänhet vara af behovet påkalladt. Att

i särskilda fall kan, för beredning af något större ärende, krävas, att tjänsteman för kortare tid erhåller eftergift i eller ledighet från öfrig tjänstgöring, låter sig icke förnekas; men sådant kan och bör endast vara undantag, hvilka först efter noggrann pröfning af behovet må medgifvas.

Såsom regel anser kommittén böra uppställas, att under den utsträckta tjänstgöringstiden *alla* ordinarie befattningshafvande, från och med chefen, skola finnas å tjänsterummen tillstädes. Och kommittén vill särskildt betona, att, om än för högre tjänstemän göromålen till ej oväsentlig del kräva ett mera ostördt arbete, än å tjänsterummet kan åstadkommas, deras därvaro dock ingalunda är för ämbetsverkets arbetsresultat oviktig. Näppeligen torde väl något vara i högre grad ägnadt att bereda trygghet för ett noggrant iakttagande af tjänstgöringstiden och intensitet i arbetet från de underordnades sida än vetskapen om de öfverordnades samtidiga och oafbrutna närvaro samt möjligheten att när som helst få mottaga deras besök, vare sig för inspektion eller för upplysningars omedelbara inhämtande.

Kommittén anser i detta sammanhang böra påpekas, att redan tidigare varit i visst fall ifrågasatt en utsträckning af tjänstgöringstiden, utöfver hvad för närvarande är inom de centrala ämbetsverken i allmänhet gällande. Då af chefen för finansdepartementet *den 18 januari 1876* inför Kungl. Maj:t föredrogs det af 1874 års löneregleringskommitté afgifna betänkande angående lönereglering m. m. vid statskontoret samt på hemställan af benämnda departementschef beslöts proposition till Riksdagen om ny organisation af statskontoret, ingick bland grunderna för den nya organisationen äfven, att arbetstiden för verkets tjänstemän skulle utsträckas till sex timmar dagligen. Till stöd för en dylik utsträckning af arbetstiden anförde departementschefen, bland annat, att de löneförmåner, han för statskontorets tjänstemän föreslog, voro sådana, att de, sammantagna med rätten till pension och den å fullmakten beroende vissheten om tjänstens behållande, efter hans uppfattning berättigade staten att i vidsträcktare mån än dittills taga dessa tjänstemäns arbete i anspråk. Sex timmars arbetstid på ämbetsrummet var visst icke någon nyhet i de svenska ämbetsverken; bestämmelserna i detta hänseende hade i äldre

tider varit ännu strängare. Hvad särskildt statskontoret beträffade, ansåg departementschefen det vara så mycket mera skäl att därstädes fordra en utsträckt arbetstid å ämbetsrummet, som i synnerhet inom de lägre tjänstegraderna hela den verksamhet, som staten kunde af dess tjänstemän fordra, måste å ämbetsrummet öfvas.

I det öfver berörda kungl. proposition afgifna utlåtande (n:r 54 år 1876) anförde statsutskottet i denna del följande. Vid behandlingen af ärendet hade utskottet i afseende å de grunder, på hvilka den ifrågasatta omorganisationen skulle byggas, ej haft något att anmärka utom i afseende på bestämmelsen, att arbetstiden för verkets tjänstemän skulle bestämmas till sex timmar om dagen. Likasom för det dåvarande en viss tid var bestämd, under hvilken verkets tjänstemän borde vara på ämbetsrummet tillstädes, borde enligt utskottets åsikt äfven för framtiden en bestämmelse i detta syfte i en blifvande arbetsordning intagas. Men då bemälda tjänstemän framgent såsom dittills torde äga skyldighet att fullgöra de med de särskilda befattningarna förenade göromål, äfven om därtill behöfde användas ett större antal timmar, hade det synts utskottet så mycket mera betänkligt, att en föreskrift om den tid, hvar och en af dem borde ägna åt sina tjänstegöromål, skulle af Riksdagen lämnas, som ärendena inom ifrågavarande ämbetsverk väl i allmänhet icke voro af beskaffenhet att kunna eller böra undanskjutas och ej heller kunde beräknas alltid till samma mängd och omfång förekomma. Utskottet hemställde därför, att Riksdagen, utan att i afseende å förslaget om bestämmande af arbetstidens längd meddela något beslut, måtte i öfrigt godkänna de af Kungl. Maj:t föreslagna grunder för omorganisation af statskontoret.

I följd af kamrarnas skiljaktiga beslut förföll emellertid frågan om något som helst särskildt godkännande af nämnda grunder.

Det må jämväl här meddelas, att den sålunda redan år 1876 för statskontoret ifrågasatta tjänstgöringstiden af sex timmar nyligen blifvit bestämd inom ett annat centralt ämbetsverk, nämligen *telegrafstyrelsen*, som den 25 september 1903 utfärdat ny arbetsordning för dess ämbets- och tjänstemän, innehållande, bland annat, att arbetstiden för tjänstemännen i allmänhet beräknas till omkring 6 timmar hvarje söckendag, men kan därutöfver utsträc-

kas, när sådant af göromålens mängd eller beskaffenhet erfordras; dock att under juni, juli och augusti månader byråchef äger medgifva skäligen förkortning i tjänstgöringstiden, likasom byråchef må för enstaka fall medgifva kortare ledighet från göromålen.

Kommittén anser sig tillika böra här erinra, att, enligt det den 21 juni 1900 utfärdade tjänstgöringsreglemente för utrikesdepartementets ämbets- och tjänstemän, nämnda departements ordinarie arbetstid är om hvardagarna från kl. 10,³⁰ f. m. till kl. 5 e. m., vederbörande dock medgifvet att under arbetstiden lämna departementets lokal för en kortare tid, under villkor att därigenom icke inkräktas å ärendenas tillbörliga behandling.

Äfven må nämnas, att i Norge är för samtliga »regjeringskontorer» med undantag af revisionsdepartementet fastställd en »kontortid» af sex timmar.

Den utsträckta arbetstid å tjänsterummet, som kommittén funnit sig böra för de centrala ämbetsverken i allmänhet föreslå, synes kommittén kunna skäligen bestämmas till *sex timmar hvarje söckendag*, i hvilket fall erforderlig tid ändock finnes öfrig för nödigt hemarbete. Det lär knappast behöfva här betonas, att denna tjänstgöringstid utgör allenast den *minimitid*, under hvilken samtliga ordinarie befattningshafvande skola i regel finnas å tjänsterummen tillstädes, men att naturligen enhvar därutöfver är skyldig att å tjänsterummet eller, där sådant kan ske, i hemmet åt tjänsten ägna all den tid, som kräfves för dess behöriga skötande. Hvad angår frågan om den tid å dagen, till hvilken berörda tjänstgöring bör förläggas, och huruvida densamma bör fullgöras i oafbruten följd eller ej, lär det ej tillhöra kommittén att därutinnan uttala sig. Men kommittén vill betona önskvärdheten däraf, att, till båtнад såväl för samarbetet mellan olika ämbetsverk som för allmänheten, likformiga bestämmelser i sådant hänseende måtte i möjligaste mån för samtliga ämbetsverk meddelas.

Kommittén har alltså ansett sig böra såsom en allmän förutsättning för de löneregleringsförslag, som af kommittén afgifvas för de

centrala ämbetsverken, antaga, att för dessa ämbetsverk i allmänhet bör stadgas,

att samtliga ordinarie tjänstemän och betjante skola, där ej för särskilda fall undantag, efter pröfning, medgifves, vara å tjänsterummen tillstädes minst sex timmar hvarje söckendag.

Aflöningssatser och pensionsbelopp.

Då kommittén funnit sig i statens intresse bära för personalen inom de centrala ämbetsverken föreslå skärpta bestämmelser i afseende å förening med ordinarie statstjänst af andra befattningar eller uppdrag samt tillika förorda en utsträckning af den dagliga tjänstgöringstiden inom nämnda verk, lär af de ökade fordringar, som sålunda ställas å verkens personal, äfven i allmänhet betingas en skäligen förhöjning af de enligt nu gällande lönestater till denna personal utgående aflöningsbelopp. Ett erkännande åt riktigheten af denna uppfattning gafs äfven vid 1902 års riksdag, då Andra Kammarens vice talman, efter att hafva framhållit, hurusom af tjänstemännen borde fordras mera arbete och längre tjänstgöringstid, vidare yttrade: »Då är det också helt naturligt, att aflöningarna skola höjas och sålunda ställningen för ämbets- och tjänstemän i det afseendet blifva bättre, hvarigenom man skulle kunna berättigas att ställa den fordran på dem, att de i mindre grad än nu skulle ägna sig åt enskilda, inkomstbringande göromål.»

Motiv för aflöningsförhöjning.

Af den i samband med Kungl. Maj:ts proposition om dyrtidstillägg till 1901 års riksdag framlagda utredningen rörande prisförhållandena i landet torde, äfven om den icke kan anses i alla detaljer fullt bevisande, likväl otvetydigt framgå, att, särskildt i hufvudstaden, lefnadskostnaderna, såväl hvad angår bostadshyror som ock i vissa andra hänseenden, afsevärdt stigit efter tiden för senaste allmänna lönereglering. I Riksdagens år 1901 fattade samt därefter årligen förnyade beslut om beviljande af dyrtidstillägg ligger ju äfven ett erkännande däraf, att, åtminstone för en mängd löntagare, de enligt gällande lönestater utgående aflöningar icke under nu rådande prisförhållanden täcka de nödiga lefnadskostnaderna. Och då intet

tyder på att, i stort sedt, under den närmare framtiden skulle vara att förvänta någon väsentlig ändring till det bättre i nämnda prisförhållanden, måste äfven härtill tagas hänsyn vid den nu ifrågasatta regleringen. Därvid torde ej heller böra lämnas obeaktad den af Riksdagen uttalade uppfattningen, att civila tjänsteinnehafvare böra åläggas att själfva bidraga till sin pensionering, i hvilket afseende nu ock till pröfning föreligger ett kommittéförslag.

*Formen för
aflöningsför-
höjningen.*

Då kommittén sålunda anser en skälig förhöjning af de enligt nu gällande lönestater för de centrala ämbetsverken utgående aflöningsbelopp vara i allmänhet af förhållandena påkallad, har för kommittén framställt sig den frågan, hvilken form lämpligen bör för denna förhöjning väljas. Enligt hvad å sid. 61—63 här ofvan nämnts, föreligga i sådant afseende från ämbetsverken skiljaktiga förslag.

*Kommittén
afstyrker det
Tenowska
systemet.*

Några af dessa ansluta sig till det s. k. Tenowska systemet. Detta system framlades, såvidt kommittén har sig bekant, första gången uti en af statskommissarien Chr. L. Tenow anmäld reservation vid statskontorets den 22 oktober 1901 afgifna utlåtande i fråga om lönerreglering för tjänstemän och betjante vid de ecklesiastika konsistorierna. Då denna lönerregleringsfråga den 11 januari 1902 föredrogs inför Kungl. Maj:t, yttrade chefen för ecklesiastikdepartementet, att han ej fann skäl att genom upptagande af det i nämnda reservation framställda förslag i fråga om konsistorienotarierna tillstyrka ett aflöningsystem, som å andra områden af administrationen saknade motstycke; och blef denna uppfattning af Kungl. Maj:t godkänd.

Vid 1902 års riksdag, till hvilken proposition i ämnet afläts, väcktes emellertid inom Andra Kammaren en motion i syfte att åt de af statskommissarien Tenow föreslagna aflöningsgrunder bereda tillämpning i större eller mindre utsträckning såväl i afseende å de ecklesiastika konsistoriernas personal som beträffande andra till behandling vid nämnda riksdag föreliggande lönestater; och hemställdes i motionen därjämte, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om tillämpning i större eller mindre utsträckning af enahanda grunder vid uppgörandet af förslag till nya lönerregleringar eller till partiella ändringar i lönestater.

Statsutskottet afstyrkte bifall till motionen, under uttalande emellertid, att Kungl. Maj:t icke torde underlåta att taga jämväl nämnda aflönings-

system under öfvervägande, innan förslag till reglering af andra stater för Riksdagen framlades; och fattade Riksdagen beslut i enlighet med utskottets afstyrkande hemställan.

Vid en granskning af de skäl, som vid olika tillfällen anförts för det Tenowska systemet, synas dessa kunna hufvudsakligen sammanfattas sålunda. Vid aflöningarnas bestämmande bör erforderlig hänsyn tagas därtill, att för den gifta tjänstemannen de nödvändiga lefnadskostnaderna i regel med årens lopp undergå en synnerligen stark stegring. Likasom nämligen aflöningen öfver hufvud taget icke bör afpassas efter den *ogifta* tjänstemannens behof, utan tilltagas så högt, att den sätter tjänstemannen i stånd att bilda familj, så synes det ock vara riktigt, att aflöningen, såvidt lämpligen ske kan, bestämmes så, att den motsvarar familjeförsörjarens behof af inkomster under familjens olika tidsskeden. Från denna ståndpunkt sedt, är emellertid skillnaden emellan begynnelse- och slutaflöning nu för ringa. Redan det sjätte eller elfte året efter tjänstens tillträdande har nämligen tjänstemannen efter nuvarande system erhållit det eller de ålderstillägg, hvartill han kan vara berättigad, och därmed — för så vidt han icke vinner befordran till högre tjänst — nått gränsen för sina inkomster från staten. Utgifterna däremot stiga år för år och äro för en familjefader kännbarast mellan det tionde och tjugonde året efter äktenskapets ingående. Då den aflöning, staten bereder sin tjänare, sålunda blifver med årens lopp allt mer otillräcklig för fyllande af lefnadsbehoven, tvingas han att på annat sätt fylla bristen och kommer så in på mångsyssleriets väg. Den knappa aflöningen tillåter honom vidare icke att afsätta något för kommande dagar och därigenom trygga framtiden för sig och sin familj. Genom tillämpning däremot af det nya systemet med dess många, efter ej allt för långa mellantider återkommande ålderstillägg skall, mena detta systems anhängare, statstjänaren känna, att staten vårdar sig om honom och tänker på hans framtid, samt att den belönar hans plikttrohet och hans med hvarje år ökade erfarenhet och skicklighet, genom hvilket allt han uppmuntras till oförtröttad verksamhet uteslutande i statens tjänst. Efter dessa principer äro också aflöningarna afpassade här och där i utlandet, exempelvis i Tyskland.

Emot detta nya system hafva å andra sidan dess motståndare i hufvudsak anmärkt följande. Grundtanken, säga de, i det nuvarande aflöningssystemet är, att aflöningsbeloppen böra afpassas efter göromålens olika omfattning och vikt, efter de större eller mindre anspråk, som måste ställas å tjänsteinnehafvarens kunskaper, omdöme och duglighet, samt efter det särskilda ansvar, som hvilar å vissa tjänsteinnehafvare. Ålderstilläggen, sådana de för närvarande utgå, stå icke i strid med denna princip, ty de innebära en uppmuntran för redan väl utfördt arbete och ett erkännande af det större värde, som vunnen erfarenhet bör förläna arbetet. Men om åt ålderstilläggen inrymmes alltför stort inflytande, ligger den fara nära till hands, att det icke blir tjänsten utan tjänsteinnehafvaren, till hvilken aflöningen i främsta rummet kommer att hänföra sig, och att åt den på tillfälliga, rent personliga förhållanden beroende ancienniteten gifves ett inflytande, hvilket svårligen kan försvaras. Vidare har påpekats, att, då tjänstemannen i allmänhet börjar sin bana med skulder och når befordran till ordinarie tjänst så sent, att han, där ej sådant redan skett, då vill bilda familj, det torde för honom vara angelägnare att vid tiden för denna befordran erhålla en högre lön, som sätter honom i stånd att betala sina studieskulder samt fullgöra sin skyldighet såsom familjeförsörjare. Äfven har framhållits, att, enär, enligt det Tenowska systemet, af de ifrågasatta ålderstilläggen allenast så många skulle få beräknas såsom grund för pension, att pensionsbeloppen i hufvudsak blifva bibehållna vid nuvarande storlek, löntagaren skall, då han nått pensionsåldern och kommit upp till en relativt hög lön, i och med afgang från tjänsten se sin inkomst så afsevärdt reducerad, att detta sannolikt skall för honom medföra allvarsamma bekymmer. Och ändtligen har sagts, att själfva principen i berörda system är »demoraliserande, enär den utgör en omyndighetsförklaring och fastslår tjänstemännens oförmåga att tänka på morgondagen».

Vid jämförelse af de sålunda för och emot det nya aflöningssystemet anförda skäl har kommittén för sin del funnit de senare tyngst vägande. För kommittén står det klart, att vid en tjänst af större vikt och ansvar med däraf betingade högre fordringar å dess innehafvare aflöningen såsom hittills bör under alla förhållanden vara förmånligare än vid en mindre viktig och ansvarsfull befattning. Därutinnan brister emellertid det före-

slagna aflöningssystemet, i det att enligt detsamma en högre tjänsteålder i en lägre grad kan berättiga till samma aflöning som den, hvilken till en början består tjänsteman i närmast högre grad, understundom till och med till högre aflöning. Då vidare inom de centrala ämbetsverken, enligt hvad i det föregående påpekats, medelåldern vid första befordran till ordinarie tjänst är hög, samt med hänsyn därtill måste ur både statens och tjänstemannens synpunkt anses önskvärdt, att han, åtminstone vid tiden för befordran till ordinarie tjänst, kan bilda familj, talar äfven detta för tillmätande af en relativt hög begynnelselö. På grund häraf och då genom de ålderstillägg, hvilka redan ingå i nu gällande aflöningssystem — och hvilka kommittén anser, med viss jämkning i fråga om första lönegraden, i öfrigt böra bibehållas oförändrade — är sörjdt därför, att äfven för den, som ej vinner ytterligare befordran, inkomsterna med tiden icke oväsentligt ökas till mötande af de, särskildt för familjefadern, med åren stigande utgifterna, har kommittén funnit sig sakna anledning föreslå utbytande af nu gällande aflöningssystem för de centrala ämbetsverken emot ett sådant enligt det Tenowska förslaget.

Hvad därefter angår de af åtskilliga ämbetsverk framställda förslag om uppförande af viss del af aflöningen under titeln »hyresbidrag» synes till grund för dessa förslag i allmänhet ligga den tanken, att af den åstundade aflöningsförbättringen ett mera afsevärdt belopp bör få åtnjutas under enahanda villkor som *lön* för att äfven vid sjukdom komma den ordinarie tjänstemannen till godo, utan att dock, genom dess läggande till själfva lönen, ovillkorligen föranleda en höjning af pensionen, och att fördenskull nödigt är att uppföra beloppet under en särskild aflöningstitel, hvilken, med afseende därå att den inträdda stegringen i lefnadskostnader till väsentlig del härrör från höjda bostadshyror, ansetts lämpligen kunna erhålla en därå häntydande rubrik. Af statskontoret har därjämte åberopats lämpligheten af införande i aflöningssystemet af ett moment, hvilket lämnar tillfälle att vid aflöningarnas bestämmande taga större hänsyn till lefnadskostnadernas dyrhet å olika orter, än hvad nu är händelsen.

Jämväl för kommittén är uppenbart, att, särskildt för de lägre tjänstemännen, en väsentlig del af den ifrågasatta aflöningsförbättringen bör så uppföras, att densamma äfven vid sjukdom kommer den ordinarie

*Kommittén
afstyrker
hyresbidrag.*

tjänsteinnehafvaren till godo; men kommittén anser ej därför nödigt att skapa någon för de centrala ämbetsverken ny aflöningstitel, utan ändamålet kunna vinnas genom ökning af lönen. Visserligen följer däraf, enligt såväl nu gällande som af pensionskommittén föreslagna grunder, en höjning af pensionsbeloppen, men en sådan torde äfven i allmänhet vara af förhållandena påkallad. För den aflöningsförbättring, som kommittén ärnar föreslå, synes kommittén vederlag till väsentlig del vara att för staten förvänta genom de garantier för en ökning af statstjänarnas arbetsprodukt, som innebäras i kommitténs förslag till aflöningsvillkor och till utsträckning af tjänstgöringstiden. Då nu statens åtagande att bereda sina tjänare pension äfvenledes torde få anses utgöra en dem i ersättning för deras arbete tillförsäkrad förmån, hvar till bör tagas hänsyn vid aflöningsbeloppens bestämmande, synes billigheten fordra, att äfven pensionsbeloppen höjas. De stegrade lefnadskostnaderna göra sig ju ock för statstjänaren kännbara såväl efter afgang från tjänsten som därförut. Kommittén har äfven vid sitt nedan framställda förslag till lönesatser och till pensionsbelopp tagit i betraktande, att det kan varda statstjänare ålagdt att bidraga till sin egen pensionering, hvaraf ju åter följer en afsevärd lättnad för statsverket.

Hvad angår det af statskontoret särskildt anförda skäl för införande af en ny aflöningstitel vid de centrala ämbetsverken, har detta skäl ej syns kommittén öfvertygande. Sant är, att aflöningstiteln »hyresbidrag» förekommer i lönestater för vissa distrikts- och lokalmyndigheter och där kan vara lämplig. Men i fråga om de centrala ämbetsverkens personal, hvilken till alldeles öfvervägande del är bosatt å en och samma ort, förefinnes enligt kommitténs uppfattning ej något skäl för en dylik aflöningstitel.

*Kommitténs
hemställan.*

Kommittén finner förty icke skäl att föreslå någon ny aflöningstitel för de centrala ämbetsverken, utan anser *aflöningarna därstädes böra, med bibehållande af nu gällande aflöningssystem, fördelas å lön, tjänstgöringspenningar och, i förekommande fall, ålderstillägg.*

Då denna del af kommitténs betänkande afser blott allmänna förut sättningar och grunder för en reglering af löneförhållanden m. m. inom de centrala ämbetsverken, har kommittén funnit sig ej äga anledning att här föreslå aflöningsatser för andra än de *normala lönegraderna* inom dessa ämbetsverk.

Hvad verkens chefer angår, hafva såsom tillhörande normala lönegrader räknats dels de generaldirektörer, hvilka för närvarande uppbära i aflöning 9,000 kronor, och dels de öfverdirektörer och andra därmed jämförliga chefer, hvilka nu åtnjuta en aflöning af 7,000 kronor. I fråga om öfriga tjänstemän hafva här tagits i betraktande allenast de tre nuvarande allmänna lönegraderna. Beträffande vaktbetjante hafva såsom tillhörande normalgrad räknats förste vaktmästare med en aflöning för närvarande af 1,100 kronor samt vaktmästare med 800 kronor i nuvarande begynnelse-aflöning och 900 kronor i slutaflöning.

I afseende å aflöningssatserna för sådana befattningar, hvilka, enligt nu angifna grunder, ej tillhöra de normala lönegraderna, komma förslag att framställas i sammanhang med regleringsfrågorna för de särskilda ämbetsverk, där sådana befattningar förefinnas eller varda föreslagna.

Vid bedömande hvilka aflöningsbelopp böra anses för befattningar i angifna normala lönegrader skälige, har kommittén, i enlighet med hvad ofvan nämnts, tagit i betraktande de skärpta fordringar, hvilka kommittén ansett böra å de centrala ämbetsverkens personal ställas, samt den obestridliga stegringen i vissa lefnadskostnader, hvarjämte kommittén äfven tagit hänsyn därtill, att för denna personal, i den mån så ej redan är fallet, kan komma att stadgas skyldighet att bidra till egen pensionering. Därvid har det emellertid synts kommittén uppenbart, att, hvad de tre allmänna tjänstemannagrader angår, för de lägsta tjänstemännen kräves en starkare aflöningstillökning än för de högre.

Hvad angår aflöningsbeloppens fördelning å särskilda titlar, torde här böra erinras, att kommittén beträffande generaldirektörer af normalgrad följt den nuvarande fördelningen för generalpostdirektören och generaldirektören i telegrafstyrelsen, att i fråga om tjänstemän af första lönegraden aflöningstillökningen ansetts kunna till någon mindre del föras å ålders-tilläggen, därvid dessa till storlek och antal ändrats, samt att för vaktbetjante, med särskild hänsyn till tjänstgöringspenningarnas nuvarande ringa belopp och på det att vid sjukdomsförfall skäligen ersättning må komma vikarierna till godo, en större del af aflöningstillökningen funnits böra läggas å tjänstgöringspenningarna.

I de fall, där fri bostad af vaktbetjänt åtnjutes, har det synts kommittén lämpligt, att, såsom redan äger rum inom vissa verk, till den fria bostaden ock må höra fri vedbrand. Hvad angår storleken af det belopp, hvarmed för vaktbetjänt, hvilken sålunda skall åtnjuta fri bostad och vedbrand, lönen bör minskas, har kommittén, med afseende å det numera väsentligt stegrade värdet af dessa förmåner, ansett detta belopp böra bestämmas till 250 kronor.

I närmaste sammanhang med aflöningsförmånerna står ock frågan om pensionsbeloppen. Kommittén har i det föregående gifvit till känna, att, då för närvarande, sedan kommittéförslag i ämnet afgifvits, det är beroende på pröfning, i hvad mån eller i hvilka afseenden ändring må komma att vidtagas i nu gällande grunder och bestämmelser för det civila pensionsväsendet, kommittén funnit det för de centrala ämbetsverken i allmänhet nu gällande villkor i fråga om afgång med pension böra, med angifven begränsning i afseende å maximibeloppet af pension, bibehållas i det förslag, kommittén nu afgifver.

Hvad angår begränsningen af maximibeloppet, må här erinras, att de generaldirektörer, som i kommitténs förevarande förslag beträffande normala aflöningsatser för centrala ämbetsverk upptagits såsom den högsta normalgraden, och hvilkas aflöning för närvarande utgår med 9,000 kronor, nu äro berättigade till en pension af 6,200 kronor, motsvarande lörens belopp. Pensionsbeloppet för den vida högre aflönade generaldirektören i järnvägsstyrelsen är emellertid, jämlikt kungl. bref den 15 oktober 1897, begränsadt till 6,000 kronor, hvilket belopp likaledes, enligt kungl. bref den 30 maj 1884, utgör landshöfdings pension. Vid sådant förhållande lär för de generaldirektörer af normalgrad, om hvilka nu är fråga, pensionsbeloppet, äfven efter aflöningsens omreglering, ej kunna sättas högre än till 6,000 kronor. Sistnämnda belopp utgör ock enligt pensionskommitténs förslag maximibelopp af pension i allmänhet.

Under åberopande af hvad ofvan blifvit anfördt, anser kommittén,

att för de normala lönegraderna inom de centrala ämbetsverken, sådana dessa lönegrader ofvan angifvits, böra bestämmas de aflöningsatser, som, jämte belöpande

högsta pensionsbelopp, finnas angifna i nedanstående tabell:

Befattning i normalgrad.	K r o n o r.										Summa ökning.	Änd- ring i nuva- rande högsta pen- sions- belopp.
	Lön.	Tjänst- gö- rings- pennin- gar.	Ålderstillägg			Slut- aflö- ning.	Högsta pen- sionsbe- lopp.	Ökning enligt förslaget å				
			efter 5 år.	efter 10 år.	efter 15 år.			lön.	tjänst- gö- rings- pennin- gar.	äl- ders- til- lägg.		
Generaldirektör .	7,000	3,000	—	—	—	10,000	6,000	800	200	—	1,000	— 200
Öfverdirektör och annan därmed jämförlig chef .	5,400	2,600	—	—	—	8,000	5,400	400	600	—	1,000	+ 400
Tjänsteman i 3:e lönegraden . . .	4,600	2,400	600	—	—	7,600	5,200	200	400	—	600	+ 200
Tjänsteman i 2:a lönegraden . . .	3,500	1,800	500	500	—	6,300	4,500	500	300	—	800	+ 500
Tjänsteman i 1:a lönegraden . . .	2,300	1,500	400	400	400	5,000	3,500	500	300	200	1,000	+ 700
Förste vaktmästare	850	550	—	—	—	1,400	850	50	250	—	300	+ 50
Vaktmästare . . .	600	500	100	—	—	1,200	700	100	200	—	300	+ 100

Aflöningsförmåner vid förordnande å ledig tjänst.

I enlighet med hvad sedan lång tid tillbaka gällt inom postverket, intogs uti aflöningsreglementena för tjänstemän och betjante vid post- och telegrafverken den 6 juni 1902 bestämmelse därom, att den, som på förordnande förvaltar ledig tjänst, skall under tiden åtnjuta de med densamma förenade aflöningsförmåner.

Enligt kommitténs uppfattning förefinnes icke någon anledning, hvarför ej, åtminstone i regel, en dylik bestämmelse bör gälla för alla statens centrala ämbetsverk, om än tilläfsventyrs må befinnas nödigt att jämväl meddela föreskrifter till förekommande af missbruk genom tjänsters ledighållande längre, än af förhållandena påkallas.

Kommittén tillåter sig uttala önskvärdheten däraf, att för de centrala ämbetsverken i allmänhet måtte utfärdas den bestämmelse,

*att den, som på förordnande förvaltar ledig tjänst,
skall under tiden åtnjuta de med densamma förenade
aflöningsförmåner.*

Upphörande af skyldigheten att ställa uppbördssäkerhet.

I det underdåniga betänkande, som den 31 oktober 1901 afgafs af kommittén för utarbetande af förslag till nya stater för post- och telegrafverken, yttrade nämnda kommitté, att den ansett sig böra till behandling upptaga frågan, huruvida skyldigheten för vissa tjänstemän vid postverket att ställa uppbördssäkerhet borde bibehållas eller upphöra.

Enligt post- och telegrafkommitténs uppfattning kunde det icke bestridas, att en sådan skyldighet, därest tjänsteman icke hade egna medel att direkt för ändamålet tillgå, i de flesta fall för honom medförde ekonomiska uppoffringar af ej alldeles betydelselös art eller ställde honom i obligation till de personer, som för honom tecknade uppbördsborgen. Ett borttagande af ifrågavarande skyldighet ansågs därför ock komma att inom postverkets tjänstemannapersonal hälsas med tillfredsställelse.

Vid sådant förhållande syntes det kommittén böra tillses, huruvida genom afskaffande af skyldigheten att ställa uppbördssäkerhet postverket kunde anses komma att tillskyndas alltför stor risk, så att verket förden skull kunde hafva behof af uppbördssäkerhetens bibehållande.

Erfarenheten ansågs dock hafva gifvit vid handen, att i de jämförelsevis få fall, där uppbördsbrist förekommit, densamma ofta blifvit täckt af den skyldiges egna eller enskildt anskaffade medel, utan att uppbördssäkerheten behöft anlitas; i följd hvaraf denna, med afseende å dess ändamål att skydda postverket mot ekonomisk förlust, icke dittills haft någon stor betydelse. Om åter täckning af uppbördsbrist icke på nyss angifna sätt ägt rum, utan uppbördssäkerheten måst tagas i anspråk, hade denna endast undantagsvis varit tillräcklig att fylla bristen, hvadan äfven i sådant fall, till följd af säkerhetens ringa värde i förhållande till de medel, vederbörande tjänsteman hade om händer, säkerheten saknade förmågan att med-

föra ett effektivt skydd mot ekonomisk förlust för postverket; och att för uppboridsmän inom verket föreskrifva ställandet af säkerhet till belopp, motsvarande uppboriden, skulle icke låta sig göra.

Emot borttagande af säkerheten skulle visserligen — fortsätter nämnda kommitté — kunna invändas, att offervilligheten till uppboridsbrists betäckande tilläfventyrs skulle därigenom minskas, och att i det förtroende, som vid tecknande af uppboridsborgen visats tjänstemannen af andra personer, skulle ligga en särskild sporre för honom att så sköta sin tjänst, att uppboridsbrist och förlust för borgesmännen icke måtte uppstå. Dessa synpunkter kunde dock icke tillmätas någon afgörande betydelse. Ett säkrare skydd mot förbrytelser i tjänsten af ifrågavarande slag låg dels i tjänstemännens plikt- och hederskänsla samt i farhågan för förlust af tjänsten och den därmed förenade säkra utkomsten för framtiden, dels ock i noggrann kontroll öfver uppboridsmännen och dessas sätt att sköta sin tjänst.

Inom postverket, likasom inom ett par andra allmänna verk, hade medgifvits vederbörande tjänstemän rätt att anskaffa uppboridssäkerhet genom att ingå såsom medlemmar i en bland tjänstemännen bildad borgensförening. Det kunde synas, som om därigenom de anmärkningar till stor del bortfallit, som riktats mot skyldigheten att ställa uppboridssäkerhet, och att det allmänna skulle kunna inskränka sig till att af de tjänstemän, som hade uppborid om händer, fordra medlemskap i en dylik förening. Men dels skulle därigenom läggas ett band på de tjänstemän, hvilka dittills af egna medel kunnat åstadkomma ifrågavarande säkerhet, dels syntes det ligga något motbjudande i att obligatoriskt taga samhörighetskänslan mellan kamrater inom ett statens verk i anspråk, för att det allmänna icke måtte lida förlust genom pliktvidrigt förfarande af en eller annan tjänsteman. Det borde väl tvärtom vara det riktiga, att staten själf stod den risk, hvarom här var fråga, och detta desto hellre, sedan enligt gällande aflöningsvillkor tjänstemän af lägre grad såväl inom generalpoststyrelsen som inom postverkets distrikts- och lokalförvaltningar i vissa fall voro skyldiga att mottaga förordnande å befattning i högre grad, jämväl sådan befattning, för hvilken skyldighet att ställa uppboridssäkerhet var stadgad.

Utgående från denna ståndpunkt, föreslog kommittén upphäfvande af befintliga föreskrifter rörande skyldighet för vissa posttjänstemän att ställa uppbördssäkerhet, i sammanhang med hvilket förslag kommittén ock meddelade, att inom Tyska riket den vissa tjänstemän tillförne åliggande skyldigheten att ställa uppbördssäkerhet redan några år tidigare blifvit genom särskildt utfärdad författning borttagen.

Då de skäl, som anförts för borttagande af skyldighet för posttjänstemän att ställa uppbördssäkerhet, enligt post- och telegrafkommitténs åsikt i allmänhet voro tillämpliga äfven i fråga om skyldigheten för tjänstemän vid telegrafverket att ställa dylik säkerhet, ansåg kommittén sig böra utelämna hvarje bestämmelse uti ifrågavarande hänseende i det förslag, kommittén uppgjorde till instruktion för telegrafstyrelsen.

Genom nådiga bref till generalpoststyrelsen och till telegrafstyrelsen den 6 juni 1902, angående post- och telegrafverkens stater för år 1903 m. m., förklarade Kungl. Maj:t ock, att befintliga föreskrifter rörande skyldighet för vissa posttjänstemän och vissa telegrafverkets tjänstemän att ställa uppbördssäkerhet skulle upphöra att gälla i fråga om uppbörd, tillhörande tiden efter utgången af år 1902.

Hvad sålunda anfördes till stöd för borttagandet af skyldigheten för tjänstemän inom post- och telegrafverken att ställa uppbördssäkerhet, lærer i sin allmänlighet äga tillämpning äfven å andra statsverkets redogörare. Härvid bör ock uppmärksammas, att tidigare gällande föreskrifter om skyldighet för vissa riksbankens tjänstemän att ställa uppbördssäkerhet blifvit, på bankoutsjottets hemställan, vid 1898 års riksdag uteslutna ur reglementet för riksbankens styrelse och förvaltning.

Det synes därför kommittén, hvad särskildt angår de centrala ämbetsverken,

att nu befintliga föreskrifter om skyldighet för vissa tjänstemän att ställa uppbördssäkerhet böra upphävas.

Grunderna för den extra personalens anställning och aflöning.

*Extra ordina-
rie tjänste-
män.*

Af de utaf kommittén införskaffade, här ofvan omförmälda uppgifter rörande obefordrade tjänstemän inom centrala ämbetsverk och Kungl. Maj:ts kansli framgår, att antalet af dessa, efter frånräknande af dem, som på grund däraf, att de tjänstgöra inom mer än ett ämbetsverk, räknats mer än en gång, under början af år 1903 uppgick till 519. Samtidigt utgjorde antalet ordinarie tjänstemän 630. Då således de extra ordinarie tjänstemännen utgjorde 45 $\frac{1}{2}$ procent af hela den ifrågavarande tjänstemannapersonalen och ett ej obetydligt arbete utföres af dessa tjänstemän, är det uppenbarligen af stor vikt, att förhållandena med afseende på deras antagande, tjänstgöring och aflöning ordnas på ett ändamålsenligt och för det allmänna betryggande sätt. Uppenbart är ock, att detta skall i väsentlig mån återverka på de ordinarie tjänstemännens ställning.

Frågans vikt framgår än tydligare genom en närmare undersökning af de nu rådande förhållandena. Af hela det nämnda antalet extra ordinarie tjänstemän voro 233 mera fast anställda, amanuenser eller med dem jämförliga biträden med fast arfvode, under det 286 voro sådana, hvilka icke hade någon ersättning för sitt arbete eller allenast sådan af mera tillfällig beskaffenhet. Enär extra ordinarie tjänstemän af sistnämnda slag i många fall för närvarande hafva en mycket löslig ställning inom vederbörande ämbetsverk, så att det till och med beträffande en del af dem kan vara ovisst, om de utföra något arbete alls inom verket, fastän de synas i dess personalförteckningar, kommer i det följande hänsyn att tagas förnämligast till amanuenserna och de med dem likställda biträdena.

De *arfvoden*, som till dessa utgå, växla ganska betydligt. Under det att för 109 af de 304 amanuens- och därmed jämförliga befattningar, be-

träffande hvilka uppgifter lämnats, arfvodet utgjorde 1,200 kronor, hvilket synes vara det normala, var det i 72 fall mindre än detta belopp; i 79 fall utgick ett arvode af 1,320—1,500 kronor och i 44 mer än sistnämnda belopp. Under det hos vissa statsmyndigheter arfvodena äro relativt höga, 1,500 kronor och däröfver, hafva de hos andra satts jämförelsevis lågt.

Likaledes växlar *tjänstgöringstiden* betydligt ej blott hos olika myndigheter, utan äfven inom ett och samma ämbetsverk. I allmänhet är den 3 å 4 timmar om dagen, men i ej få fall, resp. 16:1 och 18:1 procent, har den uppgått till mindre eller mer än nyss angifna tid. Sammanställes tjänstgöringstiden med aflöningsbeloppen, visar det sig, ej blott att priset per arbetstimme, såsom för öfrigt är naturligt, ganska mycket växlar, utan äfven att tjänstemännen med kort arbetstid äro jämförelsevis bättre aflönade än de med längre arbetstid.

Det synes uppenbart, att dessa ojämnheter i afseende på amanuensernas aflöning och tjänstgöringstid skola verka oförmånligt, och att en större likformighet och, så att säga, planmässighet i ordnandet af dessa förhållanden måste vara önskvärd.

Härpå har jämväl Riksdagen haft sin uppmärksamhet riktad. Sedan Kungl. Maj:t till 1903 års riksdag hemställt om höjning, för ecklesiastikdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli, af anslaget till amanuenser m. m., anmälde Riksdagen i skrifvelse den 22 maj 1903 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, att den uppgjorda beräkningen af anslagsbehovet i afseende å aflöningen åt de fasta amanuenserna inom nämnda kansliafdelning synts Riksdagen icke böra obetingadt godkännas. Såsom skäl härtill framhölls, att fullständigare utredning angående departementets behof af fasta amanuenser och den omfattning, hvari dessas arbetskraft togs i anspråk, kunde antagas blifva avvägabragt af förevarande kommitté, och att kommittéutredningen äfven torde bereda ökad möjlighet att tillse, att amanuenserna i de särskilda statsdepartementen blifva med afseende å arbetsprestationer och aflöningsförmåner, såvidt möjligt, med hvarandra likställda.

Härmed sammanhänger ett annat förhållande, hvarpå kommittén icke kan underlåta att fästa uppmärksamheten. Såsom förut är berördt, *förena* i många fall extra ordinarie tjänstemän *befattningar i olika ämbetsverk*.

Så äro i 32 fall två och i 2 fall tre aflönade amanuensbefattningar förenade på samma hand. Och bland de oafflönade extra ordinarie tjänstemännen förekommer än oftare, att de äro anställda i flera ämbetsverk på en gång. I viss mån har detta förhållande icke utan fog ansetts medföra den förmånen, att den unga tjänstemannen får tillfälle att utbilda sig på olika områden och därigenom förvärfva en mångsidigare erfarenhet, som sedermera kommer honom till godo. Men å andra sidan är det ovedersägligt, att gåendet från det ena ämbetsverket till det andra medtager en stor del tid, och att det likaledes, åtminstone i många fall, inverkar menligt på beskaffenheten af det arbete, den unga tjänstemannen hinner utföra under de jämförelsevis korta stunder, han kan i ett sammanhang ägna åt hvarje verk. För kommittén vill det synas, som om äfven för de extra ordinarie tjänstemännens vidkommande, likasom för de ordinarie, en större koncentration af arbetet vore till fördel såväl för arbetet som för tjänstemännen själfva.

Det nu anmärkta förhållandet återverkar ock, enligt kommitténs uppfattning, i sin mån på tjänstemännens befodringsförhållanden, om hvilka mera här nedan.

I det föregående är påpekadt, att hos de särskilda statsmyndigheterna förfares på olika sätt i afseende å *antagandet* af extra ordinarie tjänstemän i så måtto, att hos en del ämbetsverk till extra ordinarie tjänsteman antages enhvar, som anmäler sig och innehar erforderlig kompetens för anställning i verket, under det att hos andra extra ordinarie tjänstemän antagas endast i mån af yppadt behof. Likaså har omnämnts, att, medan i vissa verk den extra ordinarie tjänsteman, som viss tid, utan vederbörligt tillstånd eller anmaldt laga förfall, afhåller sig från tjänstgöring, genom formligt beslut varder *skild från verket* eller åtminstone afföres från förteckningen öfver verkets personal eller eljest afskiljes från verket, inom andra ämbetsverk någon åtgärd för dylika extra ordinarie tjänstemäns afskiljande från verket icke vidtages. Det är uppenbart, att anställande af extra ordinarie tjänstemän inom ett ämbetsverk utöfver behovet eller i obegränsadt antal skall inverka oförmånligt på dessas ställning. I många fall måste det medföra, att arbete icke kan dem beredas eller åtminstone endast otillräckligt sådant; de uppvänjas härigenom redan från bör-

jan att åstadkomma en ringare arbetsprodukt, än de, rätt använda, äro i stånd att lämna. De medel, som finnas anslagna för att bereda tillgång till godtgörelse för deras arbete, blifva ock otillräckligare, i den mån de skola fördelas emellan flera.

Men det betänkligaste är, att nyssnämnda förhållande, enligt kommitténs mening, i hög grad bidrager därtill, att för en stor del af dessa sålunda hos ämbetsverket mottagna tjänstemän tiden, under hvilken de få tjänstgöra såsom extra, varder oskäligt lång. Af den förut lämnade redogörelsen för de till kommittén inkomna uppgifterna rörande befordringsförhållandena framgår, att af de extra ordinarie tjänstemän, som under början af år 1903 befunnos inskrifna hos centrala statsmyndigheter, tjänsteåldern för 34·1 procent uppgick till 6—10 år och för ej mindre än 32·4 procent till mer än 10 år; likasom att tiden, som förflutit, till dess de, som innehafva fast aflönad amanuens- eller biträdesbefattning, erhållit denna befattning, uppgått för 40·3 procent till 6—10 år samt för 14·6 procent till mer än 10 år.

Därmed står också i direkt sammanhang, att tiden för första befordran till ordinarie tjänst, såsom jämväl förut påpekats, i många fall är mycket sen. Räknadt från tiden för första anställningen hos central statsmyndighet eller, i en del fall, underlydande distrikts- eller lokalförvaltning utgjorde tjänsteåldern vid första befordran till ordinarie tjänst i första lönegraden för 35·7 procent af de nuvarande tjänstemännen 6—10 år, för 31·6 procent 11—15 år samt för 17·4 procent mer än 15 år. Och hvad angår lefnadsåldern vid första befordran till ordinarie tjänst i första lönegraden utgjorde denna i medeltal 36·4 år.

Det torde väl icke kunna sägas, att dessa nu påpekade missförhållanden uteslutande eller ens förnämligast bero på sättet för den extra ordinarie personalens anställning. Men kommittén har vid sina öfverläggningar härom icke kunnat underlåta att fästa sin uppmärksamhet på sistnämnda omständighet såsom i sin mån bidragande därtill.

I fråga om de oaflynnade extra ordinarie tjänstemännen må slutligen bemärkas, att, såsom de infordrade uppgifterna afvenledes utmärka, dessa tjänstemän endast inom en del ämbetsverk äro *indelade till regelbunden tjänstgöring*, medan inom de flesta verk detta ej är fallet.

Då kommittén tagit under öfvervägande, hvilka åtgärder, som, till afhjälpan af de här ofvan skildrade missförhållandena, må i allmänhet kunna vidtagas, har kommittén först fäst sig vid befodringsförhållandena, för så vidt frågan härom kan anses falla inom området för kommitténs uppdrag.

Emedan det arbete, som hos de centrala statsmyndigheterna besörjes af amanuenserna och med dem jämförliga biträden, åtminstone till största delen otvifvelaktigt är af den beskaffenhet, att för dess utförande dylika tjänstemän, eller mot dem svarande, icke kunna undvaras, kunde det sättas i fråga, om ej det rätta vore, att en särskild grad af ordinarie tjänstemän inrättades under den nuvarande första lönegraden.

Härvid må erinras, hvad som är förut berördt i den meddelade öfversikten af löneregleringsfrågornas tidigare behandling, att vid 1870-talets löneregleringar den förutvarande första eller lägsta lönegraden indrogs. Såsom skäl därför angafs, att det arbete, som af dessa tjänstemän — kammarskrifvare, kanslist, kopister — utfördes, var sådant, att det egentligen tillhörde den första tiden af den extra ordinarie tjänstemannens praktiska kurs, vid hvars genomgående han hade tillfälle att visa och utbilda sina anlag för ordentlighet i handhafvandet af anförtrödda uppdrag och sin lämplighet för det mera ansvarsfulla och omfattande arbetet på egen hand såsom ordinarie tjänsteman. Det ifrågakommande arbetet ansågs därför lämpligen böra anföras åt extra ordinarie tjänstemän under tillsyn af de ordinarie.

Dessa skäl äga otvifvelaktigt ännu giltighet. Det är onekligen lämpligt, att den unga tjänstemannen, innan han blifver ordinarie och därigenom drages in i den vanliga befodringsordningen, under någon, icke alltför kort tilltagen, tid blifver i tillfälle att visa, hvad han duger till. Under förutsättning att antalet ordinarie tjänstemän inom ett verk är riktigt afmätt, så att tillräckliga krafter finnas för att i allmänhet kunna utföra det arbete, som bör tillhöra dessa tjänstemän, torde ock kunna med fog sägas, att därutöver i verken erfordras en hel del enklare arbete, hvilket kan och bör af extra ordinarie tjänstemän såsom lärospån utföras. Kommittén har därför ansett sig icke böra ifrågakomma inrättande af en ny lägre tjänstegrad under den nuvarande första, hvilket skulle innebära en

återgång, om än i förändrad form, till de före 1870-talets löneregleringar rådande förhållanden, en återgång, hvartill för öfrigt föga utsikt torde finnas att vinna statsmakternas bifall.

Jämte en noggrann och sorgfällig pröfning af behovet af ordinarie tjänstemän inom hvarje särskildt verk gäller det sålunda, för åstadkommande af en ändring till det bättre i nu omhandlade stycke, att tillse, det tiden för tjänstemannens tjänande som extra ordinarie i görligaste mån må begränsas. I detta syfte synes det kommittén vara angeläget, att en bättre ordning införes i sättet för de extra ordinarie tjänstemännens antagande. Det måste i allmänhet anses olämpligt, att extra ordinarie tjänstemän antagas utan afseende å behovet af tjänstemän. Visserligen bör alltid ses till, att verket äger tillgång till krafter för fullgörande af det nödiga arbetet och fyllande af de ordinaries plats vid ledighet eller förfall. Men därutöfver torde anställning icke i regel böra äga rum, där ej, såsom fallet synes vara t. ex. i rikets hofrätter, förhållandena med nödvändighet påkalla ett annat förfaringssätt.

Vid beräkningen af behovet bör dessutom afses, att de anställda tjänstemännen, såväl ordinarie som extra, skola fullt utgöra det dem påliggande skäligen arbete. Därvid synes emellertid ej böra afses, att rent mekaniska arbeten, såsom renskrifning och dylikt, »hvilka icke äro ägnade att framkalla ämbetsmannaduglighet och den för vidare befordran nödiga skicklighet», skola verkställas af examinerade tjänstemän. Detta är en misshushållning, som, i öfverensstämmelse med tillförne rådande uppfattning att det för den unga tjänstemannen skulle vara uppfostrande att under den tidigare delen af sin tjänstemannatid sysselsättas med renskrifning och dylikt, på ett eller annat håll ännu torde äga rum, men som bör undvikas.

I sammanhang härmed står, att, äfven om det ej kan eller bör förbjudas en person att samtidigt innehafva amanuens- eller biträdesbefattning i flera än ett ämbetsverk, en viss begränsning häri dock synes böra äga rum, så att det ej tillåtes att vara amanuens eller därmed jämförligt biträde inom flera än två verk. I allmänhet torde ock bruket att anställa samma person såsom extra ordinarie samtidigt i en hel del ämbetsverk böra inskränkas.

Vidare synes det böra vara till gagn, att, såsom i en del ämbetsverk förfares, äfven de oaflönade extra ordinarie tjänstemännen indelas till regelbunden tjänstgöring. Äfven för den extra ordinarie personalen bör arbetstiden bestämmas och fullt utnyttjas. Större likformighet härutinnan torde böra iakttagas. Särskildt synas sådana bestämmelser böra meddelas rörande amanuensernas och de med dem likställda biträdenas tjänstgöringstid, att denna varder mera lika, än nu är fallet, såväl inom hvarje verk som de olika verken inbördes emellan.

Hvad aflöningsförhållandena angår, vill kommittén erinra därom, att för post- och telegrafverken blifvit genom aflöningsreglementena den 6 juni 1902 stadgadt, att grunderna för aflöningen till de extra tjänstemännen bestämmas af Kungl. Maj:t på förslag af vederbörande verk. Och i skrifvelse till generalpoststyrelsen den 19 december 1902 har Kungl. Maj:t, för tillämpning från ingången af år 1903, förordnat, att såsom aflöning till amanuens hos styrelsen får utbetalas arfvode, i allmänhet begynnande med 1,200 kronor för år, hvilket arfvode sedermera får, i den mån sådant pröfvas skäligt, förhöjas, dock icke utöfver 1,800 kronor för år. Genom skrifvelse till telegrafstyrelsen den 16 februari 1903 har Kungl. Maj:t för detta ämbetsverk, med tillämpning likaledes från ingången af år 1903, meddelat härmed öfverensstämmande föreskrifter; hvarjämte, med hänsyn till det särskilda behof af extra tjänstemän, som kunde förefinnas på styrelsens linjebyrå, föreskrifvits, att till sådan amanuens eller extra ordinarie tjänsteman å denna byrå, som är anställd såsom biträdande ingenjör, arfvode får utgå med högst 2,800 kronor för år.

Kommittén har tänkt sig, att jämväl för andra ämbetsverk grunderna för aflöningen till extra ordinarie tjänstemän borde, på förslag af ämbetsverken, bestämmas af Kungl. Maj:t. Därigenom blefve tillfälle för Kungl. Maj:t att tillse, att uti förevarande hänseende all den likformighet i afseende å ersättning för ungefär enahanda arbetsprestationer åstadkommes, som det vore möjligt och lämpligt att genom allmänna bestämmelser söka genomföra.

Med åberopande af hvad kommittén här ofvan framhållit, har kommittén ansett sig böra såsom sin mening uttala,

1:o) att för de centrala ämbetsverken föreskrifter böra meddelas, i syfte att, åtminstone i allmänhet, dels extra ordinarie tjänstemän må allenast i mån af yppadt behof antagas,

och dels dessa tjänstemäns tjänstgöring må, såvidt möjligt, ordnas på ett mera likformigt sätt, än nu är fallet, såväl inom hvarje verk som de särskilda verken inbördes emellan; samt

2:o) att grunderna för aflöningen till extra ordinarie tjänstemän inom de centrala ämbetsverken i allmänhet böra bestämmas af Kungl. Maj:t på förslag af vederbörande ämbetsverk.

I afseende å de extra ordinarie vaktbetjante har genom aflöningsreglementena för post- och telegrafverken af den 6 juni 1902 stadgats, att grunderna för dessas aflöning skola bestämmas af Kungl. Maj:t på förslag af vederbörande verk. I öfverensstämmelse härmed anser kommittén, på grund af hufvudsakligen samma skäl, som förut blifvit anförda i fråga om den extra ordinarie tjänstemannapersonalen, Extra ordinarie vaktbetjante.

att grunderna för aflöningen till extra ordinarie vaktbetjante inom de centrala ämbetsverken i allmänhet böra bestämmas af Kungl. Maj:t på förslag af vederbörande ämbetsverk.

Jämväl beträffande den extra ordinarie vaktbetjäningen har kommittén, i likhet med hvad som i detta afseende uttalats angående den extra ordinarie tjänstemannapersonalen, ansett sig böra framhålla,

att för de centrala ämbetsverken bör föreskrifvas, att, åtminstone i allmänhet, extra ordinarie vaktbetjante må antagas allenast i mån af yppadt behof.

*Kompetens-
fordringar för
antagande
såsom
tjänsteman.*

I sammanhang med hvad i det föregående af denna afdelning uttalats i fråga om grunderna för de extra ordinarie tjänstemännens anställning har kommittén funnit nödigt beröra den med det ofvan sagda i nära samband stående frågan om den kompetens, som fordras för att vinna inträde hos de centrala statsmyndigheterna. I detta afseende gälla visserligen bestämda regler till efterrättelse, men i viss mån lämnar tillämpningen af desamma ämbetsverken frihet att själfva ordna denna angelägenhet.

En undersökning af förhållandena härutinnan har synts för kommitténs arbete vara af så mycket större vikt, som uppenbart är, att fordringarna på tjänstemännens kvalifikationer för tjänsten måste hafva ett väsentligt inflytande på befordringsförhållandena, likasom ock på de lönesatser, som böra bestämmas. Detta sammanhang framhålles ock i de ofvan återopade framställningarna om löneförbättring från tjänstemännen i första lönegraden, då de såsom stöd för sina kraf i detta afseende återropa de stora anspråk på kvalifikationer och duglighet i tjänsten, som numera på dem ställas, samt erinra, att anspråken på den blifvande tjänstemannens förkunskaper under de senast förflutna tjugufem åren stegrats därhän, att det numera torde vara ytterst sällsynt, att en ung man i statens tjänst befordras ens till lägsta tjänstegraden, med mindre han aflagt ämbetsexamen eller annan akademisk examen.

De nu gällande allmänna villkoren för anställning i statens civila tjänstebefattningar återfinnas i kungl. kungörelsen den 12 maj 1865 jämte de rörande ändringar häruti utfärdade kungörelserna af den 16 februari 1872 och den 5 maj 1882. Dessutom förekomma särskilda bestämmelser rörande detta ämne i vissa ämbetsverks instruktioner. I allmänhet grundlägger examen till Kungl. Maj:ts kansli behörighet att vinna anställning såväl i departementens kansliexpeditioner som i de förvaltande centrala ämbetsverken; dock må sådan anställning af vederbörande departementschef eller ämbetsverk medgifvas äfven den, som aflagt examen till rättegångsverken (hofrättsexamen). Sistnämnda examen erfordras för vinnande af anställning, förutom i de egentliga rättegångsverken, äfven hos vissa andra statsmyndigheter såsom justitiedepartementet och justitiekanslersämbetet äfvensom för anställning i vissa befattningar i en del andra verk. Enahanda behörighet som hofrätts- och kansliexamen medför äfven inför juridisk fakultet aflagd kandidatexamen (juris

kandidatexamen). I vissa ämbetsverk, särskildt de s. k. kommunikationsverken, kunna jämväl anställas lämpliga personer, som endast undergått examen vid högre allmänt läroverk eller som eljest visa sig innehafva nödigt kunskapsmått. För de särskilda kompetensvillkor, som erfordras för anställning i vissa tjänster eller inom vissa verk, där speciella fackkunskaper anses nödiga, är i detta sammanhang ej behöfligt att redogöra.

Af den betänkandet bifogade statistiska utredningen (bihanget sid. 22—23) framgår emellertid, att hos de centrala statsmyndigheterna, för såväl de ordinarie som de extra ordinarie tjänstemännens vidkommande, antalet af dem, som aflagt juris kandidat- eller hofrättsexamen, vida öfverstiger deras antal, som aflagt kansliexamen. Under det bland de ordinarie tjänstemännen ej mindre än 321 aflagt de två förstnämnda examina, uppgår antalet af dem, som aflagt kansliexamen till allenast 46; bland de extra ordinarie tjänstemännen äro motsvarande siffror respektive 246 och 52. Och äfven om man vid denna jämförelse frånräknar de verk, med afseende på hvilka hofrätts- eller juris kandidatexamen i allmänhet är obligatorisk, blir förhållandet i allt fall mycket oförmånligt för kansliexamen (talen blifva då för de ordinarie tjänstemännen 178 och 43 samt för de extra ordinarie 145 och 49). Likaså utvisar samma utredning, att bland de extra ordinarie tjänstemännen antalet af dem, som aflagt juris kandidatexamen, är jämförelsevis vida större, än bland de ordinarie, hvilket åter bekräftar det från statistiken öfver de juridiska examina redan kända förhållandet, att under senare tider antalet juris kandidatexamina ökats på bekostnad af antalet hofrättsexamina.

I det hela framgår häraf såsom regel, att, där af tvenne examina den högre medför i allmänhet samma kompetens som den lägre, men i vissa afseenden vidsträcktare sådan, denna högre examen äfven inom de områden, där den lägre medför tillräcklig kompetens, har benägenhet att undantränga den sistnämnda.

Sedan Kungl. Maj:t den 17 oktober 1902 uppdragit åt en kommitté att efter verkställd utredning afgifva utlåtande och förslag om åtgärder för begränsning af studietiden inom de juridiska, medicinska och filosofiska fakulteterna vid högskolorna i riket m. m., har denna kommitté den 12 september 1903 afgifvit förslag till stadga angående examina samt under-

visnings- och studieväsendet inom de juridiska fakulteterna vid rikets universitet jämte därtill hörande betänkande. Enligt detta förslag skulle hofrättsexamen borttagas samt i stället för denna examen och nuvarande juris kandidatexamen sättas en examen, anordnad i anslutning till den sistnämnda. Denna examen skulle bereda kompetens såväl till domareämbeten som äfven till tjänster inom administrationen. Därjämte har föreslagits bibehållande af en lägre juridisk examen af hufvudsakligen samma omfattning och beskaffenhet som den nuvarande kansliexamen och med samma namn. Denna examen synes vara afsedd att medföra kompetens till administrativa befattningar, dock endast af lägre slag; »inom administrationens olika grenar förefinnas nämligen», heter det i ofvannämnda betänkande, »ett stort antal tjänster, för vilkas upprätthållande icke erfordras det mått af juridiska kunskaper, som juris kandidatexamen afser att bibringa, men som ändock påkalla någon juridisk fackutbildning. Till tjänster af denna beskaffenhet är kansliexamen afsedd att förbereda».

Genom lämpliga bestämmelser rörande examinas omfattning och studiernas anordnande har universitetsexamenskommittén härjämte afsett att väsentligen förkorta den hittills öfver höfvan långa studietiden.

Då emellertid den föreslagna kansliexamen skulle medföra kompetens till allenast vissa af de administrativa befattningar, till hvilka juris kandidatexamen skulle öppna tillträde, lär man få antaga, att, därest universitetsexamenskommitténs förslag varder genomfördt, samma förhållande kommer att framträda, som, på sätt ofvan berörts, med nuvarande examensanordningar gjort sig gällande, eller att den högre examen, juris kandidatexamen, företrädesvis drager till sig tjänstemannaalumnerna, och att således denna examen kommer att i regel vara den, på hvilken inträde erhålles hos de centrala statsmyndigheterna.

Till detta af erfarenheten bestyrkta förhållande har kommittén tagit hänsyn vid uppgörande af lönereglering för de centrala ämbetsverken. Och kommittén har ej heller ansett, att härutinnan bör, hvad dessa ämbetsverk i allmänhet angår, ifrågasättas någon förändring, hvilken för öfrigt med våra förhållanden torde vara vansklig att genomföra. Om man nämligen undantager sådana tjänstebefattningar — såsom inom kommunikationsverken och vissa andra ämbetsverk — för hvilka juridisk fack-

utbildning är fullkomligt obehöflig och därför ej heller bör fordras, äro de lägre tjänstebefattningarna i de centrala verken i regel icke till arbetets art och allmänna beskaffenhet väsentligen skilda från de högre. Och såväl för behörigt tillgodogörande af de underordnade tjänstemännens arbetskrafter såsom biträde åt de öfverordnade samt fyllande af dessas plats vid ledighet och förfall, som för uppehållande, till tjänstemännens och verkets fromma, af befördringsmöjligheterna äfven för de lägre afdelningarna på ämbetsmannastegen, synes det kommittén vara af stor betydelse, att äfven den lägre tjänstemannapersonalen i de centrala ämbetsverken icke heller i kompetens väsentligen skiljer sig från den högre. Tvärtom skulle det nog visa sig vara till skada för det allmänna, om inom dessa verk i allmänhet bildades en lägre, afskild tjänstemannakår, hvars befördringsutsikter stannade vid de lägre eller lägsta graderna med därhos följande minskade utvecklingsmöjligheter och intresse för tjänsten. Faran af en dylik stagnation ligger icke alldeles utom området för hittills gjorda erfarenheter.

Till frågan om villkoren för antagande af extra ordinarie tjänstemän hör ock, huruvida och i hvilken omfattning för vinnande af anställning i ämbetsverken kräfves, utöfver examen, en föregående praktisk utbildning. Bortsett från de egentliga rättegångsverken, inom hvilka råda särskilda förhållanden, torde någon sådan utbildning icke i allmänhet krävas för anställning hos de centrala statsmyndigheterna. Icke dess mindre har, såsom statistiken (bihanget sid. 24—25) utvisar, sådan förberedande praktisk utbildning i många fall föregått anställningen. Af 626 ordinarie tjänstemän hafva 416 (66½ procent) samt af 454 extra ordinarie 308 (67½ procent) uppgifvit sig hafva erhållit dylik utbildning. För flertalet har denna utbildning bestått i tjänstgöring hos domhufvande eller vid rådstufvurätt. Ett anmärkningsvärdt ringa antal utgöra däremot de, som tjänstgjort hos de administrativa ortmyndigheterna.

Med ett riktigt uppskattande af den praktiska tjänstgöringens stora betydelse för den juridiska utbildningen har universitetsexamenskommittén tänkt sig dylik tjänstgöring såsom ett ingående led i de juridiska studierna och, för beredande af lättare tillgång därtill, föreslagit, att densamma skulle med lika verkan få fullgöras icke blott hos häradshöfding, utan jämväl vid någon af de större rådstufvurätterna, hos kronofogde, i något

af statens förvaltande verk eller hos sakförare, tillhörande Sveriges advokatsamfund. Dylik tjänstgöring under minst 4 månader skulle medföra befrielse från genomgående af den praktiska kurs, hvilken borde anordnas för de juris studerande och hvilken för juris kandidatexamen föreslagits som obligatorisk.

Denna praktiska kurs, hvilken alltså föreslagits såsom ett led i själfva examen, synes emellertid, äfven om den komme att fullgöras genom praktisk juridisk tjänstgöring, icke utesluta gagnet af att den unga tjänstemannaaspiranten, innan han anställes hos den centrala statsmyndigheten, får syssla med sådan praktisk juridisk verksamhet, som bringar honom i närmare beröring med det praktiska lifvet, än arbetet i ämbetsverket, att han icke tages dit, så att säga, direkt från examensbordet.

I detta afseende har kommittén icke heller funnit sig böra ifrågasätta någon inskränkning i den praxis, hvilken visar sig hafva följts. I viss mån synes emellertid en förändring böra vara gagnelig. Kommittén anser nämligen, särskildt då det gäller den centrala statsförvaltningen, tjänstgöring icke blott hos underdomare på landet eller i stad, utan äfven hos de förvaltande myndigheterna i orterna böra vara af stor betydelse för den blifvande tjänstemannen och därför böra vid antagandet räknas honom till godo. I allmänhet skulle det utan tvifvel lända förvaltningsmaskineriet till gagn, om vid rekryteringen af tjänstemannakåren hos de centrala myndigheterna samverkan kunde, i större grad än nu äger rum, komma till stånd med de förvaltande myndigheterna i orterna, likasom till äfventyrs i viss mån äfven omvänt. Den kännedom om ärendena och deras behandling inom lokalförvaltningarna samt om förhållandena i olika landsdelar, som härigenom skulle tillföras ämbetsverken, skulle för dem vara af stort värde, likasom den närmare praktiska beröring med befolkningen och bekantskap med dess åskådningssätt, hvartill tjänstgöringen inom ortförvaltningen gifver tillfälle, för den blifvande tjänstemannen inom centralförvaltningen skulle varda af mycken betydelse för ett godt fullgörande af hans ämbetsgärning.

Kommittén, som ansett nödigt att, med hänsyn till denna frågas nära samband med löneregleringen för de centrala ämbetsverken, framlägga sin uppfattning af densamma, har emellertid, för så vidt kompetens-

fordringarna för antagande såsom tjänsteman inom dessa ämbetsverk hafva betydelse för löneregleringen, icke funnit anledning att för sin del göra någon framställning, utan utgått från de nu rådande förhållandena. Och om, såsom det är att hoppas, universitetsexamenskommitténs förslag kommer att medföra någon förkortning i den långa studietiden för de juridiska examina, synes detta i allt fall icke böra blifva af beskaffenhet att inverka på de löneregleringsförslag för de centrala ämbetsverken, som förevarande kommitté har att afgifva.

Förenkling i arbetssättet hos de centrala ämbetsverken.

Genom de skärpta bestämmelser, kommittén föreslagit till förekommande, att med statstjänst förenas bisysslor af beskaffenhet att hindra statstjänstens behöriga fullgörande, samt genom den af kommittén föreslagna utsträckningen af arbetstiden har kommittén trots en afsevärd ökning kunna åstadkommas af arbetsprodukten inom de centrala ämbetsverken. Därjämte har kommittén tagit i öfvervägande, om ej ökning härutinnan äfven kunde i någon mån vinnas genom i vissa afseenden förbättrade arbetsmetoder såväl vid ärendenas behandling inom ämbetsverken som i afseende å sättet för dessas kommunikation med hvarandra.

Kommittén har funnit sig hafva så mycket mer anledning därtill, som kommitténs uppdrag att tillse, huruvida icke genom förenklingar i förvaltningen tillfälle kunde beredas till indragning af tjänster, uppenbarligen bör anses omfatta jämväl utredning om en enklare anordning af själfva arbetssättet. I detta hänseende vill kommittén erinra om hvad Andra Kammarens tillfälliga utskott yttrat i det betänkande, som låg till grund för Riksdagens förut omnämnda skrifvelse den 17 maj 1871. »Det kan icke nekas», heter det där, »att huru mycket än en i det yttre förbättrad organisation af ämbetsverken må kunna gagna, de fördelar, som eftersträfvats och böra kunna uppnås, dock ej skola vinnas, förr än själfva sättet för behandlingen af ärendena hos hvarje myndighet erhållit den förenkling, den befrielse från omgång och vidlyftighet, som möjliggör en önskvärd skyndsamhet, utan att lägga hinder i vägen för en betryggande pröfning af hvarje ärende.»

Ovedersägligt är, att med samhällsbehofvens utveckling statsmyndigheternas arbetsbörda ökats, och lika visst är, att den kommer att i fram-

tiden än mer ökas. Men häraf betingas oundgängligen äfven, att arbetsmetoderna hos dessa myndigheter alltmer fullkomnas och göras lättare, på det att, under erforderlig begränsning af statstjänarnas antal, statsmaskineriet må utan svårighet kunna hållas i den jämna och snabba gång, som i ett modernt samhälle bör och kan fordras.

Det är en allmän åsikt, hvilken, om än i vissa afseenden öfverdrifven, dock icke saknar fog, att arbets- och särskildt skriftsättet hos våra ämbetsverk i allmänhet är onödigt tyngande. Visserligen följer med den utsträckta och fullständiga registreringen och konceptföringen samt den omständlighet i expeditionerna, som hos oss äro vedertagna, i viss mån en trygghet för ärendenas behöriga gång och riktiga behandling likasom säkerhet för bevarandet till framtida upplysning af hvad i ett ärende åtgjorts. Men utan att till någon skada åsidosätta dessa fördelar, synes ej obetydlig förenkling härutinnan kunna åstadkommas. Utländska föredömen, särskildt från vårt grannland Norge, erbjuda sig här till efterföljd.

Kommittén har i det följande velat framhålla några bland de åtgärder, hvilka, i syfte att åstadkomma förenkling, synts kommittén förtjänta att i allmänhet beaktas med afseende å ordnandet af arbetssättet hos ämbetsverken.

Till en början synes *journaliseringen, diarieföringen*, eller antecknandet af ärendena och hvad med dem åtgöres, böra anordnas på ett enklare sätt, än nu i allmänhet äger rum. Inom åtskilliga ämbetsverk antecknas de inkomna ärendena i flera, för skilda ändamål jämsides under olika namn förda register, diaries, rotlar, listor. Rörande särskilda under ärendenas handläggning vidtagna åtgärder, förberedande eller slutliga, föras ock särskilda anteckningsböcker eller listor, såsom kommunikationsböcker, föredragnings-, protokolls- och expeditionslistor, flera slag af kvittensböcker eller kvittenslistor m. fl. På detta sätt göras öfver ärendenas gång anteckningar ända in i de minsta detaljer, så att ett ärende icke ens för den obetydligaste åtgärd får gå ur en hand i annan, utan att anteckning därom sker i ett register. Och i en stor del af dessa olika anteckningsböcker blifva ärendena upptagna med angifvande af fullständiga, icke ens alltid med hvarandra öfverensstämmande rubriker.

Denna invecklade och omständliga registrering, hvilken nu verkställes mestadels af underordnade tjänstemän, med användande af ett mer än erforderligt mått af tanke- och handarbete, synes böra i väsentlig mån förenklas och därvid, så att säga, koncentreras. För hvarje verk bör i regel endast föras *ett* diarium, hvilket dock, där så finnes lämpligt, må kunna efter olika slag af ärenden eller efter annan grund fördelas i särskilda afdelningar. Detta diarium bör för hvarje ärende utvisa, från det att det inkommit och tills det slutbehandlats, allt hvad som är nödigt, för att man må kunna i allt hufvudsakligt följa dess gång, men ej heller mera.

Däremot torde särskilda kommunikationsböcker, expeditiionslistor m. fl. böra bortfalla.

De anteckningar, hvarje föredragande utöfver diariet må hafva af nöden för att kunna följa fortgången af de på hans föredragning hvilande ärenden, böra föras af honom själf. Härigenom vinnes, att de ej göras mer omständligt eller med spillande af mera tid, än ändamålet kräfver, hvilket däremot lätt blifver fallet, då, såsom nu ej sällan äger rum, anteckningarna skola göras af en underordnad, som helt naturligt måste sträfvat att göra dem med den fullständighet, precision och prydlighet, att de må falla hans öfverordnade i smaken. För verkets chef och andra, som hafva att kontrollera ett ärendes fortgång, torde det ej möta svårighet att, med ledning af diariet och föredragandens särskilda anteckningar, där sådana förekomma, fullgöra en sådan kontroll.

Likaså synas de anteckningar, som, enligt föreskrift, för närvarande skola i särskilda anteckningsböcker eller listor göras af vederbörande notarie eller expedierande, då ärenden af honom aflämnas till justering eller utskrift, emottagas till expediering m. m. dylikt, i allmänhet kunna och böra bortfalla. Föredraganden bör kunna, utan hjälp af dylika anteckningar, följa med och öfvervaka den behöriga behandlingen och fortgången af de till hans rotel eller afdelning hörande ärenden. Det är fara, att det myckna antecknandet, som nu kan ersätta ett dylikt mera personligt öfvervakande, kan bidra till att den stadiga intresserade tillsynen öfver de underordnade hos honom slappas, likasom det äfven för honom underlättar att ägna sin uppmärksamhet och sitt intresse åt utanför tjänsten liggande angelägenheter och bestyr. För de underordnade åter må visserligen kunna med

något berättigande sägas, att detta minutiösa antecknande innebär en viss uppfostran till ordentlighet. Men det är en mera maskinmässig ordentlighet. Ifrågavarande bestyr bidrager till att göra ämbetsverket i sin helhet för dem till ett dödt maskineri och torde därigenom ej heller vara utan skuld i det missförhållande, som ej sällan framhålles, att underordnade icke äro dugliga att vinna befordran till högre poster inom verket.

När ett ärende, vare sig på ett förberedande stadium eller slutligen, expedierats från verket, bör alltid framgå af verkets diarium.

Inom flera, i senare tid om- eller nyorganiserade centrala ämbetsverk har vidtagits den förenkling, att *protokollsföringen* i de flesta fall afskaffats. Protokollet har där ersatts med *föredragningslistor*, i hvilka ärendena till föredragningen införas och summarisk anteckning om besluten verkställas. Protokoll föres endast i sådana fall, där skiljaktiga meningar förekomma, hvilka skola i protokollet antecknas, där ett ärende enligt sin natur eller gifna föreskrifter bör i protokoll upptagas, eller där eljest förordnas, att i särskildt ärende protokoll skall föras. Detta tillvägagångssätt, som i de ämbetsverk, där det införts, visat sig ändamålsenligt, bör i vidsträcktare mån inom de centrala ämbetsverken upptagas.

I många fall torde *förandet af koncept* kunna utan olägenhet bortfalla, såsom vid kommunikationsresolutioner, infordrande af upplysningar, vidaresändande af ett ärende m. fl. dylika åtgärder. Det synes i dessa fall böra vara nog, åtminstone i allmänhet, med åtgärdens antecknande i diariet. Där beslutet om åtgärden affattas i enlighet med ett en gång för alla vedertaget formulär, är en sådan anteckning uppenbarligen för behovet af upplysning fullt tillfyllestgörande. Men äfven där t. ex. en kommunikationsresolution något afviker från detta formulär, synes något behof af koncept icke föreligga; om, såsom synes böra ske, beslutet expedieras genom s. k. tergalresolution eller påteckning på akten, återkommer expeditionen med akten till verket, så att det då kan kontrolleras, om beslutet rätteligen verkställts; och för den upplysning, som under afvaktan

på ärendets återkomst kan behöfva inhämtas, bör anteckningen i diariet vara nog.

Härmed sammanhänger, att en hel del *enklare skrivelser eller resolutioner* — sådana som i Norge sammanfattats under benämningen »kuranta» — innefattande t. ex. beslut i ansökningsärenden och i enklare mål, svar på förfrågningar m. fl., böra af föredraganden kunna göras fullt färdiga till föredragningen och *framläggas i utskrift*. Äfven om häraf förorsakas, att en eller annan expedition skulle behöfva göras om, skulle på det hela en ej oväsentlig besparing af arbete och tid härigenom otvifvelaktigt ernås. En följd häraf skulle antagligen blifva, att det med afseende å dessa mera enkla expeditioner ändamålslösa s. k. filande på uttrycken, hvilket torde understundom äga rum och taga en viss tid, som kunde bättre användas, komme att bortfalla. Men såsom en mera afsevärd fördel häraf må framhållas, att justering af expeditioner i dessa fall likasom underskrifvande af dem kunde genast ske, samt således undvikas det besvär och den omgång, som förorsakas däraf, att, såsom nu, detta skall äga rum först någon tid efter föredragningen, för att icke räkna den vinst, som ligger däri, att beslutet i ett ärende på detta sätt vida fortare bör komma vederbörande parter eller sökande till handa.

Redan nu användes i större utsträckning än förr det bekvämare expeditionssätt, som särskildt i utlandet vunnit synnerligen stor användning, nämligen expeditionens utfärdande medelst s. k. *tergalresolution* eller *påteckning å akten*. Detta bör emellertid hos oss kunna än vidare utsträckas, så att det i regel användes för alla förberedande åtgärder, som med ett ärende vidtagas. Äfven vid vissa slutliga beslut, såsom i ansökningsärenden och dylika, torde det kunna utan olägenhet begagnas.

För sådana expeditioner böra i större utsträckning än hittills *blanketter* användas. I de fall, då expeditionen lämpligast kan tecknas å själfva handlingen, bör utsträckt användning äga rum af *stämpel*, som påtryckes handlingen. Detta användes somligstades redan nu med fördel vid utfärdande af diarie- eller andra bevis, som tecknas å en ingifven handling. Äfven eljest synas blanketter och stämpling kunna användas i större utsträckning, än nu äger rum. Så t. ex. böra blanketter kunna användas för utslag och beslut i en del ansökningsärenden och enklare mål, för diarie-

bevis, då de särskildt utfärdas, m. fl. expeditioner, likasom i vissa af dessa fall äfven för koncepten.

Ett arbete, som inom en del centrala verk upptager en betydlig tid, är affattandet i utslag och utlåtanden af s. k. rubriker eller reciter, innehållande redogörelser för hvad i ärendet förekommit. Dessa redogörelser äro ej sällan mycket utförliga och upptaga ofta större delen af expeditionen, under det att verkets eget beslut eller yttrande kan rymmas på några få rader. En inskränkning i afseende å denna *rubrik- och recitskrifning* skulle, enligt hvad allmänt erkännes, medföra afsevärd, i många fall till och med högst betydande arbetsbesparing. Mot en sådan inskränkning lär nu visserligen invändas, att därigenom skulle kunna i betänklig mån äfventyras säkerheten för bevarande till framtida upplysning af hvad i hvarje ärende förelupit och hvarom ju också i frågor af någon vikt, särskildt för behandling af framdeles återkommande likartade spørsmål, översägligen kan vara godt och nyttigt eller till och med nödigt att äga kännedom. Men kommittén har för sin del icke kunnat föreställa sig annat, än att detta behof skulle kunna i erforderlig mån tillgodoses genom en enklare anordning, nämligen genom promemior, på hvilkas affattning säkerligen icke skulle behöfva användas mer än en ringa del af det arbete och den tid, som måste ägnas åt rubriker eller reciter med deras omsorgsfullare formella utstyrsel, deras mer eller mindre konstrika byggnad och ängsligt noggranna riktighet i uttryckssätt. Vanskligare har för kommittén tett sig bedömandet af den frågan — som jämväl framkastats — huruvida ej en reform i antydd riktning skulle verka mera besvärligt eller eljest ofördelaktigt med afseende å det vedertagna brukets nära anslutning till ordningen och sättet för beslutens affattning och expediering inom statsdepartementen, hvarmed ock lär sammanhånga hänsyn till statsrådsprotokollens inrättande för den granskning, desamma enligt grundlagarna skola undergå. Om emellertid också olägenheter härvid skulle vara att befara, skulle dessa, enligt hvad kommittén har anledning antaga, icke blifva så betydande, att för deras skull borde uppoffras den stora lättnad i arbetsbörda med däraf beroende ökning i arbetsprodukt och

ojämförligt större skyndsamhet i ärendenas behandling och expedition, i förening med icke ringa besparing i renskrifningskostnader, som genom en väsentligare inskränkning i här omförmälda art af skriftställer i inom de centrala verken utan allt tvifvel vore att vinna. Under sådana förhållanden och då en utförlig rubrik- och recitskrifning, sådan den nu förekommer, icke, såvidt kommittén förmår inse, i öfrigt kan vara ur någon synpunkt nödig eller dess mera gagnelig, tvekar kommittén icke att förorda en verksam förenkling härutinnan. Några närmare allmänna regler i sådant syfte tilltror sig kommittén icke att föreslå, men en och annan antydning om kommitténs mening i denna punkt torde ej vara ur vägen.

Beträffande sålunda först *utslag* borde det enligt kommitténs uppfattning i regel vara nog, om i rubriken eller reciten, där sådan skall förekomma, upptoges allenast den grundläggande framställningen i målet med dess sakliga motiv jämte undermyndighetens beslut, om sådant föregått, samt klagandens yrkande, till hvilket de anförda grunderna däremot ej torde behöfva angifvas; och synas icke heller skälen för den underordnade myndighetens beslut nödvändigt behöfva angifvas i annan händelse än att detta beslut, utan anförande af nya skäl, af öfvermyndigheten fastställas. Allenast då upptagandet af andra i målet förekomna omständigheter än de ofvan angifna anses nödigt för att grunda själfva slutet, synas dylika omständigheter böra i utslaget refereras.

Likaså har kommittén, i fråga om *utlåtanden till Kungl. Maj:t*, trott det i allmänhet kunna vara till fyllest, om den inledande delen af expeditionen endast upptog ett kort angifvande af remissens innehåll med nödig individualisering af själfva ärendet och vidare en uppgift å de vederbörande, som blifvit däri hörda, men af deras yttranden ingenting annat än som betingas af innehållet i själfva utlåtandet med dess motivering.

Hvad slutligen angår *yttranden från ett verk till ett annat*, anser kommittén, under åberopande af hvad därom vidare här nedan anføres, desamma böra affattas med allra största korthet, så att allt hvad reciterande inledningar heter därur uteslutes.

Förberedande åtgärder, som erfordras för att bringa ett ärende i det för dess pröfning erforderliga skick, böra *utan föredragning* vidtagas af

vederbörande ledamot och således icke behöfva blifva föremål för behandling af ämbetsverket eller, såsom nu inom vissa verk äger rum, vid föredragning eller session anmälas till verkets protokoll. För den kännedom, som annan ledamot i verket eller dess chef kan hafva behof att taga om dessa åtgärder, bör anteckningen i verkets diarium vara tillfyllestgörande. — *Påminnelser* om insändande från underordnade myndigheter af delgifningsbevis i afgjorda ärenden böra kunna aflåtas af verkets registrator eller den, som har att föra dess diarium, hvilken bör hålla hand öfver, att sådana bevis inkomma, och öfverlämna de inkomna bevisen till vederbörande föredragande. Endast där de sålunda afgifna påminnelserna visa sig fruktlösa, synas dylika ärenden böra blifva föremål för verkets behandling.

I allmänhet torde det kunna sägas, att inom ämbetsverken enligt nu vedertaget bruk alltför mycket användes *den mera omständliga skriftliga meddelelseformen*, äfven där denna icke är betingad af något föreliggande behof. Således förekommer inom flera ämbetsverk, att för meddelanden emellan verket och dess särskilda afdelningar eller tjänstemän samt dessa inbördes emellan i regel användes den skriftliga formen, t. ex. då utredning begäres eller upplysningar infordras, likasom för därå ingående svar, eller då ärende från en till annan afdelning öfverlämnas, m. fl. dylika fall.

Utan att vilja fastslå någon bestämd metod i detta hänseende, har kommittén ansett sig böra uttala såsom synnerligen önskligt, att i allmänhet meddelelserna emellan ett verk samt dess särskilda afdelningar eller tjänstemän äfvensom emellan dessa inbördes böra försiggå under enklare former än nu och icke, såsom understundom äger rum, föranleda skriftväxling, registrering m. m. af enahanda beskaffenhet, som om ärendet handlades emellan skilda ämbetsverk. I många fall torde den skriftliga formen kunna helt och hållet undvaras; och äfven där densamma ansåges böra af någon anledning undantagsvis komma till användning, borde det kunna ske med mindre omständlighet och omgång än nu mångenstädes brukas.

Förnämligen gäller det sagda, såsom antydts, med afseende å meddelelser inom verken. Men äfven i sättet för ämbetsverkens kommunikation med hvarandra synas formerna i många fall enligt rådande bruk vara nog omständliga. Särskildt då det gäller att erhålla utredningar eller

upplysningar, som den pröfvande myndigheten har af nöden att få från en annan, torde ofta nog en vida omständligare skriftväxling äga rum, än som erfordras. Medan ett öfverlämnande af akten, med en enkel anteckning därå om det, som äskas, kunde vara till fyllest för ändamålet, aflåtes i stället en vidlyftig och omständlig skrifvelse, hvars författande, granskande och expediering kräver mer än behöfligt af tid och arbete. En förenkling härutinnan bör kunna utan olägenhet äga rum samt synes stå väl tillsammans med ett noggrant uppfyllande af grundlagens bud, att statens verk och ämbetsmän skola räcka hvarandra handen till fullgörande af Konungens bud och befallningar och af allt hvad rikets tjänst af dem fordrar.

Vid behandlingen af regleringsfrågorna för de särskilda ämbetsverken blifver kommittén i tillfälle att påvisa och föreslå de åtgärder, hvilka inom hvarje ämbetsverk böra, med hänsyn till där rådande förhållanden, i förevarande afseende vidtagas. I viss mån äro dessa åtgärder af den beskaffenhet, att de icke ägna sig att göras till föremål för några en gång för alla fastställda regler eller föreskrifter, utan att det måste ankomma på ämbetsverken att själfva bedöma, om och i hvad mån de i förekommande fall kunna vinna tillämpning. Men vissa föreskrifter i ämnet torde dock kunna lämpligen upptagas uti de instruktioner eller arbetsordningar, som för verken skola lända till efterrättelse. Kommittén har därför, med framhållande af ofvan angifna synpunkter, ansett sig redan i nu föreliggande del af sitt betänkande böra uttala,

att vid utarbetande af instruktioner eller arbetsordningar för de centrala ämbetsverken afseende bör i görigaste mån fästas å angelägenheten af att åstadkomma sådana förenklingar i arbetssättet, som kunna finnas erforderliga och ändamålsenliga.

Revision af instruktionerna för de centrala ämbetsverken i syfte att åstadkomma ytterligare förenkling och önskvärd likformighet.

Kommittén, som för de särskilda ämbetsverken bör låta sig angeläget vara att tillse, om och i hvad mån, utöfver hvad redan antydts, förenklingar i förvaltningen må kunna åstadkommas, har jämväl ansett sig, ur mera allmän synpunkt, böra i sådant hänseende företaga en jämförande granskning af nu gällande instruktioner för de centrala ämbetsverken. Kommittén har därvid trott sig finna, att mellan dessa å olika tider och under olika förhållanden samt på olika departements föredragning tillkomna instruktioner förekomma skiljaktigheter äfven i sådana afseenden, där, enligt kommitténs uppfattning, det vore önskvärdt, att bestämmelserna, såvidt möjligt, vore af enahanda innehåll.

För kommitténs särskilda ändamål är det uti ifrågavarande hänseende af vikt att fästa uppmärksamheten å vissa särskilda punkter, där genomförande af likformighet i bestämmelser skulle kunna, mer i stort sedt, bidraga till att förenkla eller inskränka arbetet inom vederbörande ämbetsverk, understundom äfven inom statsdepartement och för Kungl. Maj:t.

Kommittén tillåter sig då att, hvad först angår *tjänstledigheter* och *däraf föranledda vikariatsförordnanden*, erinra, hurusom, under det domänstyrelsen, generalpoststyrelsen, generaltullstyrelsen, järnvägsstyrelsen, postsparbanksstyrelsen och telegrafstyrelsen äga att meddela därstädes anställda andra tjänstemän, än chefen och ledamöterna själfva, tjänstledighet på huru lång tid som helst och likaledes att förordna vikarier för dem, som sålunda erhållit tjänstledighet, gälla däremot för andra centrala ämbetsverk bestämmelser uti ifrågavarande hänseende, på grund af hvilka i många motsvarande fall dylika frågor måste föranleda skrifvelser till Kungl. Maj:t samt föredragning och beslut i statsrådet, för att därefter kanske ånyo

handläggas af ämbetsverket. Och äfven i sistberörda fall kunna för olika ämbetsverk gälla olika bestämmelser.

Så, för att nu anföra några exempel, om i arméförvaltningen eller kammarkollegium ordinarie tjänsteman af lägre grad än byråchef eller kammarråd behöfver längre tjänstledighet än 6 månader, skall framställning göras hos Kungl. Maj:t. Då sådan tjänstledighet beviljas af Kungl. Maj:t, förordnas tillika om vikarie för tjänsteman, som blifvit af Kungl. Maj:t tillsatt; hvaremot åt ämbetsverket öfverlämnas att — efter det Kungl. Maj:t beviljat ledigheten — utse vikarie för tjänsteman, som blifvit af ämbetsverket tillsatt.

För tjänstemän af andra och lägre lönegrad i statskontoret skall om tjänstledighet öfver 6 månader framställning göras hos Kungl. Maj:t, som ock förordnar vikarie, äfven för tjänsteman, som tillsatts af statskontoret.

För dylika tjänstemän i fångvårdsstyrelsen skall likaledes hos Kungl. Maj:t göras framställning om tjänstledighet öfver 6 månader, men vikarie förordnas af fångvårdsstyrelsen, vare sig ledigheten gäller tjänsteman, som af Kungl. Maj:t eller af fångvårdsstyrelsen tillsatts.

Om för civila tjänstemän af nyssberörda grader i marinförvaltningen ifrågakommer tjänstledighet öfver 3 månader, skall ansökning därom anmälas hos Kungl. Maj:t. Vikarie förordnas af marinförvaltningen, där fråga ej är om förordnande för sekreteraren eller kamreraren; ty med afseende å dessa måste, redan då fråga är om förordnande under längre tid än 1 $\frac{1}{2}$ månad, framställning därom göras hos Kungl. Maj:t.

För lotsstyrelsen gäller ock, att, därest för sådana ordinarie tjänstemän, om hvilka nu är fråga, uppstår behof af längre ledighet än 3 månader, ansökning om tjänstledighet skall anmälas hos Kungl. Maj:t. Men styrelsen äger förordna vikarie.

Landtmäteristyrelsen äger bevilja de vid generallandtmäterikontoret anställda tjänstemän äfven annan tjänstledighet än semester, dock hvad angår landtmäterisekreteraren och landtmäterifiskalen ej för längre tid än 1 $\frac{1}{2}$ månad hvarje år. Åstundar någon af dessa båda tjänstemän sådan ledighet under längre tid än 1 $\frac{1}{2}$ månad, skall därom ansökning göras hos Kungl. Maj:t, som ock förordnar om vikarie.

I sammanhang med hvad nu yttrats i fråga om tjänstledighet och däraf föranledda vikariatsförordnanden, må ock, i fråga om *ansökningar till tjänstebefattningar, som af Kungl. Maj:t tillsättas*, erinras, hurusom tiden, inom hvilken dylika ansökningar skola ingifvas till vederbörande ämbetsmyndigheter, är i vissa fall, t. ex. enligt instruktionerna för fångvårdsstyrelsen och kammarkollegium, bestämd till 56 dagar, räknade från den dag, då ledigheten inträffade; efter hvilken tids utgång förslag till den lediga tjänstens besättande upprättas och insändes till Kungl. Maj:t.

I andra fall, såsom i armé- och marinförvaltningarna, är ansökningstiden 30 dagar, räknadt från den dag kungörelsen om ledigheten första gången infördes i »allmänna tidningarna» (Post- och Inrikes Tidningar). Efter denna tids utgång upprättas och insändes underdånigt förslag.

Enligt en mängd andra instruktioner är ansökningstiden ock bestämd till 30 dagar från kungörandet, men underdånigt förslag till tjänstens återbesättande upprättas icke, utan ansökningshandlingarna insändas af vederbörande ämbetsverk till Kungl. Maj:t, med förordande därvid till tjänstens erhållande af en bland de sökande eller, i vissa fall, med anmälan, att förord icke kunnat lämnas åt någon bland de sökande.

En särskild ställning uti ifrågavarande afseende synes intagas af statskontoret, där ansökningstiden visserligen ock är 30 dagar, men räknadt icke från kungörandet, utan från den dag då ledigheten inträffat. Underdånigt förslag afgifves där.

Såsom redan antydts, är i många ämbetsverk, till förenkling af arbetet, den förutvarande protokollsföringen numera väsentligt inskränkt och i stället införda s. k. *föredragningslistor*, men äfven i fråga om dem växla bestämmelserna. Så föreskrifves understundom (t. ex. för järnvägsstyrelsen och kommerskollegium), att å föredragningslista skall vid hvarje ärende medelst en kort anteckning utmärkas *det beslut*, som fattats; understundom (t. ex. för generaltullstyrelsen och lotsstyrelsen), att genom anteckningen skall utmärkas, *att föredragning af ärendet ägt rum* eller *att beslut däri fattats*.

I vissa instruktioner (t. ex. för generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen) föreskrifves, att å föredragningslista skall antecknas, hvilken eller

hvilka ledamöter, som deltagit i ärendenas handläggning, i andra instruktioner (t. ex. för generaltullstyrelsen och järnvägsstyrelsen), att föredragningslistan skall undertecknas af chefen och vederbörande ledamöter eller af dem, som deltagit i ärendenas handläggning.

Inom ämbetsverk, där chefen numera ensam har beslutanderätten i de ärenden, uti hvilkas pröfning han deltagit, växla föreskrifterna om, *hvilka mål äro af beskaffenhet att böra i plenum afgöras* och således ej kunna afgöras allenast i närvaro af föredraganden. I detta hänseende må här allenast anföras, hurusom, under det i generalpoststyrelsen och järnvägsstyrelsen anmärknings- och afskrifningsmål kunna afgöras af chefen i närvaro af föredraganden allena, äro i generaltullstyrelsen dessa mål, då de skola slutbehandlas, pleniären (d. v. s. de tillhöra de ärenden, vid hvilkas föredragning inför chefen skall utom föredraganden närvara minst en af de andra ledamöterna i styrelsen), och detta utan afseende om målen äro af ringa eller stor betydelse.

Likaledes skola i telegrafstyrelsen uti plenum handläggas afskrifningsmål, äfven om de föremål, som skola afskrifvas, må vara af huru ringa värde som helst.

I fråga om *undertecknandet af utgående skrivelser*, hvilka ej äro ställda till Kungl. Maj:t, finnas också olikheter vederbörande ämbetsverk emellan.

Under det i generalpoststyrelsen, i regel äfven i generaltullstyrelsen, skrivelser, som böra vara försedda med chefens underskrift, underskrifvas af honom allena efter behörig kontrasignation, underskrifvas i järnvägsstyrelsen, under enahanda omständigheter, sådana skrivelser af chefen jämte föredraganden; så ock i telegrafstyrelsen, dock att därstädes skrivelser, hvilka afgå till utländsk förvaltning, må underskrifvas af generaldirektören ensam.

I fångvårdsstyrelsen undertecknas utgående expeditioner af dem, som i öfverläggning till beslutet deltagit. Expedition kan dock afgå, då den är försedd med två underskrifter jämte kontrasignation.

I kammarkollegium underskrifves utgående expedition af dem, som deltagit i beslutet. Vid förfall för president eller ledamot underskrifves expeditionen af annan ledamot, såvida den icke därförutan är försedd med tre underskrifter.

Kammarrättens utgående expeditioner, då de ej utgöras af underdåniga utlåtanden, underskrifvas däremot, på kammarrättens vägnar, af presidenten eller, i hans frånvaro, af äldsta tjänstgörande ledamoten.

I en del ämbetsverk (generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, kommerskollegium, medicinalstyrelsen, postsparbanksstyrelsen och telegrafstyrelsen) har — säkerligen till befordrande af större skyndsamhet eller till åstadkommande af mindre omgång vid ärendenas behandling — ansetts kunna *åt vederbörande ledamöter anförtros i mer eller mindre vidsträckt mån att, utan föredragning för chefen, själfva afgöra en del ärenden.*

Rörande ärendens afgörande i chefens frånvaro uti ämbetsverk, där chefen, vare sig fullständigt eller delvis (såsom i kommerskollegium och statskontoret), ensam har beslutanderätten i ärenden, uti hvilkas pröfning han deltagar, växla föreskrifterna i allmänhet — d. v. s. med frånseende dels af vissa särskilda undantag, dels ock af de fall, då af Kungl. Maj:t kan varda annorlunda förordnad, — mellan två hufvudtyper.

I järnvägsstyrelsen m. fl. verk afgöras i sådana fall de ärenden, i hvilka chefen eljest beslutar och som kunna i chefens frånvaro afgöras, kollektivt af vederbörande ledamöter.

I andra verk inträder en af ledamöterna (exempelvis i generaltullstyrelsen äldsta tjänstgörande ledamoten, i kommerskollegium äldsta tjänstgörande kommerserådet) i utöfningen af chefens åligganden, med eller utan vissa begränsningar.

Likasom uti vissa instruktioner förekomma detaljbestämmelser, som snarare synas tillhöra de arbetsordningsföreskrifter, hvilka ämbetsverken själfva

äga, i mån af behof, utfärda, så påträffas — såsom kommittén torde komma att vid behandlingen af särskilda ämbetsverk påpeka — understundom i arbetsordningarna *föreskrifter, som, enligt kommitténs mening, rätteligen borde, därest de af Kungl. Maj:t befunnes kunna godkännas, vara upptagna i instruktionerna för verken.*

Det förstnämnda förhållandet har, bland annat, den afsevärda olägenheten med sig, att rörande hvarje ändring af en sådan detaljbestämmelse framställning måste göras hos Kungl. Maj:t och ärendet alltså behandlas inom vederbörande statsdepartement samt för Kungl. Maj:t anmälas.

Ett exempel härå torde det tillåtas kommittén att anföra. I kammarkollegium gällde förr, såsom ännu för närvarande är fallet inom vissa andra ämbetsverk, den i instruktionen intagna detaljbestämmelse, att ankommande bref öppnas af chefen. Det befanns emellertid lämpligt att i kammarkollegium öfverflytta detta åliggande till registratorn; och däraf föranleddes, efter underdånig framställning till Kungl. Maj:t, en nådig kungörelse i svensk författningssamling den 4 juni 1886, angående förändrad lydelse af tre särskilda paragrafer uti instruktionen för kammarkollegium.

Slutligen tillåter sig kommittén att i detta ämne jämväl fästa uppmärksamheten på angelägenheten af en genomgående granskning af *bestämmelserna rörande ämbetsverkens disciplinära domsrätt*. Endast exempelvis må därvid anföras följande.

Enligt vissa instruktioner — såsom det vill synas utan fasthållande af skillnaden mellan *straffet* suspension och *säkerhetsåtgärden* afstängning från tjänsteutöfning — kan suspension gå i verkställighet utan hinder af besvär's anförande.

Understundom angifves ej maximum för böter eller suspension; någon gång kan maximum af böter vara 3 månaders aflöning, i andra fall åter en månads lön eller arfvode. Ibland förekomma ej böter såsom form för disciplinär bestraffning, men väl andra straffformer.

Hvarthän talan skall från vederbörande ämbetsverk fullföljas i disciplinära bestraffningsmål, är ock föremål för skiljaktiga bestämmelser till och med beträffande verk, för hvilka någon anledning till olika bestäm-

melser i detta hänseende väl näppeligen förefinnes. Så fullföljas besvär mot beslut i dylika mål, meddelade af öfverbibliotekarien i kungl. biblioteket och intendenten vid nationalmusei konstafdelning, i justitierevisions-expeditionen för afgörande af Kungl. Maj:t i dess högsta domstol, under det att besvär mot enahanda beslut, meddelade af riksarkivarien, fullföljas i ecklesiastikdepartementet, för att afgöras af Kungl. Maj:t i statsrådet.

Äfven hvad angår *forum för de till domstol hänskjutna mål om brott i tjänsten*, torde med fog kunna ifrågasättas, om numera verkligen skäl förefinnas för att generaldirektörer inom vissa verk (med till och med lägre aflöning än vissa andra generaldirektörer) skola för ämbetsfel åtalas inför Kungl. Maj:t i dess högsta domstol, under det att för öfriga generaldirektörer Svea hofrätt är laga forum. Och, medan underordnade tjänstemän inom vissa ämbetsverk hafva hofrätt till forum, hafva motsvarande tjänstemän inom andra verk till forum allmän underdomstol.

Under åberopande af hvad sålunda anförts, tillåter sig kommittén fästa uppmärksamheten å önskvärdheten däraf,

att i angifvet syfte revision af de för centrala ämbetsverken gällande instruktioner varder verkställd.

Sammanfattning.

Det hufvudsakliga af kommitténs i det föregående framlagda förslag kan sammanfattas på följande sätt:

För åtnjutande inom de centrala ämbetsverken i allmänhet af de med ordinarie befattning förenade aflöningsförmåner har kommittén ansett böra uppställas följande villkor:

att innehafvare af ordinarie befattning i vederbörande ämbetsverk skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af ämbetsverket eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, samt i sådant hänseende, äfvensom därest ämbetsverkets ställning inom statsförvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan såsom själfständigt ämbetsverk anses, eller därest vissa ifrågavarande ämbetsverk tillhörande göromål öfverflyttas till annat ämbetsverk, vara pliktig att, med bibehållande af den tjänstegrad och den aflöning han innehar, efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de med befattningen förenade göromål eller tjänstgöra i det verk, till hvilket göromålen öfverlämnas (sid. 102—104);

att med ordinarie befattning i vederbörande ämbetsverk icke må förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat eller amanuens- eller därmed jämförlig biträdesbefattning i statens, riksdagens eller kommuns verk;

att med ordinarie befattning i vederbörande ämbetsverk ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, så framt ej i särskilda fall, hvad angår chef eller ledamot, Kungl. Maj:t och,

hvad angår innehafvare af annan befattning, ämbetsverket, på grund af förekommande omständigheter och efter pröfning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt å tjänstgöringen i ämbetsverket, finner sådant uppdrag eller sådan tjänstebefattning kunna få tills vidare bibehållas eller mottagas (sid. 104—110); varande, i sammanhang med sistnämnda aflöningsvillkor, af kommittén föreslaget, att öfver alla af centralt ämbetsverk meddelade beslut i afseende å tillstånd till förening med ordinarie befattning i statens tjänst af annan tjänstebefattning eller uppdrag förteckning skall föras hos ämbetsverket (sid. 110);

att tjänsteman i första lönegraden hos vederbörande ämbetsverk är skyldig att tjänstgöra å den särskilda befattning inom graden, där ämbetsverket, till befordrande af arbetets oafbrutna gång, finner honom lämplig och behöflig (sid. 111);

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattnings innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, skola utgå till den, som uppehållit befattningen;

att den, som af sjukdom hindras att sin befattning förrätta, äger uppbära hela lönen, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos Riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning afstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest pröfvas skäligt (sid. 111—113);

att aflöning ej må utgå till tjänsteman eller betjänt för tid, hvar under han afhållit sig från tjänstgöring utan att hafva i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest tjänsteman eller betjänt varder afstängd från tjänstgöring eller i häfte tagen, den del af hans aflöning, som icke af ämbetsverket pröfvas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej ämbetsverket finner skäligt låta honom uppbära något däraf (sid. 113);

att vid sjukdomsförfall, eller när det erfordras för beredande af semester, tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning hos ämbetsverket, densamma, mot åtnjutande i förstnämnda fall af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar, men i senare fallet af däremot svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår (sid. 113—114);

att, därest förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af befattning i samma lönegrad är i staten medgifven, tidpunkten

för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren under mer än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och

för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor, samt

för tredje förhöjningen, därest sådan kan ske, efter än ytterligare fem år, äfvenledes på samma villkor,

under iakttagande, hvad hvar och en af omförmälda löneförhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagare därvid tillgodoräknas den tid, som före den nya aflöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen, vare sig på grund af fullmakt eller konstitutorial;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af löneförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänsteålder, som berättigar honom till nedannämnda pension, icke må samma förhöjning tillträda (sid. 114—115);

att tjänstemännen i vederbörande ämbetsverk äga årligen, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjuta semester, chef, ledamöter och tjänstemän af andra lönegraden enhvar under en och en half månad samt tjänstemän af första lönegraden enhvar under en månad;

att tjänsteman, som har sig anförtrodd uppbörd eller kontroll å uppbörd, är pliktig att å tid af året, som af ämbetsverket bestämmes, begagna sig af semester (sid. 115);

att vid afgang från tjänsten till följd af afskedstagande, entledigande eller dödsfall själfva lönen utgår till månadens slut (sid. 115—116);

att innehafvare af ordinarie befattning i vederbörande ämbetsverk skall, då han uppnått 65 lefnads- och minst 35 tjänsteår, vara förpliktad att med oafkortad lön såsom pension, dock ej i något fall till högre belopp än 6,000 kronor, från befattningen afgå, Kungl. Maj:t eller ämbetsverket, om det tillkommer detsamma att afskedet utfärda, dock obetaget att låta med detsamma anstå, därest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i befattningen på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma kvarstå;

att den, som tillträder den nya aflöningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig dels, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande af eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed, dels ock de förändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunna varda stadgade (sid. 116—117);

att enhvar, som med eller efter visst angifvet års ingång tillträder befattning i vederbörande ämbetsverk, skall vara pliktig att underkasta sig de villkor och bestämmelser, som varda föreskrifna för åtnjutande af de nya aflöningsförmånerna; samt

att till de förutvarande innehafvare af dylika befattningar, hvilka före viss angifven tidpunkt förklara, att de icke vilja underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunna därtill förbindas, aflöningsförmåner skola utgå enligt de för dem dittills gällande grunder (sid. 118).

Såsom *en allmän förutsättning* för de löneregleringsförslag, som af kommittén afgifvas för de centrala ämbetsverken, har kommittén ansett sig böra antaga, att för dessa ämbetsverk i allmänhet bör stadgas, att samtliga ordinarie tjänstemän och betjante skola, där ej för särskilda fall undantag, efter pröfning, medgifves, *vara å tjänsterummen tillstädes minst sex timmar hvarje söckendag* (sid. 119—124).

Kommittén har icke funnit skäl att föreslå någon ny aflöningstitel för de centrala ämbetsverken, utan ansett aflöningarna därstädes böra, *med bibehållande af nu gällande aflöningssystem, fördelas å lön, tjänstgöringspenningar och, i förekommande fall, ålderstillägg* (sid. 125—130).

Då denna del af kommitténs betänkande afser blott allmänna förutsättningar och grunder för en reglering af löneförhållanden m. m. inom de centrala ämbetsverken, har kommittén funnit sig ej äga anledning att här föreslå aflöningssatser för andra än de *normala lönegraderna* inom dessa ämbetsverk.

Till de normala lönegraderna hafva af kommittén hänförs

1:o) hvad verkens chefer angår, dels de generaldirektörer, hvilka för närvarande uppbära i aflöning 9,000 kronor, och dels de öfverdirektörer och andra därmed jämförliga chefer, hvilka nu åtnjuta en aflöning af 7,000 kronor,

2:o) i fråga om öfriga tjänstemän, allenast de tre nuvarande allmänna lönegraderna, benämnda tredje, andra och första lönegraderna, samt

3:o) beträffande vaktbetjante, förste vaktmästare med en aflöning för närvarande af 1,100 kronor samt vaktmästare med 800 kronor i nuvarande begynnelseaflöning och 900 kronor i slutaflöning.

I afseende å aflöningssatserna däremot för sådana befattningar, hvilka ej tillhöra normalgraderna, kommer kommittén att framställa förslag i sammanhang med regleringsfrågorna för de särskilda ämbetsverk, där sådana befattningar förefinnas eller varda föreslagna (sid. 130—131).

För de normala lönegraderna inom de centrala ämbetsverken, sådana dessa lönegrader af kommittén angifvits, har kommittén ansett böra bestämmas de *aflöningssatser*, som, jämte belöpande högsta pensionsbelopp, finnas angifna i tabellen på sid. 133.

I de fall, där *fri bostad* åtnjutes af *vaktbetjänt*, har kommittén ansett lämpligt att till den fria bostaden må höra fri vedbrand, men funnit böra till 250 kronor bestämmas det belopp, hvarmed lönen bör minskas för vaktbetjänt, som åtnjuter fri bostad och vedbrand (sid. 132).

Då för närvarande är på pröfning beroende, i hvad mån eller i hvilka afseenden ändring må komma att vidtagas i nu gällande grunder och bestämmelser för det civila pensionsväsendet, har kommittén väl ansett det för de centrala ämbetsverken i allmänhet nu gällande villkor i fråga om afgang med pension böra bibehållas i det förslag, kommittén nu afgifver, men dock hemställt om *begränsning af högsta pensionsbeloppet* till 6,000 kronor, i öfverensstämmelse med hvad redan finnes stadgadt för vissa högre tjänstemän och af pensionskommittén föreslagits såsom högsta belopp för pension i allmänhet (sid. 132).

I sammanhang med hvad sålunda föreslagits, har kommittén ock uttalat önskvärdheten däraf, att för de centrala ämbetsverken i allmänhet måtte, i fråga om *aflöningsförmåner vid förordnande å ledig tjänst*, utfärdas den bestämmelse, att den, som på förordnande förvaltar ledig tjänst, skall under tiden åtnjuta de med densamma förenade aflöningsförmåner (sid. 134).

Kommittén har vidare, hvad de centrala ämbetsverken angår, föreslagit *upphörande af skyldigheten för vissa tjänstemän att ställa uppbörds-säkerhet* (sid. 135—137).

Beträffande *grunderna för den extra personalens anställning och aflöning* har kommittén ansett,

att för de centrala ämbetsverken föreskrifter böra meddelas, i syfte att, åtminstone i allmänhet,

dels extra ordinarie tjänstemän må allenast i mån af yppadt behof antagas,

och dels dessa tjänstemäns tjänstgöring må, såvidt möjligt, ordnas på ett mera likformigt sätt, än nu är fallet, såväl inom hvarje verk som de särskilda verken inbördes emellan;

att för de centrala ämbetsverken äfven bör föreskrifvas, att, åtminstone i allmänhet, extra ordinarie vaktbetjante må antagas allenast i mån af yppadt behof; samt

att grunderna för aflöningen till extra ordinarie tjänstemän och extra ordinarie vaktbetjante inom de centrala ämbetsverken i allmänhet böra bestämmas af Kungl. Maj:t på förslag af vederbörande ämbetsverk (sid. 138—145).

Vidkommande *förenkling i arbetssättet hos de centrala ämbetsverken* har kommittén, med framhållande af vissa synpunkter, ansett sig böra uttala, att vid utarbetande af instruktioner eller arbetsordningar för de centrala ämbetsverken afseende bör i görligaste mån fästas å angelägenheten att åstadkomma sådana förenklingar i arbetssättet, som kunna finnas erforderliga och ändamålsenliga (sid. 152—160).

Slutligen har kommittén funnit sig böra fästa uppmärksamheten å önskvärldheten däraf att äfven i andra hänseenden *revision af instruktionerna för de centrala ämbetsverken* varder verkställd i syfte att åstadkomma *ytterligare förenkling och önskvärd likformighet* (sid. 161—167).
